

MARATHON

4/2022

číslo 176

**Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení
člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění**

Obsah

1. Úvodní poznámka.....	2
2. Hlavní materiály.....	2
Funkční vize jako významný předpoklad využitelnosti výsledků věd.....	2
přírodních, technických i společenských.....	2
3. Ohlasy.....	18
Výběr 3 x Z aneb knižní okénko 9.....	18
4. Pracovní materiály.....	25
Výběr nejvýznamnějších z pěstování vize.....	25
Vize, jakou potřebujeme/86-97 Vize Marka Řezanky.....	28
Vize, jakou potřebujeme/99 Nová vize Karla Haise.....	37
Vize, jakou potřebujeme/104 Myšlenka liberalismu a doktrína liberalismu.....	39
Vize, jakou potřebujeme/106 Diskuse o roli vědy v návaznosti na vzdělání.....	40

MARATHON

Internet: <http://www.valencik.cz/marathon>

Vydává:

Radim Valenčík

jménem Otevřené společnosti příznivců
časopisu MARATHON

Vychází od listopadu 1996

Registrační značka: MK ČR 7785

ISSN 1211-8591

Redigují:

Vladimír Prorok

e-mail: prorok@vse.cz

Pavel Sirůček

e-mail: sirucek@vse.cz

Radim Valenčík

e-mail: valencik@seznam.cz

Redakce a administrace:

Radim Valenčík, Ostrovní 16

110 00 Praha 1

MARATHON is a bi-monthly Internet magazine founded in Prague at the end of 1996. Its aim is to help to clarify, from central and east European perspective, the reasons of present entanglement of the world developments, and participate in the search for prospective solutions.

About 30 authors contribute to the magazine on a regular basis and more write for it occasionally. So far MARATHON has been published in Czech with occasional documentation annexes in English or German. English summaries of articles are envisaged based on specific interests of readers.

Themes most often treated in the magazine include human capital, investments in education and other forms of human capital, nature and consequences of globalization, new approaches in economic theory (an attempt for synthesis of seemingly disparate concepts of K. Marx, J. Schumpeter, M. Friedman, G. Becker and R. Reich with regard to role played by innovations and the search for new space for economic growth), etc. Several specific projects of human capital investments have been developed on the basis of concepts analyzed in MARATHON.

The magazine can be accessed at www.valencik.cz

E-mail contact: valencik@seznam.cz

Do rukou se vám dostává 4. číslo časopisu Marathonu za rok 2022. Jako obvykle, nejdřív některá základní sdělení:

- Časopis je dostupný prostřednictvím sítě INTERNET na www.valencik.cz

- Časopis vychází jednou za dva měsíce, vždy 15. dne prvního z dvojice měsíců, které jsou po sobě. Nejbližší řádné číslo (05/2022) bude vydáno a objeví se na Internetu 15. září 2022.

- Rozsah časopisu je zpravidla 40 stran tohoto formátu, což odpovídá přibližně 120 stranám standardního formátu. Toto číslo vzhledem k tomu, že připomíná významné výročí, je monotematické a mírně přesahuje obvyklých 40 stran.

- Příspěvky, případně připomínky a náměty, vzkazy redakci apod. lze rovněž zasílat na e-mailovou adresu: valencik@seznam.cz.

- V srpnu 1997 byl Marathon registrován ministerstvem kultury ČR

1. Úvodní poznámka

Hlavním materiálem tohoto čísla je pracovní neúplná verze první části monografie k metodologické roli vize. Jedná se o velmi aktuální téma, protože roste role významu racionálního chápání toho, co se odehrává. Na hlavní materiál navazuje upravený výběr z příspěvků věnovaných pěstování vize. Ještě před ním v části *Ohlasy* je uveřejněno tradiční *Knižní okénko* Pavla Sirůčka, které pobaví a poučí.

2. Hlavní materiály

Funkční vize jako významný předpoklad využitelnosti výsledků věd přírodních, technických i společenských

Radim Valenčík a kol

1. Úvod

Vizi chápeme jako ucelenou představu budoucího vývoje z hlediska řešení problémů identifikovaných v současnosti, obsahující:

- Analýzu příčin problémů.
- Způsob jejich řešení.
- Vymezení subjektu, který je schopen problémy řešit.¹

Monografie, která se dostává čtenáři do rukou, se zabývá problematikou metodologické role národní vize v globálním kontextu a jejího vztahu k firemním vizím:

- Při **orientaci teorie** zabývající se společenskými problémy.
- Při **zprostředkování interdisciplinárního přístupu** výzkumu zaměřeného na řešení společensky relevantních témat.
- Při vytváření **podmínek pro uplatnění výsledků** teorie zabývající se společenskými problémy.

¹ Jedná se o úvodní stručnou charakteristiku vize, kterou budeme v dalším textu konkretizovat současně s uvedením zdrojů, které se problematikou definování a popisu vize zabývají.

- Při **podpoře týmové práce** zaměřené na řešení problémů vývoje společnosti.
- Při **inspirování firemních vizí** a vytváření podmínek pro **realizovatelnost těchto vizí**.

Vzhledem k takto vymezené metodologické roli vize:

- Vztahujeme pojem vize k naší zemi v globálním kontextu (včetně uvažování možností spolupráce s dalšími zeměmi či začlenění naší země do nadnárodních struktur, případně vymanění se z existujícího nefunkčního začlenění).

- Chápeme vizi jako dlouhodobou, kdy jejím horizontem není pevně dané datum, ale překonání současných problémů, vyvedení společnosti ze současné krize, jejíž příčiny a návazně i definování toho, co znamená jejich překonání, musí být jasně pojmenovány.

- Důsledně rozlišujeme mezi vizí v podobě napsaného textu a vizí v podobě jejího sdílení v hlavách jednajících lidí, které je motivuje a dává jim oporu; z tohoto hlediska formy psaných či jinak zveřejňovaných výstupů musí být podřízeny efektivnosti jejího sdílení. (Předložený text je jednou z forem zveřejněného výstupu rozpracování vize.)

- Zabýváme se vztahem mezi národní vizí respektující globální kontext a firemními vizemi.

Vycházíme z toho, že:

1. V oblasti věd o společnosti a věd, které mají podstatný společenský dosah, má šanci na pozitivní uplatnění jen takový výstup, který se začleňuje do perspektivní, realistické a přitažlivé vize.

2. Rozpracování perspektivní (v tom smyslu, že jejím horizontem je překonání současných problémů), realistické (v tom smyslu, že existuje subjekt, který je schopen změny provést) a přitažlivé (v tom smyslu, že motivuje k podílu na jejím pěstování a realizaci) vize je cestou k obnovení role věd, které jsou nezbytné pro vyvedení současné globální společnosti z krize.

Nebo obojí spojené dohromady formulované s určitým zjednodušením: **Nehleďte řešení dílčích problémů mimo rozpracování perspektivní, realistické a srozumitelné vize; pokud se o to pokusíte vně ucelené vize, nic nenajdete, nic se vám nepodaří.**

Předkládaná monografie má tři části:

1. Metodologická problematika a nastínění národní vize v globálním kontextu.
2. Analýza přístupů ke zpracování firemní vize (typy, doporučení, zkušenosti, metodologická interakce s národní vizí v globálním kontextu).
3. Případová studie vycházejí z konkrétní zkušenosti realizace silné vize v podmínkách ČR.

K tomu několik poznámek:

- Ve společnosti mohou být vize, které se v řadě bodů liší, ale pak mají váhu i ty výstupy, které přinášejí argumenty ve prospěch některé z nich.

- Není pravda, že různé vize nejsou navzájem porovnatelné – vždy lze ukázat, v čem je jedna z nich rozvinutější, co rozvíjí více než ta druhá a v čem ji tedy přesahuje.

- Vazba na určitou vizi nemusí být prvoplánová, ale určitá představa toho, jak se ten či onen výstup k pěstování některé vize (či více vizí) vztahuje, by ve výstupu měla být obsažena.

- K nezbytným aspektům interdisciplinárního přístupu patří i použití těch disciplín, které umožňují začlenění příslušného výstupu do rozpracování určité vize (vizí).

1.1. Zařazení monografie mezi dosavadní výsledky týmu

Předkládaná monografie je v pořadí osmou, kterou zpracoval tým působící při Vysoké škole finanční a správní. Zde jsou názvy a roky vydání předcházejících s odkazem na stránku, na které jsou všechny přístupné online²:

Perspektivy a financování odvětví produktivních služeb, 2014
Čtvrtá průmyslová revoluce, nebo ekonomika produktivních služeb?, 2015
Ekonomický základ odvětví produktivních služeb a zahájení komplexních reforem, 2017
Odvětví produktivních služeb. Teorie a praxe, 2018
Ekonomie produktivní spotřeby, 2019
Bohatství a chudoba jako problém, 2020
Tvůrčí mezigenerační týmy: základ inovačního potenciálu i realizátor změn, 2022

Výše uvedené monografie jsou zaměřeny na problematiku pojetí současného vývoje jako změny srovnatelné s průmyslovou revolucí, ve které se rodí a prosazuje jako dominantní sektor odvětví produktivních služeb, tj.

²Ke stažení zde:

<https://www.vsfs.cz/?id=2479-monografie>

služeb zaměřených na rozvoj, uchování a uplatnění schopností člověka (vzdělávací systém, péče o zdraví, výchova v rodině apod.). Přitom:

- Metodologickou oporou je průběžně propracovaná ekonomie produktivní spotřeby (jako přesah neoklasické ekonomie).
- Hlavním vyústěním je koncept komplexních reforem systémů sociálního investování a sociálního pojištění (v návaznosti na problematiku financování vzdělání, péče o zdraví, penzijního systému).

1.2. Cíl monografie a charakteristika výstupu

Cílem monografie je identifikovat, charakterizovat a strukturovat metodologické funkce obecného konceptu vize **vycházející z pojetí současného vývoje jako změny srovnatelné s průmyslovou revolucí (resp. změny nejen srovnatelné, ale výraznější), ve které se rodí a prosazuje jako dominantní sektor odvětví produktivních služeb** (viz např. Valenčík, Sedláček 2020)³. V rámci toho:

- Bude prezentována obecná vícedimenzionální struktura, kterou by měla obsahovat každá dostatečně komplexní vize (tj. co vše musí vize obsahovat, aby splňovala požadavek, že se jedná o vizi perspektivní, realistické a přitažlivou).
- Bude uvedeno, co všechno musí vize obsahovat, pokud má být funkční, pokud má mít šanci na sdílení, pokud má najít svého adresáta a realizátora.
- Bude uvedeno, co všechno může přispět ke zvýšení přitažlivosti vize, větší efektivity jejího sdílení (včetně otázek dlouhodobé perspektivy lidstva a hledání smyslu).
- Bude prezentován vztah mezi jádrem vize a jeho resortními konkretizacemi.
- Zodpovězena otázka jaký je vztah mezi "tištěnou" podobou vize (typy výstupů v této oblasti) a "živou" vizí v podobě jejího sdílení (včetně role marketingu).
- Budou charakterizovány problémy současné vědy o společnosti a role laické veřejnosti při pěstování vize.
- Bude uveden přehled stávajících vizí a provedena jejich analýza, a to jak nejvýznamnější vize zpracované v naší zemi v poválečném období, tak i přehled současných vizí.
- Bude prezentována analýza výsledků z pěstování vize v rámci seriálu Vize, jakou potřebujeme včetně největších problémů, na které pěstování vize naráží.
- Bude uveden příklad resortní konkretizace vize, konkrétně cesta ke zvýšení efektivity péče o zdraví z hlediska prodloužení doby produktivního uplatnění člověka (včetně ocenění ekonomických efektů) a prezentována návaznost na další oblasti komplexní reformy systémů sociálního investování a sociálního pojištění.

1.3. Dílčí metody a postupy použité při zpracování monografie

Při zpracování monografie:

- Na základě definování toho, co jsou srovnatelné vize (ČR v globálním kontextu, které mají základní parametry vize a byly či jsou zpracovávány týmově), je dán jejich přehled.
- Prostřednictvím vhodně vytvořeného slovníku základních pojmů a vymezení obecné struktury srovnatelných vizí budou jednotlivé vize porovnány z hlediska jejich obecnosti a komplexnosti (zodpovězena otázka, čím mohou obohatit ostatní vize a kterým směrem by měly být rozšířeny).
- Je využita metodika vytěžení poznatků z rozsáhlého empirického materiálu získaného při pěstování vize v rámci seriálu *Vize, jakou potřebujeme*.
- Na základě této metodiky jsou prezentovány poznatky týkající se stereotypů, na které pěstování vize naráží (sdílení čeho naráží na největší bariéry), a otázek, ke kterým proběhly nejintenzivnější diskuse (o co byl největší zájem).
- Rovněž tak bude uvedeno, které otázky jsou politizovány či ideologizovány a které nikoli (empirický materiál získaný v rámci seriálu *Vize, jakou potřebujeme* je z tohoto hlediska dostatečně vypovídající).
- Je využita a zdokonalena metoda začlenění dílčích a konkrétních problémů do struktury vize.
- Jsou využita teoretická východiska ekonomie produktivní spotřeby.

1.4. Základní metoda – budování systému

Základní metodou vytváření vize, v případě tohoto textu vize s důrazem na její metodologické funkce, je naplnění požadavku, aby každý prvek systému poznání v dané oblasti byl dostatečně zdůvodněn jinými poznatky. Protože to platí **pro všechny poznatky** (tvrzení, výroky apod.), které systém obsahuje, znamená to vytvářet systém poznání (v tomto případě v podobě vize), ve kterém:

- Jednotlivé poznatky se vzájemně zdůvodňují ve smyslu prokázání jejich pravdivosti.
- Čím významnější poznatek (tvrzení), tím více je nutné zdůvodnit jeho pravdivost.
- Pravdivé poznání má podobu rozvíjejícího se a novým poznatkům otevřeného systému.

³VALENČÍK, R., SEDLÁČEK, P. 2020. Čtvrtá průmyslová revoluce, nebo změna srovnatelná s průmyslovou revolucí? Fórum sociální politiky. No 4, pp. 22-26.

- Systém poznání je otevřen jednak ve smyslu vzájemné komunikace jeho nositelů (osob, kterými je sdílen), jednak z hlediska získávání nových poznatků při interakci s realitou.

Tato pojetí budování systému pravdivého (vědeckého) poznání jsme předznamenali již v motto této monografie. Jedná se o obecně platnou metodu poznání společnosti, kterou zrodila klasická německá filozofie na přelomu 17. a 18. století, kterou následně demýtizovaly převzaly přístupy založené na důsledně racionálním základě (stručně řečeno od Marxe až po Fukyamu).

Vývoj tohoto přístupu k poznání společnosti, který sdílíme a uplatňujeme při tvorbě vize a využití jejich metodologických funkcí lze ve stručnosti tematizovat takto:

1. U zrodu kritického myšlení stál R. Descartes, který hledal odpověď na otázku, v čem můžeme najít jistotu, pokud si uvědomujeme, že smysly nás mohou klamat a rozumem se můžeme mýlit. Odpověď nalézá v pochopení role pochybování jako úkonu lidského rozumu, tj. pochybování jako základnímu nástroji lidského myšlení, které se chce dobrat pravdy.

2. Na něj navázal D. Hume, který upozornil na to, že všeobecně pravdivé výroky nemohou být odvozeny z empirické indukce, protože vše, co se doposud mělo tak a tak, může být i jinak. To ostatně potvrdil vývoj moderní vědy.

3. I. Kant, jak sám o sobě prohlásil, byl D. Humeem „probuzen z metafyzické dřímoty“ a položil si otázku „jak jsou možné syntetické apodiktické soudy apriori“, tj. jak je možné tvrdit něco, co lze označit za poznatek, a to s naprostou jistotou, bez opory v empirickém poznání. Odpověď nachází v tom, že všem lidem jsou dány neměnné, všem společné poznávací schopnosti, z nichž lze odvodit nikoli to, jaký je svět jako takový, ale jak jej všichni poznáváme.

4. G. Hegel ukazuje, že I. Kant popírá sám sebe, protože představu o našich poznávacích schopnostech si děláme rovněž empiricky, tj. postupem, který sám I. Kant vylučuje jako nástroj získání „nepodmíněného“ (tj. jednou provždy platného poznání). Na základě toho ukazuje a dokazuje, že pravdivé nemůže mít jinou podobu než podobu rozvíjejícího se systému, který vychází ze vztahu „ducha a reality“. Pod „duchem“ ovšem chápe nikoli (jen) lidské myšlení, ale i mimolidskou entitu (typu Boha, v jeho terminologii Absolutního Ducha), která je základem všeho. V rámci této mysticko-spekulativní představy vyvinul velmi účinné postupy poznání.

5. Hegelovu metodu budování systému poznání jako rozvíjejícího se systému, v němž senejdůležitější tvrzení vzájemně zdůvodňují a kdy celý systém je otevřen novým poznatkům vstupujícím do něj při reflexi vztahu mezi tímto systémem a hledáním cest jeho sdílení a praktické aplikace rozvíjí a přebírá řada teoretiků od Marxe až po Fukyamu.

6. Ve vědách o společnosti se bohužel tento postup nestal dominantním, ale naopak je vytěšňován postmoderní relativizací, které nahrává pozitivistická fragmentarizace a následná sterilizace role vědy, pronikající i do její institucionální struktury, zejména do toho, jakým způsobem jsou výsledky hodnoceny, tj. do evaluace vědy.

Část I. Metodologická problematika a nástin národní vize v globálním kontextu.

2. Struktura vize

Z hlediska metodologických funkcí vize má teoreticky podložená představa o její struktuře zásadní význam. Musí umožnit:

1. Zařazení místa jakéhokoli prvku vize do určitého místa v její struktuře.

2. Využití teoretických východisek obsažený ve vizi k tomu, aby byl prvek vize dostatečně kompletní, tj. byl začleněn do všech významných kontextů, které jsou ve verzi obsaženy.

Strukturu vize je nutné chápat jako vícedimenzionální a do každého prvku vize se tato vícedimenzionalita promítá.

2.1. Obecná struktura vize

Zde uvádíme to, co by měla obsahovat každá dostatečně komplexní vize.

V prvním přiblížení lze rozlišit tři úrovně vize:

I. úroveň: **Jádro vize** dané triádou ZMĚNA-SUBJEKT-POLARITA, tj. o jakou změnu z hlediska historického vývoje jde, kdo je schopen tuto změnu provést (kdo je tvůrcem i adresátem vize), kdo a proč změně brání.

II. úroveň: **Resortní rozvinutí vize**, tj. konkretizace vize na jednotlivé oblasti společenského života, které jsou pro realizaci změny nezbytné.

III. úroveň: **Přesahy vize do oblastí, které zvyšují přitažlivost vize** (například odpověď na otázku, v jakém světě žijeme z hlediska existenciální otázky smyslu žití a smyslu bytí).

Pokud má vize "fungovat" (být rozvíjena, konkretizována a hlavně sdílena). Z tohoto hlediska lze uvažovat tyto dvě dimenze:

1. Úroveň prezentace vize: Od té nejstručnější pro "krátké čtení" a pro nejširší veřejnost, laickou i odbornou. Z tohoto hlediska lze uvažovat:

- Základní teze.

- Stručný výklad základních prvků vize.
- Podrobné rozvedení vize, které může mít podobu populární či teoretické monografie.
- Vyústění vize do populárních či odborných článků, pojednání apod.

2. Úrovně sjednocení alternativ: O té, která vyjadřuje to, na čem se všichni (či velká většina) shodují, až po vymezení nejdůležitějších sporných alternativ, tj. toho, na čem se shodujeme, že se zatím neshodujeme, ale o čem je nutné vést kvalifikovaný spor. Vědět, na čem se neshodujeme, ale potřebujeme shodnout je mimořádně důležité, aby vize "žila" a mohla plnit svoji roli.

2.2. Za relativně samostatné součásti vize lze považovat:

To, co by ve vizi mělo být obsaženo, i když se jednotlivé body mohou překrývat.

1. **Individuální motivace k aktivnímu sdílení vize** (tj. nejen "souhlasu" s ní, ale osvojování, podílu na rozvíjení a konkretizaci, získávání dalších osob k jejímu aktivnímu sdílení a samozřejmě zapojení se do její realizace. Jde o to, aby osvojování vize bylo integrální součástí rozvoje osobnosti toho, kdo ji vzal za svou vlastní).

2. **Vyjádřené současné reality z nadhledu, tj. pochopení obsahu historické změny, která probíhá**, tj. toho, proč se problémy hromadí a proč se je nedaří řešit. To je velmi důležité pro správnou orientaci v turbulentním dění, sjednocování dílčích pohledů, ale v návaznosti na předešlé i pro dostatečnou motivaci k individuální aktivitě.

3. **Program komplexních reforem**, tj. toho, jak problémy řešit. Program, který vychází ze vzájemné provázanosti reforem i řazení kroků nezbytných k jejich realizaci. Teprve pokud máme i tento bod, můžeme hovořit o dostatečně ideové převaze.

4. **Vymezení základní polarizace doby**, tj. kdo a proč (svoji pozicí, zájmy, ideologií) stojí na straně uchování příčin problému, jejich prohlubování a vyostřování, kdo je subjektem schopným dějinné úskalí překonat.

5. **Identifikování subjektu změn**, tj. toho, na koho se vize obrací, koho svým ideovým nábojem jako subjekt schopný změny realizovat, spoluvytváří, a to včetně jeho z nejdůležitějších aspektů formování subjektu změn – vymezení hegemonu a jeho spojenců.

6. **Monitorování a analýza reality vyúsťující v aktuální návrhy na to, co udělat**, tj. srozumitelně s oporou ve vizi neustále a srozumitelně ukazovat, jak obecné problémy souvisejí s tím, co se právě děje, kdo je kdo, jaké samozřejmé kroky lze učinit, proč jsou odmítány. Zde musí vize prokázat svou sílu a je oblast, ve které získává své aktivní příznivce.

7. **Vyjádření vztahu dané konkrétní vize ke srovnatelným či příbuzným vizím**, tj. zohlednění aspektu konkurence vizí v daném komunikačním prostoru.

2.3. Významnou podporou vize může být:

1. **Prokazatelný přesah v oblasti základní teorie**, který navazuje na stávající teorii, ale obsahuje významné prvky nového paradigmatu, což ti, kteří jsou špičkami v příslušném oboru i v navazujících oborech, poznají. Je to silný trumf. Protože každá teorie i přesah poznání na její úrovni je dobově podmíněn, nejen se jen o "podpůrný" faktor, ale i o kritérium, zda je vize budována správně.

2. **Širší pohled na svět, ve kterém žijeme**, který vychází z nejnovějších poznatků věd o přírodě. Náš svět má neomezenou možnost vzestupného vývoje a tuto možnost neomezeného vývoje lze s trochou vědomostí pochopit, což má značný motivační význam. Ne náhodou ve všech obdobích nástupu reky, snahy zastavit vzestupný vývoj rostla agresivita tmářství. Proto také chápou tento bod nikoli jen jako významně podporující, ale jako důležitou součást vize.

3. **Navržení způsobu zapojení do tvorby a realizace vize těch, kteří něco umí**, konkrétně tvůrčích mezigeneračních týmů, jejichž role na jedné straně poroste, na straně druhé ti, kteří v nich působí, budou stále více potřebovat oporu v dobré vizi.⁴

2.4. Konkretizace obecné struktury vize

Podrobnější představa o struktuře vize musí vycházet z jejích specifických charakteristik, z toho, **čím se dané vize liší od ostatních**, co je jejím základem. V našem případě se jedná o předpoklad, že:

1. Nazrál čas (z hlediska možnosti i nutnosti) pro realizaci přeměn srovnatelných (ale ještě výraznějších), než k jakým došlo v rámci průmyslové revoluce, kdy se prosazuje jako dominantní sektor odvětví produktivních služeb, služeb spojených s nabýváním, uchováním a uplatněním lidských schopností.

⁴ Nejčastější námitkou, se kterou se setkáváme, je, že takto pojatá vize "je příliš složitá", že "lidé tomu neporozumí", "lidé chtějí jednoduchá řešení" apod. Ano. S těmito a podobnými názory se lze často setkat. Zde je potřeba uvědomovat si to, že na jedné straně je důležité formulovat co nejjednodušší prezentaci vize, ale "nevykleštit" z ní to nejdůležitější (to, co ji dělá oporou pro orientaci při řešení současných problémů), na druhé straně využít všechny možnosti jejího rozvinutí do co nejlépejšího zobrazení současné reality. A to je pochopitelné jak umění, tak i dřina.

2. Příčinou současných problémů je pokračování setrvačného vývoje v podmínkách, kdy jak vnější podmínky (přírodní prostředí), tak i vnitřní podmínky (vývoj společenských vztahů i hodnot) takové pokračování neumožňují.

Na výše uvedenou základní charakteristiku vize navazují následující otázky, na které je nutné odpovědět:

1. Proč vize koncipovaná na tomto základě je obecnější než ostatní vize, v čem je jejich přesahem?
 2. Řeší přechod ke společnosti, jejímž dominantním sektorem je sektor produktivních služeb jak problémy vztahu člověka k přírodě, tak i vztahů uvnitř společnosti?
 3. V čem je z ekonomického hlediska (z hlediska globální konkurenceschopnosti) ekonomika založená na produktivních službách efektivnější?
 4. Umožňuje ekonomika založená na sektoru produktivních služeb trvalou udržitelnost ekonomického růstu, resp. neomezený adynamický ekonomický růst?
 5. Co brání změnám spojených s růstem role sektoru produktivních služeb, resp. kdo upřednostňuje výhody plynoucí mu ze současného stavu před podporou nezbytných změn?
 6. Jaké reformy na podporu růstu role sektoru produktivních služeb lze provést?
- S výše uvedeným pojetím změny, o kterou jde a která je pro specifikaci vize, kterou se zabýváme, klíčová, souvisí situování nejdůležitějších reforem do oblasti systémů sociálního investování a sociálního pojištění (zejména vzdělání, péče o zdraví, penzijního systému). Jde o komplex reform, které umožní:
- Podstatným způsobem zvýšit kvalitu vzdělání z hlediska absolventů systému vzdělávacích služeb, a to jak z hlediska prvotního vzdělání, tak i celoživotního vzdělávací upgrade.
 - Podstatným způsobem zvýšit kvalitu zdravotní péče z hlediska dlouhodobého uchování fyzických i psychických schopností.
 - Motivovat člověka k racionální volbě dráhy profesionálního růstu a celoživotního uplatnění, návazně na to i k prodloužení doby jeho produktivního uplatnění spojeným s postupným rozvolňováním výdělečných aktivit.

2.5. Nejdůležitější dimenze vize: Od teorie k praktickému uplatnění

Nejdůležitější dimenzí vize je **teoretické podchycení vztahu mezi pěstováním vize a její realizací**, cestou k tomu, aby napomohla řešení těch problémů, s nimiž je nutné se vyrovnat, pokud chceme předejít krizovým situacím, případně katastrofám či zániku. Doposud problémy dramatičtěji narůstají, než se je daří řešit.

Důraz na teorii při podchycení vztahů mezi pěstováním vize a její realizací je oprávněný, protože se jedná o problematiku složitou a laickým přístupem nevládnutelnou. Zde je vhodné mít na mysli:

1. Realizace vize jejím sdílením, tím, že se vytvoří podmínky pro týmovou spolupráci při jejím pěstování. Pokud vize není schopna ovlivnit ani ty, kteří si uvědomují její význam, pak nemá ani šanci něco ovlivnit.
2. Proto je velmi důležité věnovat pozornost tomu, co vytváří překážky pro vzájemné názorové obohacování těch, kteří si význam vize uvědomují, a mají zájem na jejím pěstování. Zvláštní pozornost si zaslouží:
 - Identifikování stereotypů, které blokují pochopení některých důležitých prvků vize, invencí se kterými vize přichází apod.
 - Identifikování těch prvků vize, které jsou náročné pro pochopení, zejména pokud člověk nemá dostatečnou průpravu.

(Výše uvedené je důležité rozlišovat – stereotypy jsou aktivním prvkem bránícím pochopení toho, co je nutné pochopit, obtížně srozumitelné invence, s nimiž vize přichází, si vyžadují aktivitu zejména ze strany toho, kdo s nimi přichází; souvisí to mj. s tím, že součástí vědecké práce je i popularizace.)

3. Při pěstování vize musí neustále docházet k průběžné konkretizaci odpovědi na otázku, kdo je hlavním subjektem, kterému je vize určena, a kdo jsou jeho spojenci.

4. V rámci toho je nutné vidět i vývoj vztahů mezi občanskou společností a institucionálním systémem.

5. Důležitým mezičlánkem mezi pěstováním vize a její praktickou realizací je rozpracování komplexních reforem v těch oblastech (systému sociálního investování a sociálního pojištění), které bezprostředně ovlivňují produktivní služby, jejich možnost získávat prostředky pro svůj rozvoj na základě podílu a ekonomických efektů, které jejich působení má. (Jakkoli jsou dnes aktuální například problémy v oblasti energetiky, potravin, bezpečnosti, pěstování vize se musí strategicky orientovat na komplexní reformy podporující produktivní služby.)

3. Stávající vize

3.1. Vize Radovana Richty a jeho týmu v *Civilizaci na rozcestí*

Motto: „*Nové je dobře zapomenuté staré*“
(Zapomenutá lidová moudrost)

Dílo Radovana Richty (a jeho týmu) patří mezi typický příklad „dobře zapomenutého starého“, které je dnes aktuálnější než v tehdejší dobové kontextu, kdy jeho dílo vzniklo. Připomínáme si jej ze dvou důvodů:

1. Patří k jednomu z nejvýznamnějších teoretických výbojů orientovaných na identifikování významu a společenského kontextu produktivních složek spotřeby.

2. Velmi intenzivně nastoluje otázku, proč ani poměrně velmi komplexní vize (ve své době a v mnohém i dosud) překonávající srovnatelné výstupy teoretického bádání, sdílená a podložená úsilím početného interdisciplinárního týmu, s významnou domácí politickou podporou a požívající zahraniční ohlas nenašla dostatečné praktické vyústění. Odpověď na tuto otázku je mnohem obtížnější, než by se mohlo zdát na první pohled. Je však důležitá, pokud chceme pochopit, na co vše naráží snahy výsledky práce v oblasti věd, které se zabývají společenskou problematikou, pozitivně ovlivnit společenský vývoj. Zejména pokud si uvědomují provázanost současných problémů a odsud vyplývající nutnost poskytnout komplexní výstup v podobě perspektivní, realistické a přitažlivé vize.

Stručně o R. Richtovi⁵

Osud mu dopřál jen krátký život. Narodil se v roce 1924 a pronásledován několika nemocemi zemřel v roce 1983 v nedožitých 60 letech. Během Heydrichiády se zapojil do odbojové činnosti a na podzim roku 1944 byl zatčen, vězněn ve vězení pražského gestapa v Malé pevnosti v Terezíně, onemocněl tyfem a řadou plicních onemocnění, která se rozvinula v těžký případ tuberkulózy. Život mu zachránila skupina švýcarského Červeného kříže, která evakovala těžce nemocné vězně do Švýcarska (jeho spoluvězni byli v posledních hodinách „Říše“ povražděni. Tam byl nejen úspěšně léčen, ale dostal se i s tehdy málo známému dílu Karla Marxe *Rukopisy „Grundrisse“ (1857-1859)*, na kterých o mnoho let později založil jeden z nejvýznamnějších společenskovedních bestsellerů *Postkapitalismus* P. Masson (2015).

Z Rukopisů „Grundrisse“ vyšlo i jeho první významné dílo *Člověk a technika v revoluci našich dnů* (Richta 1963), které bylo základem pro sestavení a práci týmu (61 osobností české vědy), který v roce 1965 vydává slavnou *Civilizaci na rozcestí*. Jen první vydání vyšlo v nákladu více než dvou desítek tisíc exemplářů, dílo vyšlo v několika světových jazycích a bylo respektováno světovou odbornou veřejností.

O dobové podpoře Richtova týmu svědčí i tato slova v úvodu napsaného tehdejšími předsedou Československé akademie věd F. Šormou: „*Studie byla projednána kolegiem pro filosofii a sociologii i na zasedání Presidia ČSAV. Po dalším propracování a konzultaci se stranickými orgány předložila ji ČSAV Ideologické komisi a předsednictvu ÚV KSČ, jež rozhodly o jejím využití v přípravě perspektiv i v další teoretické a praktické práci naší strany. Také na XIII. sjezdu KSČ byla studie hodnocena velmi kladně jako dokument prokazující životní nezbytnost vědy v převratných procesech dnešní doby. – Nová koncepce studie i originální myšlenky v ní obsažené otevírají cestu další vědecké práci na této problematice, jež se jistě bude v dalších letech úspěšně rozvíjet.*“ Odhlédneme-li od tehdejšího způsobu vyjadřování, je z uvedeného zřejmá nejen podpora, kterou práce Richtova týmu měla, ale i vliv díla na obrodňující proces v roce 1968.

Pro recidivu těžkých onemocnění se R. Richta (shodou okolností těsně po srpnu 1968) podrobil léčení ve švýcarské klinice. Po nástupu Husákova normalizačního vedení mu bylo nabídnuto, že pokud se vrátí zpět do Československa, bude moci jeho tým pokračovat v práci, v opačném případě ponese jeho členové všechny důsledky normalizace. Přestože měl nabídku pokračovat v práci v Kanadě a vytvořit tým jak z naší emigrace, tak i některých zahraničních odborníků, vrátil se. V osobním telefonickém rozhovoru s G. Husákem měl však jednu zásadní podmínku – vydání *Rukopisů „Grundrisse“* v češtině. Ty také skutečně vyšly, ovšem až v roce 1973, zatímco předmluva k nim byla napsána bezprostředně po uvedeném rozhovoru v dubnu 1969.⁶

Složitá situace v období normalizace a její dopady na chování týmu, nedůvěra tehdejšího stranického vedení ke vědám zabývajícím se stavem společnosti a společenským vývojem, podstatně zhoršující se zdravotní situace omezily možnost pro další rozvíjení vize a zejména pak pro její uplatnění v praxi. Vliv tehdejších myšlenek se postupně vytrácel.⁷

To nejdůležitější z Richtova díla

Mezinárodně významné dílo R. Richty a jeho týmu *Civilizace na rozcestí* (1966) má smysl si připomenout z několika důvodů:

- Vývoj naší současné civilizace je opět v určitém smyslu „na rozcestí“, a tak stojí za to využít časový odstup naplňujícího se půlstoletí a ohlédnout se, jak se od té doby změnil pohled na vývoj globální společnosti a její problémy.

- Je jednou z nejvíce mezinárodně známých a uznávaných českých prací z oboru společenských věd.

⁵ Zpracováno podle:

http://www.sds.cz/docs/prectete/eknihy/rri_cnr.htm

https://cs.wikipedia.org/wiki/Radovan_Richta

⁶ Někteří v nich patrně viděli něco „ideologicky závadného“, aniž by to tam našli. V této skvělé Marxově práci však nenajdete nic „ideologicky závadného“ ani z jedné, ani z druhé strany.

⁷ Ne zcela. Jednou z výjimek je vznik týmu Y. Streckové při Právnické fakultě brněnské univerzity, která jako garant významné části bádání v oblasti věd o společnosti rozvíjela za účasti dalších odborníků (někteří z nich jsou dodnes odborně aktivní) myšlenku „odvětví rozvoje člověka“, která jsou zaměřena na rozvoj „lidského potenciálu“. (Strecková 1997)

- Je komplexní dobově podmíněnou reflexí vývoje globální civilizace s výraznou politicko-ekonomickou dimenzí.

- Překonává neoklasický horizont pojetí spotřeby, uvažuje zpětný vliv (feedback) spotřeby na ekonomický růst, tj. spotřeba je chápána jako faktor zvyšující produktivní sílu práce (všeobecné, resp. tvůrčí práce), která zpětně působí jako nejvýznamnější faktor ekonomického vývoje i růstu.

- V neposlední řadě pak navozuje otázku, proč se výrazně optimistický charakter vize vtělený do slavné týmové práce rozešel s realitou, tj., co R. Richta a jeho kolegové „přehlédli“. Základní myšlenka přístupu R. Richty a jeho týmu je zdánlivě prostá: vědecko-technický pokrok (v té době natolik dynamický, že se hovořilo o vědecko-technické revoluci) umožňuje nejen vytvářet podmínky pro plný a svobodný rozvoj lidských schopností, ale také umožňuje a současně si vyžaduje jejich uplatnění jako hlavního faktoru rozvoje výrobních sil (tj. i ekonomického růstu). Tomuto hlavnímu trendu je pak nutné podříditi společenské poměry, což je (z hlediska autorů) možné právě v podmínkách socialismu.

Uvedené pojetí vychází z Marxových Rukopisů „Grundrisse“ (1973), ke kterým napsal R. Richta předmluvu, a o jejichž vydání se významně zasloužil. Nejvýznamnější pasáže z díla, kterým se v této části našeho pojednání zabýváme, aby bylo možné udělat si představu o způsobu nazírání reality R. Richtou a jeho týmem:

„Hloubka, rychlost a rozsah výrobních převratů, technických novot a vědeckých objevů ve světě nasvědčují tomu, že se v současné době dostávají do pohybu procesy, které od základu mění tradiční strukturu výrobních sil společnosti, materiální základnu lidského života a daleko přesahují hranice dosavadních výbojů civilizace vůbec. Proud vědeckých poznatků se očividně urychluje, frekvence vynálezů se už počítá na vteřiny; technické novinky, které ještě na počátku století přinášely zpravidla přírůstky produktivity v rozsahu 5-20 %, dnes často znamenají 50-100% i více. Člověk proniká do nitra hmoty a otevírá svou kosmickou epochu. Před našimi zraky se mění povaha práce i obrysy lidského života, zkracují se vzdálenosti, zintenzivňuje čas, přírodní prostředí je všude nahrazováno umělým, vytvořeným; věda vstupuje do celého společenského života a otevírá stále nové rozměry pohybu. Člověk postupně dostává do moci základnu své vlastní existence. Jestliže dosud každá generace přejímala od svých předchůdců podmínky své činnosti a svého života jako hotovou veličinu, která předznamenává v podstatě celý její život, napříště bude třeba zřejmě počítat s tím, že každá generace bude během svého života několikrát procházet přestavbou civilizačních podmínek a struktury lidského života.“ (Richta a kol. 1966, s. 30)

„Souhrn těchto změn v subjektivní složce výrobních sil ústí nezbytně, v kulturní revoluci v mnohem hlubším a širším smyslu, protože se neomezuje na změny uvnitř kultury, ale převrací zároveň samo postavení kultury v životě společnosti, dělá utváření jejích materiálních předpokladů přímo závislým na rozvoji člověka, na kultivaci lidských sil.“ (Richta a kol. 1966, s. 30)

„V industriálním modelu růstu výrobních sil má člověk v podstatě jedinou užitnou hodnotu: pokud představuje další pracovní sílu. Ve vědecko-technické revoluci však tomu tak není: nyní záleží mnohem víc na tom, jak vydatný obsah vědy jakožto výrobní síly – je zapojován lidskou činností (kvalitativní hledisko). Protože pokrok vědy a techniky je ve velkém rozsahu závislý na stupni rozvoje lidských tvůrčích sil, a tedy samých lidí, stojíme tu před novou vazbou moderní civilizace. Na určitém stupni růstu se nezbytně ukáže, že nejefektivnějším způsobem rozmnožování výrobních sil společnosti a lidského života se stává rozvoj člověka samého, růst jeho schopností, jeho tvořivosti – a nakonec člověka jako sebeúčelu.“ (Richta a kol. 1966, s. 30)

„Strojová průmyslová produkce, jež původně tvoří materiálně technickou základnu socialismu, je příliš úzká, aby vystačila pro společenský rozvoj každého člověka – tedy jako báze komunistického života; kdežto vědecko-technická revoluce naopak představuje onen pohyb techniky, jenž nejen dovoluje, ale přímo vyžaduje všeobecný rozvoj schopností a sil každého člověka – tedy odpovídá nárokům komunistického života.“ (Richta a kol. 1966, s. 33–34)

Richtovo pojetí spotřeby: Produktivní spotřeba versus konzumní hedonismus

Příznačná je Richtova kritika neproduktivní spotřeby (tj. spotřeby, která neslouží k rozvoji produktivních sil člověka a nepůsobí zpětně jako faktor ekonomického růstu):

„Teorie ‚společnosti nadbytku‘ (Gailbraith) či ‚vysoké masové spotřeby‘ (Rostow) nepřímo – a jejich kritikové (Fromm) přímo narážejí na neřešitelné dilema vnitřních hranic této spotřeby; jejich přestoupení k preferenci potřeb lidského rozvoje není zřejmě v silách systému, kde pokračování v nastoupené cestě znamená převrácení racionalizované ‚výroby pro výrobu‘ v iracionální ‚spotřebu pro spotřebu‘. Systém z vnějška řízené spotřeby rozduvává za rychlého technického pokroku donekonečna nároky masového soukromého vyžití, nastrkuje celý systém nesmyslných, fiktivních potřeb, zavléká do nich reklamou, prestiží a podbízením. Člověk sám se tu stává otrokem svého konzumu, dělá z lidské činnosti pouze jeho prostředek, zaměřuje osvojování předmětů jejich přivlastňováním.“ (Richta a kol. 1966, s. 94–95)

Na tuto kritiku neproduktivní spotřeby pak navazuje vize spotřeby produktivní: *„Za tohoto předpokladu se každé uspokojování potřeb zvedne v cílevědomé utváření nových potřeb, odpovídajících nárokům vědecko-technické revoluce a ovlivňujících její průběh; takže nad celým tradičním světem potřeb může postupně nabýt vrchu vlastní lidskou civilizací zrozená potřeba člověka rozvíjet se. Věk vědy a techniky zná mnoho nových*

komponent této potřeby. Můžeme uvést jen hlavní: potřeba tvořivé práce, potřeba stálého vzdělávání, potřeba všestrannosti a individuálního sebeuplatnění, potřeba intenzivní vnitřní jednoty osobnosti, potřeba průzračných vztahů a lidské účasti, potřeba úplné pohyblivosti a informovanosti, potřeba volné fyzické činnosti, potřeba styku s krásným i s přírodou, potřeba perspektiv – to vše jsou vnitřně nerozlučně propojené lidské nároky moderního civilizačního vývoje.“ (Richta a kol. 1966, s. 96–97)

Za zmínku stojí, že Richtovo pojetí potřeb a spotřeby jde mnohem dál, že později Inglehartovo.

R. Richta o tom, co brání změnám

Z toho, co jsme si uvedli, by se mohlo zdát, že Richtovo pojetí je příliš optimistické, že nevidí úskalí, které na cestě ke společnosti, jejíž základní rysy nastiňuje. Do značné míry je to pravda. Právě proto si zasluhují pozornost ty pasáže v jeho díle, které na problémy upozorňují:

„Bezprostředně lze odstranit kapitalistické výrobní poměry a převzít industriální produkci pro cíle socialistické společnosti (a to bylo velké dílo socialistické revoluce). Avšak dosažený soulad mezi společenským charakterem výrobních sil a výrobních poměrů ihned otevře rozpor v jiné rovině: poměry všeobecné spolupráce, jež tak byly vytvořeny, ocitají s v rozporu s omezenými vývojovými možnostmi dané struktury výrobních sil – jedna pro přílišnou délku a abstraktní povahu práce, nutné v převzaté průmyslové produkci, jednak pro omezenost zdrojů, jež tato produkce poskytuje společenství, ve kterém se uplatňuje nárok na rozšiřování životního procesu všech. Tento fakt se ozývá se svéhlavou nepoddajností a bylo by čirým idealismem domnívat se, že problém možno odstranit nadále vlastnickými přesuny, akcemi politické správy či pouhým uvědomováním (zvýrazněno - R. V.) - a že je vůbec možno se s ním vypořádat ze dne na den, z roku na rok. – Rozhodující vymožeností socialistických výrobních poměrů je ovšem skutečnost, že rozpor, který takto vzniká, je na jejich půdě řešitelný; totiž cestou (a za předpokladu) úplné proměny celé struktury výrobních sil, celé civilizační základny lidského života. Výrobní síly, rozpolcené a dříve zvnějška proti sobě uváděné do pohybu kapitálovým výrobním poměrem, dostávají spolu se socialistickými výrobními poměry společenský základ, jenž dovoluje jejich plně převádění k vnitřní technické jednotě. Právě tím se socialismus od počátku liší od kapitalismu: že zapojuje novou výrobní sílu, sílu celospolečenského sjednocení (rozporné jednoty zájmů), která je potenciálním základem nového, mnohem širšího pronikání vědy do výrobního procesu, a nakonec sílu lidského rozvoje jakožto specifických výrobních sil sociální revoluce. Ovšem praktické uplatnění těchto možností může mít různou váhu a pod určitou civilizační úrovní těžko nalézá půdu.“ (Richta a kol. 1966, s. 96–97)

Na výše uvedené pak navazuje následující pasáž:

„Výrobní poměry neodpovídají ovšem vždy okamžité úrovni a pohybu výrobních sil. Může se ukázat, že výrobní síly společnosti zvítězila socialistická revoluce - včetně specifických faktorů, zapojených sociálním převratem - jsou zatím mnohem slabší než v soudobém kapitalismu; a dokonce že socialismus stojí ještě před dlouhou řadou industrializačních úkolů. Tehdy ovšem vzniká uvnitř společnosti silné napětí a nebezpečí disparit mezi civilizační úrovní a sociálními přeměnami. Z druhé strany kapitalismus z různých příčin může být nucen překročit hranice průmyslové revoluce a adaptovat se podmínkám vyšších pohybů výrobních sil. Celý proces dovršování industrializace a počátku vědeckotechnické revoluce bude mít při kombinaci obou případů - a to je dnešní skutečnost - řadu principiálních odlišností, ale také řadu analogií a obdob. Pohyby v civilizační základně jsou výrobními poměry modifikovány, probíhají v různých formách: socialistická industrializace nezná zbídačování, nezaměstnanost atd.; naopak počátky vědeckotechnické revoluce v kapitalismu jsou spojeny s chronickým nevyužíváním širokých možností pro rozvoj lidských sil apod. Nicméně převažující struktura výrobních sil si v takovém případě vynucuje řadu obdobných tendencí, daných úrovní výrobních sil a spotřebních zdrojů, technickými podmínkami práce a života - což vykonává silný tlak na celý společenský život. Úroveň civilizační základny striktně vymezuje hranice, v nichž je možné uplatnit rozdílnou podstatu výrobních poměrů. Trvají-li tyto podmínky delší dobu, mohou vést i k jisté nevyvinutosti či deformovanosti příslušných výrobních poměrů. Principiální převaha socialismu a komunismu nad kapitalismem může vystoupit v plné podobě, plasticky teprve tam a potud, pokud a kde je položena adekvátním pohybem a úrovní výrobních sil, pokud a kde se realizují nové výrobní poměry jako stimuly výrobních sil v nových dimenzích.“ (Richta a kol. 1966, s. 96–97)

Pozitivní zde je, že R. Richta si velmi dobře uvědomoval, že samotné „odstranění kapitalistických výrobních poměrů“ (tj. znárodnění) ještě nevede k té společnosti, ve které člověk plně využívá svůj potenciál daný mu přírodou, kultivovaný výchovou, vzděláním a sebevzděláním tak, aby se jeho schopnosti (to, co nabývá ve volném čase) měnily prostřednictvím jeho participace na využívání možností technického pokroku v nejvýznamnější faktor ekonomického růstu i toho, co určuje jeho kvalitu.

Velmi významné je zejména to, že si uvědomoval následující: *„bylo by čirým idealismem domnívat se, že problém možno odstranit nadále vlastnickými přesuny, akcemi politické správy či pouhým uvědomováním. To mnoho těch, kteří v současné době uvažují o změnách k lepšímu, stále nedokáže pochopit a žijí v levných iluzích (levných ve smyslu snadno nabytého zjednodušeného názoru, mnohem těžší je „protřpět“ cestu k poznání nalezení realistického východiska ze současné krize).*

Pokud se podíváme podrobněji na výše citované pasáže, jeho problém (a problém jeho týmu, který po jeho smrti nedokázal pokračovat v jeho díle) spočíval v tom, že přečenoval vliv technického pokroku na vytvoření podmínek pro naplnění jeho vize. Podle něj technický pokrok, který změní charakter práce v práci tvůrčí, který uvolní volný čas pro vzdělávání a sebezvzdělávání se, který zabezpečí dostatek spotřebních statků, bude dostačující pro vytváření nových vztahů mezi lidmi. Tuto představu reálný vývoj nepotvrdil.

Co musí obsahovat vize z hlediska zkušeností R. Richty a jeho týmu

Pokusíme se o určitý výčet, aniž bychom pretendovali na jeho úplnost. Pokud budou podniknuty další pokusy o vytvoření perspektivní, realistické a přitažlivé vize, bude otázka, proč vize R. Richty a jeho týmu nesehrála dostatečnou roli v proměnách společnosti, ještě dlouhou dobu inspirující (byť i částečně „negativní formou“ v tom smyslu, že poukazuje i na to, co nestačí).

Z hlediska vnějších podmínek to bylo ukončení obrodného procesu vstupem vojsk Varšavské smlouvy a následná normalizace. Ze společnosti vyprchal optimismus a R. Richta již neměl oporu ve společenských institucích. (Neslavně proslulou knihou *Obyčejný revizionismus* prominentní pseudovědkyně Skaržinské vydanou v Sovětském svazu a přeloženou do češtiny byl dokonce označen za hlavu revizionistického protisocialistického spiknutí.) Ale tím nelze objasnit vše. Byť s problémy, přece jen bylo na jeho dílo možné navázat, ale nedošlo k tomu v dostatečně vlivné podobě.

Hlavní příčinou byly vnitřní nedostatky uvedené vize dané její nekomplexností:

1. Podcenila problematiku výrobních vztahů, zejména ekonomických a od toho se odvíjejících vývojových problémů společnosti založené na vyvlastnění. Přitom v jeho době, téměř deset let před vydáním *Civilizace na rozcestí* bylo i u nás publikováno dílo *Nová třída* jugoslávského teoretika M. Djilase (2019). Ten doložil nestabilitu vlastnických vztahů založených na administrativním aktu znárodnění, to, že se stanou ekonomickou základnou vzniku „nové třídy“, která se bude svou roli v realizaci vlastnických vztahů snažit přeměnit v plnohodnotné vlastnictví. Jeho prognóza se stoprocentně naplnila.

2. Richtovo pojetí sdílené jeho týmem sice správně deklarovalo, že „*bez uplatnění, uvolnění soustavy zájmů nebude možné otevřít dveře vědeckotechnické revoluci, zjednat jí její vlastní ekonomickou půdu a konečnou převahu*“, ale nedokázalo tento postoj přetavit do pojetí komplexních reforem. (V té době zde dominovala Šikova koncepce reformy, která nebyla propojena s Richtovou vizí.) Bez pochopení a poctivého propracování komplexních reforem v ekonomické oblasti včetně jejich převedení do podoby dílčích na sebe navazujících kroků nelze dosáhnout potřebné změny.

3. Richtovo pojetí sdílené jeho týmem nedokázalo najít cestu k obyčejným lidem, nedokázalo zlidovět. Byť za ním stály silné nástroje osvěty, byla interakce s veřejností věnována nedostatečně pozornost, nebyla do vytváření vize zapojena laická veřejnost. Při tvorbě vize, která má ambici ovlivnit reálný vývoj, je nutné věnovat mnohem větší pozornost marketingové komunikaci s odlišnými, přesně identifikovaným a definovanými sociálními skupinami, komunikaci, která vychází z podstatně více empatického pojetí potřeb člověka.

4. Důležité je přitom vycházet z přesné analýzy polarizace společnosti, identifikovat subjekt změn a jeho spojení, roli vize při utváření subjektu změn a získávání spojenců. Tento prvek v Richtově vizí chyběl, resp. byl obsažen jen v náznacích.

5. Ne nepodstatné je i to, že Richtovo pojetí nepřesně uchopilo jeden z důležitých atributů historické změny – postupné prosazování odvětví produktivních služeb jako dominantního sektoru ekonomiky, resp. to, že tento sektor musí stát na svých vlastních nohách, ekonomických nohách. Dodnes přežívá iluze, že síla subjektů poskytujících vzdělávací, zdravotní a podobné služby je daná tím, kolik prostředků se jim poskytnou z veřejných zdrojů. Je to jedna z hlavních bariér pochopení toho, o co v současné době jde. Iluze, která je velmi obdobná názoru, že nejlepší podporou řemesel jsou cechy. Jedním z nejdůležitějších předpokladů změn (který bezprostředně souvisí s rolí marketingu) je, aby prostřednictvím komplexních reforem bylo umožněno financování sektoru těchto služeb z ekonomických efektů, které poskytují, a aby si v této oblasti konkurovaly.

V závěru tohoto bodu stojí za připomenutí, že efektivnost využití dílčích poznatků bádání v oblasti věd zabývajících se společenským vývojem, včetně například problematiky perspektivních změn v chování spotřebitelů a role marketingové komunikace při jejich podpoře, závisí velmi silně a velmi bezprostředně na začlenění daného tématu do vytváření perspektivní, realistické a přitažlivé vize.

To vyplyne i z dalšího výkladu.

3.2. Vize „Nové dohody“

Už více než dva roky skupina sta odborníků vytváří pod názvem *Nová dohoda - Program sociálně-ekologické transformace* to, co lze nazvat pokusem o komplexní vizí, která by měla vyvést společnost (naši zemi v globálním kontextu) ze současných problémů. Obsáhlý soubor dokumentů – stručná úvodní verze, rozpracování jednotlivých otázek, vstupy formou blogů více autorů, odpověď na nejdůležitější otázky lze najít na dobře graficky vyvedených a dobře strukturovaných stránkách zde:

<https://novadohoda.cz>

Je zde uveden i seznam osobností, které za tímto pokusem o vizí stojí, včetně kontaktů na ně:

Mediální koordinátor: Jakub Varvařovský, jakub.varvarovsky@re-set.cz
Mluvčí Nové dohody: Anna Šabatová, Petr Doubravský, Bob Čáp

Stručná charakteristika *Nové dohody*:

Tato vize rozhodně stojí za přečtení a pokud možno i prostudování s následným promyšlením. První dojem velmi pozitivní, při druhém čtení se dobrý pocit začal vytrácet, čtenář si začíná uvědomovat nejen některé technické a koncepční nedostatky, ale určitou účelovost celého textu. Tento pocit sdílí více osob, které ji poctivě prostudovali.

Nová dohoda je totiž učebnicovou ukázkou následujícího: Pro **KAŽDOU** vizi je rozhodující, jak se vyrovná s odpovědí na tři základní témata, jak uchopí každé z nich i jejich vzájemnou provázanost:

- **SUBJEKT** změn (subjekt vytváření vize, subjekt vytvářený vizí, subjekt jako adresát a nositel změn), tj. kdo změny uskuteční a jak mu k tomu vize napomůže.
- **ZMĚNA**, o kterou jde, jak ji uchopit, co starého odchází a co nového přichází.
- **POLARITA**, tj. co je dominantním rozpořem mezi těmi, kteří se snaží udržet současný stav, a těmi, kteří usilují o změnu.

Leccos naznačuje již první odstavec úvodní výzvy, ve kterém je první a dost významný problém:

„Nová dohoda je výsledkem společného dialogu a více než rok trvajících diskuzí, které se odehrály v průběhu roku 2020 a do kterých se zapojilo přes sto účastníků a účastnic z řad odborné veřejnosti i občanských organizací – od ekologických organizací až po odbory – zabývajících se pestrými paletami témat. Nová dohoda chce položit základy diskuse o nových podobách ekonomiky, která bude víc sloužit lidem a životnímu prostředí, a dá lidem více času pečovat o sebe navzájem i o naši krajinu.“ (Podtrženo námi.)

Stále znovu a znovu je nutné si připomínat Goethovo *"kdo si nezapne dobře první knoflík, ten se už dobře neobleče"*. Mj. proto se při tvorbě vize snažíme nepředbíhat všestrannou kritickou diskusi, aby základ, ze kterého budeme vycházet, nešel od počátku špatným směrem. Platí to i pro tuto monografii.

Co je prvním odstavci špatné? No přece to, že chceme od ekonomiky, aby *"sloužila lidem"*. Proč je to špatné? Protože jde o to, aby **člověk (plně využití jeho individuálního potenciálu, který mu dala příroda) sloužil ekonomice, tj. aby se rozvoj schopností člověka stal tím nejvýznamnějším faktorem, který určuje nejen dynamiku, ale hlavně kvalitu ekonomického růstu**. O této ekonomice autoři *Nové dohody* moc velkou představu nemají, ale to je obecný nedostatek většiny pokusů o tvorbu vize, resp. hledání cesty ze současných problémů.

Někdo může namítnout, že se to vzájemně nevylučuje, že právě ekonomika, která takto využívá potenciál člověka, je tou ekonomikou, která současně slouží člověku. Jenže takto to autoři *Nové dohody* nechápou, protože pokud by to tak chápali, určitě by to hned na začátku zdůraznili. Jak uvidíme dál, spadli do pasti "pečovatelské ekonomiky", ve které vyvolení budou rozhodovat, co je a co není pro koho důležité. A tak se může klidně stát, že celá snaha přijít s vizí, která vyvede společnost krize, poslouží jako **ideový nástroj posilování ekonomiky založené na diktátu přerozdělovací moci**.

Pokračování omylu je hned ve druhém odstavci, ve kterém se říká, že diskuse je o tom, jak *"provést transformaci ekonomiky tak, aby byla sociálně citlivá a zároveň udržitelná"*.

Zase ta "pečovatelská ekonomika" (naordinovaných restrikcí). Pokud by byly vytvořeny podmínky pro plný rozvoj a uplatnění schopností člověka (což je totéž jako vytvoření podmínek pro využití investičních příležitostí spojených s nabyváním, uchováním a uplatněním schopností lidí podle míry jejich výnosnosti), byl by ekonomický růst dynamický a **neomezený** (což je přesnější výraz než zavádějící pojem „udržitelný“), aniž by si vyžadoval nejrůznější restriktce.

Pak následuje přihlášení se k eko-parketě: *"Klimatická a ekologická krize tady a teď ohrožuje naše životy a stabilitu naší civilizace. V důsledku přehřívání planety způsobeného spalováním fosilních paliv a dalšími faktory se stále častěji potýkáme s extrémním počasím. Zažili jsme drastické sucho, máme ho ještě v živé paměti. Dlouhá období bez deště střídají povodně. Česká krajina špatnou péčí ztrácí schopnost zadržet vodu, ubývá dříve běžného hmyzu a ptactva, kůrovec ničí lesy, pestrou mozaiku remízku a alejí nahradily nekončící monokultury."*

Ponecháme stranou diskusi o tom, jakou roli v "přehřívání" hrají fosilní paliva a jakou "další faktory" či co si pod pojmem "další faktory" představít, a čtème dále.

Sociální problémy ve stručné úvodní části charakterizuje *Nová dohoda* takto:

"V podobně špatném stavu se nachází i naše společnost. V České republice i ve světě se prohlubují nerovnosti a rozevírají nůžky mezi úzkou skupinou nejbohatších a zbytkem společnosti. Počet hodin, jež trávíme v práci, je vyšší než průměr Evropské unie, a polovina z nás přitom nedostává důstojnou mzdu. Statistice lidí čelí exekucím, zadlužení domácností roste a získat přístup k základním potřebám, jako je kvalitní bydlení, zdravotní a sociální péče nebo zdravé potraviny, je čím dál těžší."

Čtenáře určitě v tuto chvíli napadne otázka: *A kdo za to může?* – V úvodním textu odpověď nedostane. Nemí ani naznačena ve stylu, že je to jako v případě problémů životního prostředí způsobeno "spalováním fosilních paliv a dalšími faktory". Ale tady by soudný čtenář alespoň částečně naznačení toho, co je příčinou, čekal.

Přejdeme k podrobnějšímu výkladu, který se otevírá rozkliknutím "Zobrazit celou výzvu". A tady už najdeme:

"Kvůli růstu nerovností a koncentraci ekonomické moci v rukou oligarchů ztrácíme přístup k rozhodování o svých životech. Mnozí z nás mají oprávněný pocit, že byla porušena polistopadová společenská dohoda o lepším životě pro všechny."

Takže za všechny problémy, i za to porušení havlovských slibů, můžou **naši oligarchové**. A aby si to náhodou někdo nevyložil jinak, tak tito oligarchové mohou i za to zhoršení životního prostředí:

"Politická demokracie, největší výtěžek sametové revoluce, je plíživě vytlačována systémem, v němž nám vládnou ti, kdo si mohou dovolit svůj vliv koupit. – Tyto propojené krize ovšem nevznikly náhodou ani nezávisle na sobě. Odpovědnost za ekologickou i sociální krizi není rozložena rovnoměrně, stejně jako její dopady. Zatímco zisky se hromadí v rukou několika nejbohatších, krize dopadají nejcitelněji na ty, kteří k ní přispěli nejméně."

A aby náhodou nedošlo k omylu, jsou oligarchové vyjmenováni:

"Svobodu v dnešní době ohrožují ekonomické zájmové skupiny, které mají větší moc než vlády jednotlivých států. V některých případech usilují o celkové ovládnutí státu, což je příklad Andreje Babiše a jeho firmy Agrofert, jindy se zaměřují na strategické sektory, jako v případě snahy Daniela Křetínského nebo Pavla Tykače ovládnout energetiku, bankovní sektor či média. Díky ekonomické moci koncentrované ve svých rukou ohýbají veřejnou politiku ve svůj soukromý prospěch na úkor ostatních. Rostoucí nedůvěra společnosti vůči demokratickým institucím pramení mimo jiné i z toho, že na směřování společnosti má nepoměrně velký vliv úzká skupina privilegovaných."

Takže **základní POLARITA společnosti** podle *Nové dohody* jsou oligarchové Babišova typu, proti kterým stojí všichni slušní lidé.

To nezni příliš důvěryhodně a **může to být hlavní "konstrukční" (koncepční, strategický, zájmový) nedostatek, z důvodu kterého nebude vize fungovat (tj. nebude vyváženě diskutována, poctivě a nezávisle pěstována)**. Racionálně uvažujícího člověka totiž hned napadne:

1. Na Bakalu a další z řad oligarchů se v úvodní imprimaci zapomnělo (jsou zmíněni dále) jen náhodou, nebo i zde je používán dvojitý metr?

2. Nevládne celý světem **"úzká skupina privilegovaných"**, se kterou Babiš a spol. nemají nic společného (a právě proto jsou na tapetě)?

3. Nejsou sociální problémy (viz úvodní část *Nové dohody* – „Počet hodin, jež trávíme v práci, je vyšší než průměr Evropské unie, a polovina z nás přitom nedostává důstojnou mzdu. Státisíce lidí čelí exekucím, zadlužení domácností roste a získat přístup k základním potřebám, jako je kvalitní bydlení, zdravotní a sociální péče nebo zdravé potraviny, je čím dál těžší.“) dané i tím, že z naší země odcházejí obrovské prostředky do zahraničí?

Pohled *Nové dohody* se zdá až příliš prvoplánově účelový. Pokud těm, kteří za *Novou dohodou* stojí, kteří ji rozpracovávají a snad jí i věří, to myslí vážně, nebude problém si to v diskusích, po kterých volají, vyjasnit. V těchto diskusích se může uplatnit každý, kdo si chce vytvářet nezávislý názor.

Podle *Nové dohody* Babiš a jemu podobní za zoufalou situaci v oblasti mediálního mainstreamu: *"Součástí snahy zbavit politiku vlivu korporací by měla být i mediální reforma s cílem výrazně omezit vliv oligarchických skupin na mediální provoz. Média jsou v České republice vlastněna nejbohatšími oligarchy (Andrejem Babišem, Zdeňkem Bakalou, Danielem Křetínským, Ivo Valentou či finančními skupinami Penta a PPF). I kvůli oligarchizaci vlastnictví médií Česká republika každoročně klesá v Indexu svobody médií."*

Otázkou je jak Babiš a další dokážou ovlivňovat CNN, BBC a další globální mediální mainstream, protože jeho média jen přebírají to, co se říká všude v západním světě.

Nyní se dostáváme ke klíčové otázce: Kdo může za oligarchy? No přece trh: *"Krátkozraké zaměření na zisk za každou cenu a zjednodušeně chápanou efektivitu, a také sklon řešit pouhé příznaky místo příčin krize, nás dovedly tam, kde jsme dnes – na cestu úpadku a zhoršování podmínek pro život."*

Teď přemýšlejícího čtenáře napadnou otázky: Co místo *"krátkozraké orientace na zisk"* a o jakou *"nezjednodušeně chápanou efektivitu"* jde?

Odpověď? No přece když to budeme MY, kdo se o VÁS postarají, říkají autoři *Nové dohody*: *"Můžeme všem zpřístupnit dobrou práci i důstojný příjem, a přitom si ponechat dostatek volného času k tomu, abychom mohli rozvíjet své zájmy, starat se o své okolí a pěstovat vztahy se svými blízkými. Můžeme žít v zemi poháněné čistě obnovitelnou energií a přechod k ní zorganizovat tak, aby pozvedl lidi z chudoby, zacelil propasti mezi lidmi i regiony a dal všem naději na dobrý a naplněný život."*

A jak to udělají? Odpověď je naprosto konkrétní: *"Potřebujeme změnit směr."*

Jak ten směr změnit? Takto (následuje hned za výzvou ke změně směru):

"Potřebujeme "novou dohodu" na tom, jak chceme společně žít. A potřebujeme ji co nejdříve. – Otálet s řešením klimatické krize by bylo zločinem proti budoucnosti lidstva. Víme, že její nejhorší příčiny – závislosti na uhlí, která ničí naši krajinu a zabíjí stovky lidí ročně znečištěným ovzduším – se můžeme zbavit velmi rychle."

Takže lidé si při své bídě, kterou autoři *Nové dohody* popisují, budou platit v rostoucích cenách energií "povolnenky", jejichž výnosy půjdou ve prospěch nadnárodních velkooligarchů.

Nyní k tomu technicky nejdůležitějšímu: *"Uhlíková daň je nástrojem, jak zahrnout negativní externalitu (dopady na životní prostředí, kvalitu ovzduší nebo klimatickou krizi) z využívání uhlí do jeho ceny. Daň by měla být progresivní, čímž by více zatížila největší znečišťovatele a luxusní spotřebu. Zavádět se musí postupně a musí ji doprovázet dobrá komunikace s občany. Výpadky z příjmů chudší části společnosti je nutné kompenzovat v jiných sférách života (dostupné bydlení, kvalitní veřejné služby zdarma, zdravé lokální a dostupné potraviny apod.). Nastavení uhlíkové daně musí respektovat možnosti a potřeby obyvatel a nesmí vést k prohloubení sociálních nerovností."*

Velmi naivní představy o fungování daní a o tom, co je to přenos daňového břemene. A to i přesto, že hovoří o kompenzacích. To je právě ten přechod k "pečovatelské ekonomice", která začíná tím, že ze všech uděláme chudé: *"Výpadky z příjmů chudší části společnosti je nutné kompenzovat v jiných sférách života (dostupné bydlení, kvalitní veřejné služby zdarma, zdravé lokální a dostupné potraviny apod.)."* – Lze tomu rozumět tak: Těm, kteří nejsou "nejchudší" nic kompenzovat nebudeme, ale naopak, nejen na ně zdanění plně dopadne, ale budou to právě oni, kteří budou složitou ekonomickou situaci kompenzovat těm nejchudším, a to do doby, než se sami stanou nejchudšími.

Co Nové dohody nejvíce chybí

Základní „konstrukční“ problém pokusu o vizi v rámci *Nové dohody* je, že jejím jádrem není provázaná triáda ZMĚNA-SUBJEKT-POLARITA. Pokud budeme konkrétnější, pak jí chybí představa, kterou lze v kontextu *Nové dohody* popsat takto:

1. Rozvoj lidských schopností = **zvyšování inovačního potenciálu** společnosti.
2. Základem šetrného vztahu k přírodě (obnovy a uchování kvality životního prostředí, radikálního snížení zátěže přírodního prostředí vyčerpáváním surovin i jeho znečišťování) je **dostatečně intenzivní tok inovací**, dostatečná hustota inovačních vln.
3. Inovace jednak **sníží spotřebu přírodních zdrojů i zátěž přírody** (a to limitně až k nule), jednak **umožňují alternovat lidské potřeby (od konzumních, zatěžujících přírodní prostředí, k produktivním, které jsou nejen základem inovačního potenciálu, ale mnohem více obohacují reálnou prožitkovou náplň člověka, aniž by měly negativní dopad na životní prostředí)**.
4. Cesta k takovéto ekonomice předpokládá **komplexní reformy tam, kde dochází k nabývání, uchování a uplatnění lidských schopností (výchova, vzdělání, kultura, péče o zdraví apod.), tj. reformy systémů sociálního investování a sociálního pojištění (financování vzdělání, péče o zdraví, penzijního systému apod.)** zaměřené na vytvoření účinných motivací všech zúčastněných subjektů k využívání potenciálu každého člověka, který je mu dán přírodou.
5. Konkrétně (v komplexních reformách) jde o to, aby **investiční příležitosti spojené s nabýváním, uchováním a uplatněním schopností, kterými každý člověk disponuje od přírody, byly využívány podle míry jejich výnosnosti** (a tím byla omezena destruktivní role pozičního investování, jejímž důsledkem je segregace společnosti zvyšující nerovnost příležitostí), což by mimo jiné vedlo i ke snížení negativních dopadů existence oligarchů (kteří nejsou jediným problémem pocházejícím z nadvlády pozičního investování).
6. V těchto podmínkách se bude postupně **proměňovat celý ekonomický systém v ekonomiku, jejímž dominantním sektorem bude sektor produktivních služeb**, sektor zaměřený na nabývání, uchování a uplatnění lidských schopností, sektor zásadním způsobem zvyšující inovační potenciál společnosti.
7. Jedná se o **změnu srovnatelnou s průmyslovou revolucí, ale ještě výraznější**, změnu, která bude po dlouhé období probíhat v různých zemích různě, změnu, do které se budou promítat dynamicky se měnící vztahy mezi zeměmi.
8. V rámci rodícího se sektoru produktivních služeb bude nejdynamičtěji růst (až na úroveň 90 %) ta oblast produktivních služeb, ve které bude **probíhat profesní příprava odborníků pro působení v oblasti produktivních služeb** (podobně jako v období průmyslové revoluce rostla rychleji ta oblast rodícího se průmyslu, který vyráběl výroční prostředky pro výrobu výrobních prostředků).
9. Jedním z aspektů proměny ekonomického systému bude, že **v ekonomice založené na produktivních službách jako dominantním ekonomickém sektoru nalezne uplatnění každý člověk**, každý bude přínosný svou individualitou, v níž se neopakovatelným způsobem zrcadlí jsoucno.

4. Stručná verze vize

Proč potřebujeme vizi?

Vizi potřebujeme proto, abychom v těchto turbulencích **neztratili orientaci a nestali se nástroji těch, kteří krizi současné globální společnosti vyvolali**, vizi potřebujeme jako **naději, která nám dává duchovní oporu**, vizi potřebujeme jako **půdu pro sjednocování názorů a předpoklad efektivních společných aktivit vyvedení společnosti z krize**.

Proč a v čem záleží na každém?

Každý z nás vidí realitu z pozice své individuality, a tudíž **každý z nás může k vypěstování vize přispět aktivní účastí na jejím pěstování, osvojování, sdílení, konkretizaci a hlavně využívání v oblasti společných aktivit**. Živá vize není umístěna v hlavě jednoho člověka či napsána na papíře, ale je **společným dílem všech, kteří chápou a cítí její potřebnost**. Žít s vizí je způsob plnohodnotného žití v těžké době.

Jakou vizi potřebujeme?

Vize musí být **perspektivní** v tom smyslu, že ukazuje cestu až k takovému stavu společnosti, ve kterém jsou **vyřešeny hromadící se problémy vyvolávané nezvládnutím té společenské proměny, pro kterou nazrál čas**. Prožíváme **období srovnatelné s průmyslovou revolucí**, Proměna společnosti však bude ještě výraznější. Musíme se vzdát setrvačného vidění reality a společně pěstovat představu toho, o jakou změnu se jedná.

Vize musí být **realistická** v tom smyslu, že **ti, kteří ji sdílejí, musí mít dostatečnou sílu, aby ji prosadili**, tj. aby nezbytné hluboké společenské proměny provedli. Musí obsahovat představu o subjektu, který ji vytváří, ale i o subjektu, k jehož vytváření slouží, představu **adresáta i realizátora vize**, hegemonu a jeho spojenců.

Vize musí být **přitažlivá a srozumitelná**, aby každému účast ne jejím pěstování přinášela uspokojení i odpověď na otázku smyslu bytí a žití, aby si její základ mohl osvojit každý a na tomto základě **s vizí žil a vize žila v něm jako zdroj poznání** i opora systematizace poznatků, jako základ odpovědi na otázku, co dělat.

„Změna srovnatelná s průmyslovou revolucí“? – Není to příliš velké zúžení pohledu?

Tuto otázku si je nutné položit právě na tomto místě. Zde je totiž formulováno to, co:

Za prvé: Není zcela samozřejmé (lze s tím nesouhlasit, ne každý to takto vidí).

Za druhé: Odlišuje to prezentovanou vizi od všech ostatních.

Za třetí: Je otázkou, zda se takto koncipované vizi otevírá možnost lepšího pochopení současné reality, nebo se tímto pojetí dostává do slepé uličky.

Proto je na místě otázka, kterou si položíme v dalším odstavci.

Existuje jedna vize – která vize je ta správná?

V každé době, v každém lokálním prostoru existovalo a existuje více vizí. Jak poznat, která je ta správná? (Otázka, která se objevila již kdysi dávno v mystické podobě „*Jak odlišit falešné proroky od skutečných?*“). I na tuto otázku, která není jednoduchá, lze dát poměrně přesnou odpověď:

1. Dobrá vize si musí být vědoma paralelní existence vizí, které vůči ní představují alternativu.

2. Musí se s alternativními vizemi poctivě teoreticky vyrovnat, což znamená:

- Přijmout z nich to, co sama neobsahuje v dostatečně rozvinuté podobě, organicky to začlenit do své struktury (což klade značné nároky na schopnost pracovat s pojmy).

- Ukázat, v čem je její pojetí obecnější a komplexnější, v čem konkrétně **přesahuje** každou z alternativních vizí.

3. To, že je daná vize **přesahem** (rozvinutější podobou, rozšířením, komplexnějším pojetím reality) určité alternativní vize, musí být vhodně vyjádřeno i ve stručné podobě vize, podrobně pak zdokumentováno a vyloženo v uceleném výkladu vize či jejích přílohách.

Které vize lze „zde a nyní“ považovat za alternativní?

Především je nutné odlišit:

- Ty vize, které zaujaly širší veřejnost, jejichž potenciál se však již vyčerpal, ale poskytují jak cenné poznatky, tak zejména zkušenosti spojené s otázkou, co bylo příčinou, že nedostatečně ovlivnily společenský vývoj. Tj. i „mrtvé“ vize mají svůj význam.

- Ty vize, které jsou živé, diskutují se ve veřejném prostoru, mají své příznivce, kteří se s nimi identifikují a prostřednictvím nich hledají otázky na odpovědi týkající se současnosti i budoucnosti.

Ve stručné verzi vize uvedeme jen nejdůležitější příklady:

1. Za „mrtvou“, ale velmi přínosnou nejen ve své době, ale i nyní, lze považovat Richtovu vizi vyjádřenou zejména ve slavném díle jeho týmu *Civilizace na rozcestí* (1966).

2. Za živé vize lze považovat zejména:

- Ekologicky zaměřenou „*Novou dohodu*“⁸.

- Manažersky pojatou „*Druhou ekonomickou transformaci*“⁹.

Existuje i řada dalších živých diskusních fór, ze kterých se může zrodit vize, případně těch, na nichž dočasně došlo k útlumu, ale mohou být znovu oživeny. Přehledu, strukturaci a stručně charakteristice těchto aktivit se věnuje rozšířená verze této vize.

Lze stručně charakterizovat, v čem tato vize vidí omezení alternativních vizí?

⁸ <https://novadohoda.cz/>

⁹ <https://www.druhaekonomickatransformace.cz/>

„*Nová dohoda*“ vidí řešení problematiky trvale udržitelného vývoje (resp. z našeho pohledu neomezenosti ekonomického růstu) nikoli ve změně jeho charakteru, ale ve „shora“ určených omezení stávajícího typu růstu (aniž by dostatečně věrohodně popsala, kdo by byl subjektem, resp. realizátorem příslušných restrikcí). Podle naší vize je zaměřeni na produktivní spotřebu (rozvoj, uchování a uplatnění schopností člověka jako dominantního faktoru ekonomického růstu i faktoru určujícího charakter ekonomického růstu) reálnou cestou k nezbytným kvalitativním proměnám společnosti, které umožní plné uchování kvalit životního prostředí i neomezený ekonomický růst.

„*Druhá ekonomická transformace*“ navrhuje většinou rozumné změny, ale jen dílčí. Neuvědomuje si, že příčinou problémů, které chce řešit, je právě to, že setrvačný vývoj je cestou do slepé uličky a příčinou množících se problémů. Nedoceňuje význam reformy v těch oblastech, které podmiňují nabývání, uchování a uplatnění lidských schopností (v oblasti systémů sociálního investování a sociálního pojištění). Rovněž tak opomíjí složitost procesu formování subjektu změn a roli pěstování vize v tomto procesu.¹⁰

O jaký střet ve společnosti jde?

Prý je společnost rozdělena. To není přesné. Společnosti je **rozdělována**. Kým a proč?

Kromě pochopení toho, jaký civilizační přelom prožíváme, co k němu vedlo, jak souvisí s předcházejícími proměnami společnosti, je důležité co nepřesněji odhalit a co nejjasněji vidět, **v čem spočívá dominantní polarita současné společnosti, která štěpí společnost na ty, kteří současný stav reprezentují svou pozicí, či tomuto stavu slouží na jedné straně, na straně druhé, kdo reprezentuje ty síly, které, pokud se s oporou he vizi probudí, jsou schopny současný stav změnit**. V rámci toho je nutné odpovědět i na otázku, komu současný stav přináší výhody a proto se jej snaží udržet i za cenu dalšího vyhrcování problémů, prohlubování krize i vlastní degenerace, a koho současný stav i jeho zhoršování nejvíce postihuje, na koho dopadá nejvíce, a kdo má tudíž objektivní zájem na vyvedení společnosti z krize.

Jsou dva zdroje, ze kterých vyvěrá to, co ohrožuje současnou společnost:

- Přeměna majetkové výhody v majetkovou výsadu, v to, co umožňuje segregovat společnost, uvrhnout lidi do stavu ještě větší bezmocnosti.

- Ovládnutí společnosti těmi, kteří na sebe vědí něco difamujícího, kteří se tudíž vzájemně vydírají, ale i vzájemně krytí a protěžují.

Složitost naší doby spočívá především v tom, že se oba tyto zdroje nepravostí vzájemně propojily a podstatným způsobem ovládly institucionální systémy jednotlivých zemí i nadnárodních celků.

Co když jsou zdroje zla jinde, nebo i jinde?

To je velmi podstatná otázka. Pokud bychom při pěstování vize přehlédli něco podstatného, nebo naopak viděli zlo tam, kde není, nebyli bychom schopni vymanit se z pasti současné doby. Pro zásadní význam propojení struktura založených na pozičním investování a struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad svědčí následující:

- V dějinách lidstva se oba fenomény vyskytovaly od nepaměti, a pokud se rozbujely, způsobily úpadek říší.

- Oba dva procesy probíhají spontánně, nejsou nikým organizovány, ale postupně dochází k samoorganizaci subjektů, které v důsledku těchto procesů vznikají.

- Empiricky můžeme oba fenomény pozorovat všude tam, kde máme možnost podívat se pod pokličku toho, co se odehrává.

- Nabývání velkých majetků si vyžaduje porušování obecně přijatých zásad, na druhé straně získání velkých majetků umožňuje krytí porušování obecně přijatých zásad; proto mají oba procesy tendenci se propojit.¹¹

- Propojení obou procesů umožňuje ovládnutí institucionálních systémů v národním i nadnárodním měřítku, mj. i dosazování do pozic figurek reprezentujících viditelnou moc snadno manipulovatelných a vydíratelných osob.

Pokud si někdo dělá iluze, že problém je například jen v tom, že „na správných místech nejsou správní lidé“, dopouští se takového zjednodušení reality, že nebude schopen nejen nic ovlivnit, ale ani nic pochopit.

Máme možnost něco změnit?

Ano. Když pochopíme, o co v současnosti jde, a budeme schopni to srozumitelně sdělit dalším lidem. Prvním krokem ke změně je obyčejná osvěta. Především se však musíme rozloučit s představou jednoduchých řešení.

Jaký je historický kontext současného dění?

Jednou z cest k pochopení zvláštností současné doby je domyšlení důsledků nebývalého **technologického pokroku, který je schopen nahradit** nejen fyzickou výkonnost člověka, jak to dokázala technika v období

¹⁰ P. Kalenda k tomu v diskusi při pěstování vize uvedl: „*Manažerská vize*“ není vizí, ale snahou převést zpět vývoz HDP částečně do národních rukou, aby si z koláče uloupili také „národní“ oligarchové a manažeři.“

¹¹ Tzv. oligarchizace společnosti a uplatňování dvojího metru k různým oligarchům je jen dílčí a viditelnější část výše uvedeného procesu.

průmyslové revoluce, ale i velké množství jeho **intelektuálních schopností**. A podobně jako technika mnohonásobně předčila fyzické schopnosti člověka, tak je schopna překračovat hranice nahraditelných lidských duševních schopností. Tím více je naléhavá otázka, které schopnosti jsou **specificky lidské, nenahraditelné, schopnosti, jejichž význam roste tím více, čím výkonnější jsou technicky nahraditelné intelektuální schopnosti člověka**.

Tomu je nutné přidat vzdělání, výchovy a osvěty.

O co se může prosazování změny opřít?

Na základě toho se lze zaměřit na takovou **podporu nabývání, uchování a uplatnění specificky lidských schopností**, které těm, kteří je umějí využít, **přinesou zásadní ekonomickou převahu nad těmi, kteří se snaží udržet neudržitelné, tj. degenerující a umírající ekonomický systém ovládaný parazitujícími institucemi. Ekonomika diktátu redistribuční moci je terminální stádium systému**, který koncentrací majetku a ovládnutím celého institucionálního systému z pozic majetkových výhod potlačil a fakticky zničil svůj vlastní základ – konkurenci motivující výrobce k inovacím. Tento ekonomický systém se propadá do stavu všeobecného nedostatku produkujícího konflikty a následně jejich řešení silou.

Jak vyvést společnost z krize?

K vyvedení společnosti z krize jsou nutné koncepce pro jednotlivé oblasti ekonomiky i společenského života. Zejména je však důležité jejich propojení. Základem tohoto propojení je komplex reform, které podstatně zvýší úlohu těch společenských odvětví, která přispívají k nabývání, uchování a uplatnění lidských schopností, zejména těch, které nejsou nahraditelné technikou, ale naopak, jejichž roli technika zvyšuje. K řešení těchto otázek je důležité iniciovat vznik odborných týmů a vytvořit podmínky pro koordinaci jejich činnosti.

Každá dílčí myšlenka a každé dílčí řešení lze v praxi uplatnit jen jako součást prosazování postupně konkretizované vize.

Jakou silou disponuje současná globální moc a co postavit proti ní?

Tak jako ti, kteří jsou nositeli degeneračních procesů, přivádějí civilizaci na pokraj zkázy, disponují obrovskou převahou majetku posílenou možností prakticky neomezeně rozmnožovat své peníze znehodnocováním peněz a příjmu druhých (čemuž je podřízen celý globální bankovní systém), možností globálně špiclovat a vydírat kohokoli prostřednictvím zpravodajských služeb, které se vymanily z kontroly všech států včetně USA, diskreditovat kohokoli prostřednictvím globálně působícího mediálního mainstreamu, **tak musí být ti, kteří jsou nositeli vyvedení z krize vybaveni mnohonásobnou ideovou převahou**. Funkčním základem této převahy je právě perspektivní, realistická a srozumitelná vize vypěstovávaná, sdílená, rozvíjená, konkretizována a uplatňována při realizaci společných aktivit směřujících k nápravě a změně stavu. Ten, kdo místo toho nabízí jednoduchá řešení, i ten, kdo se s jednoduchými řešeními spokojuje, je nejužitečnějším spojencem (idiotem) současné globální moci.

Odkud se vzejde síla schopná postavit se současné globální moci, kdo vyvede společnost z krize?

Vize žijící v hlavách mnohých umožňuje horizontálně propojit místní aktivity v oblasti úspěšně spravovaných obcí, tvůrčích týmů, zájmových sdružení apod. Dává podnět k vytváření podmínek umožňujících, aby plně využít potenciálu každého člověka, který dostal od přírody a který je jedinečný, bylo tím, co obohacuje život ostatních a přispívá k ekonomickému růstu i jeho nové kvalitě. To vše v národním i nadnárodním měřítku.

Proč je odbornost tak důležitá a čím začít?

Odborná spolupráce při tvorbě koncepcí a jejich sladování umožňuje každodenně přicházet s promyšlenými a invenčními alternativami v jednotlivých oblastech, přitom tak, aby si každý soudně uvažující člověk, včetně těch, kteří slouží současné globální moci, uvědomil, jak hluboce se propadá intelektuální úroveň těch, kteří této moci slouží a podřídili se jí i duchovně.

Místo závěru – Čím může každý začít?

Degeneraci současné globální moci na příkladu těch, kteří ji reprezentují v našich národních poměrech, vidíme doslova v přímém přenosu. Je na těch, kteří jsou připraveni jí čelit a vyvést společnost z krize, aby našli efektivní způsob spojení aktivit a dali o sobě také vědět. Začít lze takto:

1. Vyjádřit připomínky k této stručné verzi.
2. Postupně se seznamovat s celkem.¹²

Zkušenost ukazuje, že individuální přínos každého závisí na tom, zda se chce skutečně zapojit do práce (tak, aby mu to přinášelo uspokojení), nebo zda mu jde jen sebezprosažení (a není schopen vnímat to, jak to vidí druzí, těžít z jejich názorů pro rozšíření vlastního pohledu na současnou realitu a cestu řešení současných problémů).

¹² Nejdůležitější materiály lze najít na těchto stránkách včetně přehledně uspořádaných kroků každodenního pěstování vize: <https://svetlikmar.wixsite.com/nova-vize/f%C3%B3rum>

4.2. Pro lepší srozumitelnost stručně výše uvedené verze

O změně, do které jdeme (a jejíž pochopení je základem perspektivní, realistické a přitažlivé vize), si můžeme udělat představu na základě znalosti obdobné změny, kterou už lidstvo prošlo: PRŮMYSLOVÉ REVOLUCE. Její podstatou byla **proměna řemesel v tovární výrobu, odhození okovů cechovní výroby, zvýšení dynamiky inovací a zrod průmyslu jako nového sektoru**. Nyní nás čeká obdobná změna, kdy se z administrativně spoutaných produktivních služeb bude rodit jako dominantní ekonomický sektor odvětví produktivních služeb. K pochopení průběhu průmyslové revoluce pro "laika" (tj. člověka, který není specialistou v oblasti oboru dějinných změn, a takových je málo) je velmi vhodným studijním materiálem útlá, formátem malá, ale s normálním písmem knižička francouzského historika **Fernanda Braudela** *Dynamika kapitalismu* (1999).

Sestává se z písemného zpracování tří populárně zaměřených přednášek. Čtivá a srozumitelná. Vybírám jednu z nejdůležitějších pasáží:

"Existuje stále větší tendence pohlížet na průmyslovou revoluci jako na komplexní jev, jev pozvolný, jehož prvopočátky tedy leží hluboko v minulosti.

Jestliže se podíváme na obtížný a chaotický vývoj dnešních rozvojových oblastí, o němž jsem se před chvílí zmiňoval, nejpodivuhodnější je zřejmě fakt, že na konci 18. století a v průběhu 19. století boom anglické revoluce v oblasti strojů a první masové výroby probíhal jako úžasný rozmach národního hospodářství bez jediného zádrhele, aniž se motor někde zadřel. Anglický venkov se vylidnil, a přitom si udržel svou výkonnost; noví průmyslníci nacházeli kvalifikované i nekvalifikované pracovní síly, jaké potřebovali; domácí trh se dál rozvíjel na vzdory zvýšení cen; rozvíjela se i technika, která dokázala posloužit vždy, když bylo třeba; zahraniční trhy se postupně otvíraly jeden po druhém. Krizi dokonce nevyvolaly ani snižující se zisky, např. prudký pokles výnosnosti bavlnářství po počátečním boomu: ohromný nahromaděný kapitál se prostě zaměřil jinam a po bavlně přišla na řadu železnice.

Všechny sektory anglického hospodářství zkrátka bez jediného zablokování či poruchy odpovídaly potřebám náhlého rozmachu výroby. Není tedy třeba vzít v potaz celé národní hospodářství? Ostatně bavlnářská revoluce v Anglii povstala ze samých základů běžného života. Většina objevů byla dílem řemeslníků. Průmyslníci často pocházeli ze skromných poměrů. Objem snadno vypůjčitelného investovaného kapitálu nebyval zpočátku nijak veliký. Onu pozoruhodnou změnu nezpůsobilo ani nahromaděné bohatství, ani Londýn a jeho obchodní a finanční kapitalismus. Londýn získal kontrolu nad průmyslem až po roce 1830. Množství příkladů tedy jasně svědčí o tom, že to, co se záhy stalo tzv. průmyslovým kapitalismem, vznikalo ze síly a životnosti tržního hospodářství a samotných základů hospodářství, z drobných novátorských podniků a rovněž z celkového chodu výroby a obchodu. Průmyslový kapitál mohl růst, utvářet se a silit pouze k hospodářství, z něhož vycházel." (Braudel s. 63)

Pokud budeme uvažovat, jak mohou nastartovat produktivní služby proces svého prosazení jako dominantního sektoru, měli bychom rovněž vidět, kde se mohou zrodit první ekonomicky samonosné aktivity a na jejich bázi pak vstoupit na jeviště dějin další produktivní služby. Tím se vytvoří poptávka po profesní přípravě těch, kteří budou v oblasti produktivních služeb působit. Rodící se odvětví začne "pracovat samo na sobě" a tím zvyšovat své ekonomické efekty v oblasti zvyšování produktivity ekonomiky prostřednictvím technologických a výrobných inovací.¹³

3. Ohlasy

Výběr 3 x Z aneb knižní okénko 9

Pavel Sirůček

Dnešní lidé, především zasílávaní digitální domorodci, čtou – míněno opravdové, tedy tištěné knihy – zoufale málo. Přitom se na pultech povalují hromady titulů. Hodně proměnlivé kvality a za nemravný peníz. Mnohdy se nabízí otázka, kdo mohl něco takového vydat? A proč? Nezřídka je drzá neprofesionalita a tragikomická lidová tvořivost (zde v krajně pejorativním smyslu) až neuvěřitelná. Pachatel dílka však patří do správné partičky, která si přihrává granty, projekty. Na straně druhé jsou autoři nuceni shánět si těžce sponzory a uboze škemrat o milodary, aby mohli publikovat i bez nároků na honorář. Prostě liberalismus ... Pravidelně nepravidelná rubrika 3 x Z¹⁴ telegraficky představuje pel-mel knížek, které z různých důvodů nejsou recenzovány samostatně. Nicméně pozornost, samozřejmě i kritikou, si snad zaslouží.

¹³ Není reálné, aby se změny odehrály v jedné zemi. Ale středoevropský, příp. v užším smyslu i středounijní prostor má k tomu příhodné podmínky.

¹⁴ Zalistujme – Začtème se – Zapřemýšlejme.

Rozverně prázdninový devátý díl neobvykle stručně seznamuje s různorodými tituly,¹⁵ které spojuje dobrodružství. Jde o dobrodružné výpravy do exotické divočiny, do rejdiště karibských pirátů, do fiktivních světů alternativní poválečné historie a do tajemného prostředí islámské ekonomie a bankovníctví. Ve dvou případech tak text činí formou dvojupoutávky.¹⁶

Batlička, O.: *Na vlnách odvahy a dobrodružství*. Ostrava: Profil 1987. 455 s. ISBN nemá & Sabatini, R.: *Odysea kapitána Blooda*. Praha: Albatros 1970. 350 s. ISBN nemá.

Bureš, R.: *Říše*. Praha: Epoque 2020. 400 s. ISBN 978-80-7557-854-9 & Šedo, L.: *Germania*. Praha: Galén 2021. 255 s. ISBN 9788074925672.

Weberová Babulíková, G.: *Islámská ekonomie a bankovníctví*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd 2001. 128 s. ISBN 80-86149-33-1.

Návrat do dětství aneb znovu na vlnách moří a odvahy

Z od letoška nového štamgasta naší domovské drahé (a to hned v několika významech) pivnice pod žižkovským vysílačem se vyklubal informovaný čtenář a vlastně i pan spisovatel. První zápujčku od něj tvořil titul, zhltnutý za pár dnů. Úžasně dobrodružný, přinášející kolem sta povídek a jednu novelu. Obsáhlý a hlavně čtivý výběr, určený dětem a mládeži. Ovšem nejenom jim. Čtení pro malé i velké. Nikoli pouze pro jinochy. Výběr z povídek O. Batličky. Příběhy částečně autentické a především odposlechnuté a volně převyprávěné. Z celého světa. Telegrafické, krátké, úderné, žádná vata. Poučné, ale nikoli otravné či trapně moralizující. Povídky graduji a jejich konec bývá překvapivý. I když happyendem povinně často nekončí. Vždy se však jedná o uvěřitelné příběhy, dobře vypointované, originální, z exotického prostředí. Neobsahují žádné komické prvky (jako např. filmová zpracování děl K. Maye) ani nejsou přehnaně infantilní (anebo to už nedokážeme či nechceme rozeznat). V drtivé většině povídek absentuje fraucimor. Výjimečně jsou ženy zmíněny v epizodních rolích, coby matky, manželky či dcerušky. Ženské do opravdových dobrodružství zkrátka nepatří. Howgh!

Výbor pojmenovaný *Na vlnách odvahy a dobrodružství* obsahuje oddíly *Na vlastní kůži a z doslechu, Příběhy a příhody, Rájem i peklem*. Doplněné představením autora pod názvem *S Otakarem Batličkou na cestách*, vysvětlivkami (užitečnými nejenom ve starých dobrých dobách bez internetu) a poznámkami. Se stylovými ilustracemi, skoro burianovskými. Většinu tvoří samostatné krátké texty. Na závěr knihy je přítomno delší poutavé vypravování *Rájem i peklem* o expedici do Amazonie, čítající jedenadvacet kratších pokračování. Nejzáživnější jsou texty právě z Jižní Ameriky. Některé jsou dosti smutné. V čele s povídkou *Vykuk*, kde psi kamarád hrdinovi zachrání život, ale zůstává znovu opuštěn a sám na venkovském nádraží.

Český Jack London, dobrodruh a světoběžník Otakar Batlička se v životě nenudil. Do světa měl zmizet hned po konfliktu na pražském gymnáziu. Měsíc o sobě nedal vědět, načež dorazil legendární lístek z Argentiny: „*Nemám co jíst, nemám kde spát. Mám se nádherně. Ota*“ (s. 439 anot. publ. 1987). Jisté to však prý není. Cestu měl podniknout až v dospělosti. Proč kazit legendu. Řada tzv. batličkovských legend se váže nejen k mládí, ale i ke smrti. Bývá uváděn 13. únor 1942 a tábor smrti Mauthausen. Injekce do srdce. Podle nedoložené verze ovšem Batlička z tábora utíká a omylem se střetává s pancéřovou divizí SS. Na útěku je zastřelen.

Narozen na pražský Vinohradech LP 1895. Radioamatér (volací znak OK1CB), spisovatel a protifašistický hrdina. Coby radiotelegrafista pracoval pro skupinu Obrana národa. V mládí cestoval po světě. Dobrodružné povídky publikoval v časopise *Mladý hlasatel*, přičemž jeho popularita mezi českou mládeží vrcholí na přelomu 30. a 40. let. V redakci časopisu měl společnou kancelář s Jestřábem – J. Foglarem. Batličkovým povídkám je velmi nápadně podobný např. komiks Foglar, J.: *Za poklady starých Inků a jiné příběhy*. Praha: Olympia 2003. 45 s. ISBN 978-80-7376-348-0. Šípáky i Bratrstvo máme rádi a známe nazpaměť. Je to česká klasika. Jako Švejk. Foglar patří do Stínadel (Komu čest, tomu čest), případně na tábor u Berounky či Sázavy. Leč v exotických kulisách Amerik Foglarova věrohodnost pokulhává a nastupuje kaširovaná vyumělkovanost a školometské poučování. Na rozdíl od Batličky.

¹⁵ V záměru tohoto pokračování 3 x Z figuroval rozbor varovné publikace Budil, I. T.: *Globální dějiny a postliberální společnost: Budoucnost západní civilizace*. Praha: Triton 2022. 812 s. ISBN 978-80-7684-043-0. Ovšem i po slevě (u Kosmase) zůstává cena téměř CZK 1 200 značně přehnaná. Bez ohledu na dnešní drastickou drahotu všeho i rozsah knihy. Tudíž pouhý odklik na <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/To-nas-ceka-Socialni-vzpoury-valka-bohatych-a-chudych-Desitky-let-badani-profesora-Budila-Hodne-mrazive-cteni-705758>. Vyloučen nebyl ani letní nákup dalšího sci-fi Kyši-Kotlety. Leč tohoto již kupovat nebudeme, a to z důvodů zcela zásadních (jistý rozhovor v jistém deníku). Z představení vypadla také studie Nedbálková, K.: *Tichá dřina: Dělnictví a třída v továrně Baťa*. Praha: Display 2021. 290 s. ISBN 978-80-907883-1-2. Kvitujeme, že Baťou dystopicky organizovaný a řízený život až tak neidealizuje (K Baťovi srov. Holubec, S.: Silní milují život: Utopie, ideologie a politika baťovského Zlína. *Kuděj – Časopis pro kulturní dějiny*, 2009, roč. 11, č. 2, s. 30-55. ISSN 1211-8110). Nicméně titul *Tichá dřina* náš šálek čaje není a především si – těžce nekorektně – myslíme, že všeho brněnského je v současné Praze už dost. Snad se podaří ubránit alespoň Pražský hrad ...

¹⁶ Zamýšlena přitom byla tuplovaná recenze ve všech třech případech. Ovšem s publikací Hrdličková, I.: *Islámské finance jako alternativa*. Praha: A.M.S. trading 2013. 176 s. ISBN 978-809-0241-954 se zatím mýjíme.

Dalším zapůjčeným titulem od zkraje zmíněného pána je kniha, která autorovi recenze dříve naprosto unikla. Nepochopitelně. Neboť Černý korzár jej dostává a spolehlivě slzavě dojmá i na stará kolena. I když sentimentální slabost pro piráty byla v posledních letech kriticky ořesena Piráty docela, docela jinými – pokrokářskou úderkou GS pišící se s velkým P. Pátráme v děravé paměti, přičemž lovíme hodně neurčitou a mlhavou vzpomínku na hodně vousatý film *Captain Blood*.¹⁷ Vypůjčená kniha se totiž jmenuje *Odysea kapitána Blooda*. Ústřední postavou je Petr Blood, irský voják a lékař, slavný kapitán bukanýrů v Karibiku. Má jít o verzi pro děti. Bez sexu. V originále má mít kapitán známosti i veselé románky v každém přístavu. Tady jen chlastá, neholí se a holduje kostkám, tedy pokud nevzdychá po bleduli Arabelle Bishopové. Jako Černý korzár po Honoratě Van Gouldové. Obdobné to bleduli. Obdobné je i to, že hrou škodolibého osudu jde o blízkou přízeň hrdinova úhlavního nepřítel.

Román poněkud idealizovaně líčí pohnuté období konce 17. a počátku 18. století, kdy kolonizátoři urputně bojovali o ostrovy v Karibiku.¹⁸ Hrdina, neprávem odsouzený v Anglii pro velezradu do otroctví, uprchne z plantáže, kam byl deportován, a zorganizuje mocné pirátské loďstvo. Zachová si přitom pevný charakter a smysl pro čest i humánnost, což jej přivádí k boji na straně utlačovaných proti svévolným uzurpátorům. Všechno ovšem koná především kvůli vysněné Arabelle s chlapeckým hlasem i chováním. Kniha je i napínavá a zároveň romantická. Jako Černý korzár.¹⁹ V románu Sabatinio se však šťastný happyend koná. V Anglii se mění král a z velezrádce, piráta a vraha Blooda se stává guvernér Jamajky. Konečně pak i bledule Bishopová prozře a pochopí, že Blood je jí totálně posedlý, což jí nedošlo, ani když zjistila, že Blood svou vlajkovou loď pojmenoval právě Arabella. Vrkající holubičky v samotném závěru posílají zlého strýce Bishopa zpět na jeho farmu na Barbados. Jeden z ohlasů Petra Blooda charakterizuje jako poněkud jinak pojatého Černého korzára se srdcem Sandokana a zápallem pravověrného husity. Asi tak nějak. Souhlas i s tím, že jde o inteligentní a kultivovanou četbu pro mládež, kterou už dnes (bohužel) patrně nikdo nečte.

P.S. Zmiňovaným štamgastem je p. Jiří Brožík, který laskavě poskytuje dílka nejenom cizí, nýbrž i vlastní. Jeho úplně první publikací je vlastním nákladem vydaný sešitek z roku 1989, ještě před převratem, s názvem *Kalendář na roky 1583 až 2300* (Povoleno ONV Praha 2. 16 s. ISBN nemá). S konkrétními dny v týdnu pro jednotlivé roky. Užitečné a pohodové i dnes. Děkujeme! Třeba 28. října 1918 bylo pondělí, 15. března 1939 středa, 25. února 1945 také středa. Na pátek 17. listopadu 1989 si mnozí ještě pamatujeme. *Poslední perla* s podtitulem *101 pravdivých příběhů* je vázaná kniha vydaná vlastním nákladem v roce 2003 (176 s. ISBN 80-239-1418-9). Sepšána úsporným stylem O. Batličky. Žádná vata. Telegrafické povídky ze života autora. Od 50. let 20. století až do 21. století. Příběhy, zážitky a glosy ze školy, vojny, zaměstnání, z cest. Vzpomínky humorné v duchu *Černých baronů*, jindy zase ala televizní *Bakaláři*, leč místy i rázu podstatně méně veselého. C'est la vie. Zpracováno čtivě, poutavě, zajímavě. Za takovou prvotinu se nemusí nikdo stydět. Naopak. Na autora recenze z knížky dýchla těžká nostalgie,²⁰ ovšem výhradu přece jenom vznáší. Čtenář neznalý života u nás před rokem 1989 by si po přečtení mohl myslet, že všichni emigrovali anebo alespoň emigrovat chtěli. Tento dojem autor recenze za správný osobně nepovažuje. Se závěrečnou glosou, že v současnosti o emigraci může uvažovat lidí daleko více. Ovšem je vůbec kam emigrovat?

Hard a soft alternativní historie Třetí říše

Dvě knihy na stejné téma, které čtenáře nutí k zamyšlení, jak by se asi choval, kdyby to tehdy dopadlo jinak, nežli to dopadlo. Což je čirá spekulace, neboť kdyby to dopadlo jinak, tak by se nechoval nijak, neboť by pravděpodobně vůbec neexistoval. Zdaleka nejenom on. Znalost historie je nenahraditelná. Její ohýbání, revidování a znásilňování však dnes dramaticky sílí. Přičemž v tuzemsku rádi býváme papežštější nežli samotný papež. Pokrokářský převýchovný mor doby postfaktické, který se dotýká kultury i historie, je aktuálně umocňován válečnou propagandou hyperliberálního Západu. Psát o boji proti fašismu může být dnes opravdu

¹⁷ Černobílý film USA z roku 1935, s floutkovským E. F. Flynnem. Strýček Google bleskurychle nalézá, že existuje pokračování. Akčně-dobrodružný filmový snímek *Syn kapitána Blooda* (Španělsko, Itálie, USA, 1962).

¹⁸ Dobu i námořní techniku se snaží přiblížit dodatek z pera jednoho z překladatelů pod názvem *Za bukanýry v Karibském moři*. Vyzdvihována je odvaha mořeplavců a objevitelů, ale ještě více hrabivost kolonizátorů anglických, francouzských anebo španělských. Čtenář se dočítá i něco málo o anglicko-italském spisovateli R. Sabatinim, který sám dlouho žil v Západní Indii. U představeného titulu jde o první knihu o kapitánu Bloodovi z roku 1922, další díly vycházejí v roce 1936 a 1939. Knihu uzavírají půvabné *Vysvětlivky a výslovnost*.

¹⁹ Kterého autor recenze ale zná pouze z podoby filmové – z italské klasiky *Černý korzár* z roku 1976. Původně dobrodružný román z roku 1899 se odehrává v 17. století v Karibiku. Česky např. Salgari, E.: *Černý korsár*, Praha: Alois Hynek 1908. 404 s. ISBN nemá. <https://kramerius5.nkp.cz/view/uuid:6b5d8c70-aeb4-11e9-8fdf-005056827e52?page=uuid:9bf602a2-12f5-4140-af76-7fb26c2871c8>. Možná někdy zalistujeme. Kvůli závěru. Pouhý romantický sen a prelud, když trosečníci – včetně Emilio di Roccabruny, pána z Ventimiglie a Valenty – doplouvají do laguny a vsťic jim jede Honorata Van Gouldová-Korzárová (později Sandokanová)? Kdož ví.

²⁰ Přičemž se ještě pevněji utvrdil v dlouhodobém záměru obdobnou formou někdy zpracovat zážitky a příběhy své i kolegů z prostředí akademického, ale i undergroundu a různých burz (před rokem 1989 a ještě v divokých devadesátkách). Jen kdyby to ale uměl ... „Kritizovat – to znamená usvědčit autora, že to nedělá tak, jak bych to dělal já, kdybych to uměl“ (K. Čapek). „Kritikové jsou jako jednonozí docenti přes skok do dálky“ (H. Pinter).

nebezpečně dvojsečné. Následující řádky se proto raději omezi na velmi stručné představení knih bez jejich širšího zarámování.²¹ Bez prozrazení děje i finále. Za přečtení totiž stojí. Obě.

Autor recenze bez mučení přiznává, že má pro alternativní historii slabost. Možná slabost až nekriticky přílišnou. Fikce vítězství hitlerovského Německa ve 2. světové válce si přitažlivost stále zachovává, ostatně existuje na toto téma nemálo děl knižních či filmových. K nimž náleží relativně nové texty *Říše a Germania*. První je čtivější a zábavnější. I když slovo zábava vzhledem k nepříliš optimistickému, ba přímo apokalyptickému ději na místě úplně není. Raději volme slůvku atraktivnější. Kniha je i napínavější, akčnější²² a především drsnější a brutálnější. Ekonomickou terminologií řečeno brutálnější na úrovni mikro- (kleštičkář) i makroúrovni (puma posledního soudu etc.). V neposlední řadě je mnohem původnější. Soft verzi alternativní historie reprezentuje titul *Germania*. I když i tento může leckomu připadat krutý, jedná se o příběh uhlazenější, komornější, více psychologický. Na straně druhé i méně fantazijní a vlastně není ani příliš šokující a možná ani až tak překvapivý. Místy je ale nudný. Fádní. Akčností děj neoplývá a pro někoho může být prokousání se až k závěru pracnější.

„Druhá světová válka skončila vítězstvím nacistického Německa. Ihned v roce 1945 začala stavba Hitlerova valu, známého pod prostým názvem Zeď, který přetnul euroasijský kontinent od severu k jihu. Území na východní straně využívala Luftwaffe jako střelnici. Koktejl jaderných, biologických a chemických zbraní vrátil bývalé Rusko do středověku, zároveň však způsobil nové mutace. A to nejen fyzické, ale také mentální ... Podarí se vojákům SEALs unést jednoho výjimečně nadaného jedince? Dokážou jeho telekinetické schopnosti zabránit vypuknutí třetí světové války mezi USA a Velkoněmeckou říší? A jak se žije ve stále se zmenšujícím protektorátu Čechy a Morava? Nový vůdce Reinhard Heydrich pokračuje v odsunu zbývajících Slovanů na východ, ale co odsun vlastně znamená – vyhnání za Zeď, nebo rovnou smrt?“ (zadní strana obalu anot. publ. 2020).

Jaké postavě má vlastně čtenář fandit? Především v první části. SEALSům? Víceméně se v ději epizodně mihnou. I když roli sehraji významnou. Telekinetikovi? Vyznačuje z něj něco neuchopitelně strašlivého a strašidelného. Rajdě? Sadistickému vyšetřovateli?²³ Ve druhé části je to snazší. Podstatnější je chronologicky obrácené – retrospektivní seřazení dvou částí (*Říše, Zeď*). Závěr je nekonvenčně umístěný doprostřed a je vskutku bombasticky (přesněji bombově) překvapivý.²⁴ Pro někoho toto řazení zvyšuje údernost vyznění. Pro jiného ovšem je druhý díl pouhým dodatkem či přívěskem k dílu prvnímu a k dočtení se musí i trochu nutit. Autor recenze se přiklání k hodnocení prvnímu, ač obvykle retrospektivám přehnaně netleská. Poutavou i silnou knihu *Říše* uzavírá fiktivní heslo z Wikipedie 2020 *Velkoněmecká říše (stručný přehled dějin)* od 1. září 1939 do 1. listopadu 1981, kdy Velkoněmecká říše zaniká.

U novely *Germania* se nelze ubránit pocitu, že o něčem takovém čtenář již slyšel, viděl anebo četl. Autorovi recenze se okamžitě vybavuje film *Vaterland*²⁵ a knihu považuje za jakýsi klon. Což je přitom více konstatování nežli kritika. Přesvědčivost při popisu fiktivní historie totiž autorovi knihy-zubaři²⁶ upřít nelze. Líčený svět je snadno uvěřitelný a v mnohém není ani až tolik děsivý. Odcitujme anotaci publikace: „Nový román *Germania* vychází z jednoduché úvahy: Co by se stalo, kdyby nacisté vyhráli v roce 1945 válku? Jak by vypadalo Německo a jak Evropa? Autor rozehrává krutý a nepřijemný obraz dnešního vítězného Německa a na intimním příběhu několika postav ukazuje, jak se vyrovnávají s děsivou přítomností, v níž žijí. Leoš Šedo je přesvědčivý, a to vychází pouze ze současných nacionalistických a populistických nálad ve společnosti ...“ (zadní strana přebalu anot. publ. 2021).

Berlín, nesoucí jméno *Germania*, se v roce 2020 chystá na oslavy 100. výročí založení NSDAP. Hlavní postavou je prominentní režimní novinář, jehož komentáře ve formě referátů osvětlují hypotetický vývoj za posledního půlstoletí. Vývoj vcelku i v mnohém uvěřitelný. Některé fabulace jsou sice mírně přitažené za vlasy, ale jde o fikci. Konec zůstává otevřený.

Kavárenské recenze tleskají tomu, že titul rafinovaně vykresluje normalizaci a neopomíjí ohodit normalizační uměleckou frontu ani českou národní povahu. Jenom místo SSSR válku vyhrálo Německo. Záměna některých skutečných dějinných reálií SSSR a Německa je však místy hodně průhledná a značně zjednodušená. Češi si

²¹ Autocenzura zapracovala a byl ustrašeně vypuštěn starý známý vtíp o vztahu našinců ke světovým velmocem. P.t. čtenář vtípy jistě nalezne i na webech nikoli tzv. dezinformačních. Autor recenze si však neodpustí glosu o důležité roli humoru, který nám byl berličkou, oporou a zbraní i v dobách válek skutečných. Smějící se bestie ...

²² R. Bureš je zdatným autorem v oblasti fantasy a sci-fi. Např. román *Propast času* (Praha: Knižní klub 2015. 360 s. ISBN 978-80-242-5017-5) si pohrává s důsledky poruchy časoprostoru. Jako komiks bez obrázků.

²³ „Sáhl do kapsy na stehně a vyndal vyleštěné stříbrné štípačky. Na rukojetích měly přivařená oka pro prsty ... Na vnitřní straně rukojeti zůstala krupěj krve ... Já mám rád jednoduchost ...“ (s. 92-93 anot. publ. 2020).

²⁴ Vše se „proměnilo v bílé nic“ (s. 274 anot. publ. 2020).

²⁵ Levně béčkové TV drama-kriminální fikce USA z roku 1994. Snaží se být zároveň Orwellovským mementem i progresivní sci-fi vizí, leč selhává ve scénáři, hereckých výkonech i rozporuplném vyznění. Za větší pozornost stojí námět v podobě románu – česky Harris, R.: *Otčina*. Zlín: Kniha Zlín 2012. 400 s. 978-80-87497-16-6. Srovnávat je možné s temným, špionážně-utopickým thrillerem Deighton, L.: *SS-GB*. Praha: Beta Dobrovský 1984. 271 s. ISBN 80-901703-0-7, resp. jeho stejnojmennou adaptací v pěti epizodách (Velká Británie, 2017).

²⁶ Nepřekvapí tak, že knihu vydává zdravotnické nakladatelství. Čímž se vysvětlují i inkriminované štípačky – ostatně jedna z práz plodného L. Šedy nese název *Kleště* (Brno: Petrov 2005. 354 s. ISBN 80-7227-220-9).

přítom „žijí ve svém poklidném pivním světě, trochu kverulují a vedou v hospodě protirišské vtipy, ale vlastně jim ani moc nechybí; z vděčnosti postaví na Petříně největší sochu Vůdci na světě, „zlatý Karl z Pilsen“ se stane miláčkem Čechů i Němců, Otakar Vávra zfilmuje trilogii o vítězném tažení wehrmachtu, na Vánoce oba národy sledují *Drei Haselnüsse für Aschenbrödel a tak dále*“ (Peňás, J.: Normalizace v Germanii. *Týdeník Echo*, 2021, č. 18, s. 46. ISSN 2336-4971). Pro někoho rafinované, pro jiného poněkud laciné. K popukání to ovšem moc není. K zamyšlení snad ano.

P.S. V souvislosti s představovanými tituly lze zmínit úvahy na téma utopie versus dystopie. Obě knihy lze totiž v jistém smyslu označit jak za utopické, tak za dystopické. Lze diskutovat vymezení dystopií ve smyslu antiutopie – jakožto ideu vývoje společnosti směrem nikoli ideálním, nýbrž právě naopak. Další vnímání dystopie je ve smyslu antonyma utopie – tedy antiutopie nejenom ve smyslu děsivého, nežádoucího stavu. Některé interpretace odlišují antiutopie (negativní utopie) od dystopií. Antiutopie se v zásadě snaží zabezpečit štěstí svých obyvatel, jakkoliv ve výsledku zásadně selhávají, zatímco dystopie ani nepředstírají, že by mohly být dobré. Jiná pojetí pod termín dystopie zahrnují nejen literární tradici satirických děl, většinou o totalitarismu, nýbrž i skutečné despotické režimy a společnosti ve stavu katastrofického kolapsu. Hranice mezi utopií a dystopií se přitom často nedají přesně určit. Příslušné dílo je vždy nutné vnímat v dobovém kontextu a v rámci celkového odkazu autora. Se vznikem prvních antiutopií se objevuje diskuze na téma nejen nejlepších (či nejhorších) uspořádání, nýbrž i ohledně toho, zda dokonale uspořádání společnosti není vlastně to nejhorší ... Tolik malá ochutnávka z kapitoly 5. studie *Utopický vizionář Bernard Bolzano. S předmluvou L. Perného*. 2. rozšířené a doplněné vydání. Praha: Institut české levice 2022. ISBN bude přiděleno. Cca 380 s. Zavěšení na <https://institutcl.cz/> plánováno na podzim 2022.

Tajemný svět islámských financí

O islámské ekonomii není u nás povědomost veliká, spíše mizivá až nulová. Možná by bylo dokonce trefnější označení stavu jako záporná nula.²⁷ A to i mezi profesionálními ekonomy. Alespoň v prostředí, resp. v bublinách, ve kterých se pohybuje autor recenze. Který je problematikou islámských bank takřka netknutě nepolíbený, což nijak nezakrývá. Tudíž před otevřením knihy je naprosto na místě nalejvárna. Zapátrání na www. S omezením prozatím na český jazyk.²⁸ Nalezeno pár slovníkových stránek, odkazů a několikero kvalifikačních prací, bakalářských i diplomových. Ze škol renomovaných více, ovšem i méně. Staženo prací devět. K prvotní orientaci prolétnutí snad postačí. Práce samotné raději jmenovány nebudou, neboť si některé jsou nápadně podobné. Dále no comment. Pro naše účely je podstatnější, že na čelném místě zdrojů v nich figuruje představovaná kniha *Islámská ekonomie a bankovníctví*.

Životopis – dle Národní knihovny – u autorky uvádí titul Mgr. v oboru arabistika a dějiny a kultura islámských zemí. Dále zde stojí tlumočnice a překladatelka v češtině, slovenštině a angličtině. Takže o ekonomii píše neekonom. Nakonec, proč ne. Někdy to může být i jistý bonus, ne ovšem vždy. Ihned po otočení knížečky samotné jsme vyvedeni z omylu. Autorka je současně Ing. obchodu z bratislavské VŠE. Kniha je koncipována odborně, se znalostí věci i prostředí. Nečte se lehce, o odpočinkové čtení do vlaku se rozhodně nejedná. Což posláním publikace ale ani není. Orientace v textu je však obtížnější. Mnohý čtenář by jistě ocenil shrnutí závěrem jednotlivých pasáží. Zoufale chybí glosář, resp. rozsáhlejší vysvětlivky.

Jak jsme k představované knížce přišli? Náhodou nám padla – bazarově zlevněná – do oka při objednávání od spolehlivého Kosmase. Působila prostě ... Exoticky. A máme rádi zelenou barvu. V rovině serióznější uveďme mlhavou povědomost o bezúročném bankovníctví, jehož přiblížení by mohlo být inspirativní při přemýšlení o úroku a lichvě, včetně různých náhledů a odpovědí na provokativní otázku: „*Je úrok hřích?*“²⁹ Značně pracné prokousávání se textem přináší nemálo inspirativních podnětů a otevírá celou řadu dalších otázek. Včetně poznání, že hlubší porozumění islámské ekonomii a bankovníctví není možné bez orientace v Koránu.³⁰

Čili bez podrobnějších komentářů a hodnocení představme obsah recenzovaného titulu. *Úvod* otevírá klíčová věta: „*Islám není pouze náboženství, je to způsob života*“ (s. 7 anot. publ. 2001). Což je třeba mít stále na paměti. Zdůrazněna je silná sociální orientace islámu, kdy „*solidarita s potřebnými je jedním z jeho pilířů*“ (dtto). Jedním z projevů je zakát, „*nazývaný povinnou almužnou či náboženskou daní*“ (dtto). Další výchozí teze zní, že „*islámská ekonomie je založena na myšlence spravedlnosti a rovnosti, nikoli však rovnostářství*“ (s. 8

²⁷ I když takový F. X. Šalda či jeden z Velkých učitelů autora recenze M. Mach, tím míní něco docela jiného.

²⁸ Na Google Scholar vyběhne zkraje namátkou např. kniha od autora Mufti Muhammad Taqi Usmani s názvem *An Introduction to Islamic Finance* (Hague: Kluwer Law International 2002. 127 s. ISBN 9041116192), resp. od autora Muhammad Akram Khan publikace *An Introduction to Islamic Economics* (Islamabad: International Institute of Islamic Thought, and Institute of Policy Studies 1994. 158 s. ISBN 1565640799).

²⁹ Především z morálních, resp. etických důvodů se odmítavě staví k pobírání úroků za peněžní půjčky náboženské systémy jako křesťanství, judaismus anebo právě islám. I když teorie i realita bývají mnohem, mnohem složitější ... Ke snahám a pokusům odstranit úrok srov. materiál Reformátor S. Gesell a jeho pokračovatelé. *Alternativy (časopis CSTS)*, prosinec 2021, roč. 5, č. 10, s. 82-137. ISSN nemá.

³⁰ Původně bylo formulováno „bez znalosti Koránu“, což ovšem vyžaduje léta studií – takže raději povědomost či elementární orientace. Česky např. *Korán*. Praha: Academia 2000. 804 s. ISBN 80-200-0246-4.

anot. publ. 2001). Všechny důležité myšlenky jsou ilustrovány četnými Koránskými citacemi a vztahovány k mnoha dalším odkazům. Vyzdvíženo je i propojení teorie islámské ekonomiky s požadavky islámského práva. Z čehož má vyplývat, že úvahy badatelů – klasických i moderních – ohledně islámské ekonomické teorie se proto „nežádka podobají spíše úvahám o jakémisi ideálním stavu, než věcné analýze ekonomických jevů“ (s. 9 anot. publ. 2001).

Vývoj islámské ekonomické teorie nemá být v čase souvislý, přičemž „teorii islámského bankovníctví se věnuje pozornost pouze několik posledních desetiletí“ (s. 9 anot. publ. 2001).³¹ „Pro pozdní rozvoj bankovníctví v islámských zemích a vznik islámského (bezúročného) bankovníctví měla zásadní význam obecně přijímaná teze o zákazu úroku ... Bezmála třicetiletá existence islámského bankovního sektoru ukazuje, že islámské bankovníctví se přes všechna úskalí a potíže snaží stát životaschopnou součástí světového bankovníctví“ (tamtéž). Formulován je stěžejní cíl recenzované knihy spočívající – na základě výše zmíněných tezí – ve zhodnocení dosavadního vývoje islámského bankovníctví, prozkoumání jeho teoretických východisek, historie i současné praxe, včetně porovnání praxe s teorií. „Práce si neklade za cíl hodnotit jednotlivé islámské banky z hlediska jejich výkonu, nýbrž z hlediska životaschopnosti vlastních principů jejich fungování“ (s. 9 anot. publ. 2001).

Členění publikace charakterizují následující věty, sloužící zároveň coby anotace celé knihy:³² „První kapitola se zabývá historií zákazu lichvy u předislámských civilizací, zákazem ribá u muslimů, možnostmi interpretace tohoto pojmu i zákazu ribá, a to od Koránu a sunny až po názory soudobých myslitelů. Zvláštní podkapitola je věnovaná teoretikům moderní islámské ekonomické teorie a teorie bankovníctví. Druhá kapitola je přehledem vývoje islámského bankovníctví od jeho počátků až po současnost. V této kapitole jsou uvedeny hlavní produkty a služby islámského bankovníctví. Třetí kapitola shrnuje poznatky, ke kterým práce dospěla a nastiňuje další vývoj islámského bankovníctví“ (s. 10 anot. publ. 2001).

Zajímavý text nesporně je, ovšem – jak již zaznělo – čtení knihy je náročné. Diplomatically řečeno. Jistou logiku výklad sleduje, ale udržet tuto pro čtenáře věru lehké není. Především pro čtenáře, který s problematikou není hlouběji (či vůbec) obeznámen. Kterých je přitom drtivá většina. V množství informací, záplavě citací a odkazů je zoufalý čtenář utopen a doslova a do písmene se v nich ztrácí. Zvláště když klíčové pojmy nejsou blíže vymezovány, absentují jakákoli shrnutí a místy i propojení jednotlivých částí. Obsah by bylo potřeba převyprávět přístupnějším způsobem, čímž však není míněno žádné zjednodušování anebo vynechávání. Kritická slova se vztahují hlavně k první kapitole, v dalších částech vymezení termínů již obvykle neabsentuje a i orientace v přehlednějším textu je poněkud snazší. Ostrost kritiky však relativizuje komplexnost a obtížnost problematiky popisované první kapitolou.³³

Nečíslovaná kapitola první, s názvem *Teoretická východiska islámského bankovníctví*, přináší subkapitoly pojmenované *Úrok a lichva u nemuslimů* (s pasážemi *Úrok a lichva ve starověku*, *Úrok a lichva v židovství*, *Přístup křesťanství k úroku a lichvě*), dále *Ribá* (s paragrafy *Ribá v předislámském období*, *raném islámu a středověkém islámském myšlení*, *Ribá v moderním islámském myšlení*, *Reformisté a konzervativci*) a konečně *Muhammad Nejatullah Siddiqi a Muhammad Bāqir as-Sadr – průkopníci moderní islámské ekonomie a bankovníctví* (s částmi *Pohled M. B. as-Sadra na islámskou ekonomii*, *Role státu v islámské ekonomice a bankovníctví*, *Siddiqiho koncepcí islámské ekonomiky – podíl na zisku*, *Koncepcí bezúročného bankovníctví*, *Vklady a půjčky*, *Další služby islámské banky*).

Vzhledem ke složitému obsahu, a především k výše kritizovanému, představme pouze střípky. Uvedme instituci ribá (úrok a lichva),³⁴ jejíž vymezení a uchopení ale doporučujeme hledat i jinde nežli pouze v této

³¹ S uvedením průkopníků Muhammada Bāqira as-Sadra a Muhammada Nejatullaha Siddiqiho (viz např. Siddiqiho knihu *Issues in Islamic Banking*. London, Leicester: Islamic Foundation 1983. 152 s. ISBN 0860371182). Součástí úvodu je přehled klíčových děl, o které se práce opírá. Na čelném místě figuruje jméno Abdullah Saeed a jeho text *Islamic Banking and Interest: A Study of the Prohibition of Riba and its Contemporary Interpretation*. Leiden: Brill Academic Publishers 1996. 169 s. ISBN 9-004-10565-4. V angličtině jsou zmiňovány studie R. Wilsona, M. Cizakciho anebo A. Gafoora, v arabštině M. S. Tantáwího a M. S. al Ašmáwího. Pasáž *Literatura a prameny*, včetně internetových zdrojů pak celou publikaci uzavírá.

³² Např. na <https://www.kosmas.cz/knihy/103277/islamska-ekonomie-a-bankovnictvi/>.

³³ Namátkou včetně vymezení samotné islámské ekonomie. Jedna z interpretací hovoří o tom, že se islámská ekonomie mezinárodně etablovala v roce 1976, kdy proběhla První mezinárodní konference o islámské ekonomice. Podle odborného zázemí lze islámské ekonomie rozdělit na dvě skupiny. První skupina je reprezentována teology, juristy či historiky a místo v ní, kromě klasických islámských ekonomů jako Ibn Chaldún či Al-Ghazzálí, mají M. N. Siddíqi či M. B. as-Sadr. Druhou skupinu tvoří často na Západě vystudovaní ekonomové, s typickými zástupci jako je M. U. Chabra a N. H. Naqwí. Právě absolventi ekonomických oborů se často pokoušejí aplikovat islámské hodnoty do již existujících ekonomických rámců.

³⁴ Lze překládat jako lichva, nespravedlivý úrok ve smyslu nespravedlivého nabytí v obchodu anebo byznysu. Ribá označuje zisk bez námahy, bezpracný výdělek. Muslimové se mají shodovat v tom, že je ribá zakázaná. Ovšem nepanuje již shoda v tom, co přesně to vlastně je (zda např. jde o úrok dohodnutý předem, či o lichvu, zda se týká veškerých transakcí, nebo pouze určitých komodit), a jak by měla být trestána. Zákaz ribá neznamená zákaz zisku, jak někdy bývá zaměňováno. Zákaz ribá ve smyslu zákazu úroku má reprezentovat „spíše výklad litery než ducha zákona“ (s. 99 anot. publ. 2001). „Každá islámská banka má šari'atský výbor ... odborníků, kteří dohlíží na korektnost transakcí vůči literě zákona“ (tamtéž).

práci. Zjevení Koránu zakazuje ribá např. ve smyslu zdvojnásobení dlužné částky. Vedle zákazu lichvy je zdůrazňován její protiklad – zakát (náboženská daň či dávání almužny). Paragrafy druhé subkapitoly diskutují různé výklady ohledně ribá v historii. Včetně např. termínů ribá al-bujú (lichva související s prodejem) a ribá al-qurád (lichva související s poskytováním půjček). Moderní přístup k problematice půjček a jiných služeb, které by mohly být zatíženy úrokem a vést k ribá je představován zejména na příkladě Egypta.

Druhou kapitolu *Historie a praxe islámského bankovníctví* otevírají pasáže *Počátky a vývoj bankovníctví, Konvenční bankovníctví a hlavní trendy v jeho současném vývoji, Historie a současnost bankovníctví v islámských zemích*. Následuje subkapitola *Způsoby financování v islámském bankovníctví* (s paragrafy *Mudáraba, Mušáraka, Murábaha a Další způsoby financování*) a subkapitola *Vklady a jejich podoba v islámském bankovníctví* (bez paragrafů).

Opět alibisticky pouze vyzobněme – a to instituce tentokrát tři. Mudáraba, „v evropském prostředí známá jako *commenda* je od středověku nejužívanějším nástrojem financování, který je plně v souladu s požadavky islámu“ (s. 69 anot. publ. 2001). Jde o smlouvu, kde jedna strana svěří prostředky a druhá know-how. V anglicky psané literatuře se objevuje pod názvy „*profit-sharing* (podíl na zisku)³⁵ nebo *trust financing* (financování pomocí svěřeneckých fondů)“ (dtto). Mušáraka je další transakcí založenou na podílu na zisku. Jedná se o smlouvu, ve které dva anebo více partnerů spojí finance za účelem provedení investice. Na rozdíl od mudáraby předpokládá mušáraka investici všech zúčastněných partnerů. Existují různé formy tohoto rozdílného nástroje (např. komerční mušáraka, klesající účast a stálá účast). Murábaha „je známá jako financování „náklady plus přírážka“,³⁶ případně nákup s odloženou splatností“ (s. 85 anot. publ. 2001). Murábaha sice přímou oporu v Koránu ani hadíthech nemá, přesto je islámskými školami schvalována, „většinou s odvoláním na její „obvyklost“ či „potřebu“...“ (dtto). Způsoby financování v islámském bankovníctví³⁷ jsou prezentovány relativně srozumitelně, přičemž jsou předkládány argumenty obhájců i kritiků.

Dotat lze, že islámské banky poskytují služby v souladu s islámskými principy, přičemž k pochopení filozofie fungování náleží znalost náboženských principů jako ribá, zakát, haram (halál a haram coby islámský koncept povoleného a zakázaného, nejen ohledně jídla, nýbrž ve všech aspektech života), myasir (spekulativní transakce týkající se hazardu), gharar (vyjadřuje nadměrné riziko a nejistotu spojené s obchodem), takaful (islámské formy pojišťovnictví, které by měly fungovat na principech spolupráce, vzájemného užítku a sociální ochrany).

K základním principům islámských financí náleží: investování jen do halál oblastí, zákaz ribá, platba zakát, zákaz myasir, zákaz gharar, sdílení zisku a rizika ztráty. Oproti komerčnímu bankovníctví lze u islámského uvést následující rozdíly: založeno je na islámském právu šari'a; platí zákaz úroku při poskytování i půjčování peněz; existence principu podílnictví; banka vystupuje jako partner; investice musí být v souladu s principy šari'a; spekulativní operace jsou zakázány; banky jsou kontrolovány centrální bankou, jinými autoritami a radou šaría; banky povinně přispívají na náboženskou daň (zakát) používanou na charitu; penalizace za pozdní splacení jsou zakázány, pokud jsou přesto vymáhány musí směřovat na charitu.³⁸

Nejkratší, poslední, kapitola třetí *Stručná bilance vývoje, problémy a perspektivy islámského bankovníctví*, sestává z podkapitol *Islámské bankovníctví a šari'a, Islámské bankovníctví a legislativa, Islámské bankovníctví – problémy a perspektivy*. Představovaná kniha obsahuje ještě pasáže *Závěr, Přílohy*,³⁹ *Vysvětlivky* (krátké a nedostatečné), *Literatura a prameny*.

Závěr formuluje závěry práce slovy: „1. *Islámskému bankovníctví se podařilo vstoupit na trh finančníctví. Pokud si něm bude chtít získat trvalé postavení jako rovnoprávný partner, bude muset vypracovat vlastní*

³⁵ O princip podílu na zisku se opírá vize islámské ekonomiky M. N. Siddiqiho – zjednodušeně by se „tato vize dala nazvat „mudáraba ve velkém“ ... Mudáraba je i hlavním pilířem Siddiqiho koncepce islámského bankovníctví“ (s. 39 anot. publ. 2001).

³⁶ Náleží mezi produkty založené na přírážkové technice.

³⁷ Přičemž jde současně o islámské bankovní produkty, často založené na sdílení zisku a ztrát (mušáraka, mudáraba). K dalším způsobům financování náleží idžára (jistá obdoba pronájmu, s tím, že aktivum, jehož koupí banka financuje, musí být používáno, resp. uvedeno do provozu), variantou je idžára wa iqtiná (prodej na splátku). Quard hasan je bezúročná půjčka, kterou islámská banka poskytuje klientům v nouzi. K financování výroby na zakázku slouží transakce istisná, k nákupu surovin anebo sériově vyráběného zboží (dříve pak k financování zemědělství) slouží nástroj baj' salám. Zmíněné nejrozšířenější transakce investičního charakteru v islámském bankovníctví jsou považovány „za povolené v souladu s islámským právem, za podmínky, že slouží ku prospěchu lidí, nedochází při nich k podvodům a vykořisťování a ani jinak nejsou v rozporu s tím, co je povolené ...“ (s. 94 anot. publ. 2001). Dodat lze, že recenzovaná práce nezmiňuje islámské obligace sukúk (speciální typ investičních certifikátů nebo podílových listů, vázaných na určité aktivum). V současné době mají náležen k nejpoužívanějším produktům islámského bankovníctví. Cenné papíry sukúk mohou být obchodovány na finančním trhu a často jsou užívány ve spojení s technikami idžára, mušáraka, murábaha anebo mudáraba.

³⁸ S částečným využitím Khan, M. F., Porzio, M.: *Islamic Banking and Finance in the European Union: A Challenge*. Northampton: Edward Elgar 2010. 256 s. ISBN 978-184-9800-174.

³⁹ S pasážemi *Investiční certifikáty* (v kontextu diskuze o investičních certifikátech dle pojetí M. S. Tantáwího), *Názor Komise právních studií při Společnosti pro islámská studia na investiční certifikáty vydávaných Národní bankou Egypta ve třech typech a), b) a c).*

jednotná pravidla a zároveň najít cestu, jak harmonizovat tato pravidla s normami a předpisy, kterými se řídí konvenční bankovníctví. Bude si to žádat značné úsilí, vytrvalost a oboustrannou toleranci.

2. Islámské bankovníctví není provozováno podle zásad, ke kterým se hlásí a které vytyčili jeho teoretikové. Praxe se vzdálila teorii. Zdá se, že nezbyvá než přehodnotit a obohatit teoretická východiska o poznatky, které přinesla praxe s cílem zachovat životaschopnost tohoto sektoru. Snad by zde mohl vzniknout i impuls k novému přístupu k výkladu islámských šari'atských pravidel vůbec – přístupu orientujícího se na skutečný obsah a duch zákona, nikoli pouze na jeho formu a literu.

3. Pokud by tento pohyb skutečně nastal, byly by původní cíle, stanovené „klasiky“ islámského bankovníctví, nejen dosaženy, ale jistě i daleko překonány. Dá se říci, že právě bankovníctví by mohlo být tím polem, kde by se projevila nereálnost fundamentalistického lpění na středověkých formulích a potřeba přístupů lépe uzpůsobených potřebám současnosti“ (s. 111 anot. publ. 2001).

Přes zmiňované výhrady je kniha užitečná, i když může zůstat otevřená otázka určení. Jako příprava na hlubší ponor do světa islámských financí a širěji islámské ekonomie poslouží. Ponor může být užitečný při úvahách o budoucnosti finančnictví i alternativních podobách. K inspirativním poznatkům náleží, že islám se nenechal, na rozdíl od liberálního Západu, převálcovat a ovládnout hydrou financionalizace. A v neposlední řadě to, že vzdání se teorie od praxe (či naopak) neplatí zdaleka pouze pro bankovníctví, finance a ekonomii islámskou.

4. Pracovní materiály

Výběr nejvýznamnějších z pěstování vize

Kolektiv autorů (komentováno mnou – RV)

Úvodní poznámka

Po prvním půlroce pěstování vize (prvních 180 pokračování) jsme se vydali cestou retro-reflexe vykonané práce, abychom „rozptýlené“ výsledky využili efektivně a vhodně zvolili priority. Ukázalo se přitom, že důležitou roli hrají stručné verze, kterých je několik druhů podle rozsahu a typu.

V této části vybírám nejdůležitější příspěvky k pěstování vize.

Nejdříve však přehled všech prvních 180 příspěvků. Každý díl je snadno dostupný na mém blogu zde:

<https://radimvalencik.pise.cz/archiv/>

Najdete zde i další (je přidán každý den nový).

Vyhledáte si jej prostřednictvím příslušného pořadového čísla jeho zveřejnění.

Zde je celý přehled:

Vize, jakou potřebujeme

Obsah

Vize, jakou potřebujeme/1: Start	5
Vize, jakou potřebujeme/2: Smýkal	6
Vize, jakou potřebujeme/3: Význam struktury	8
Vize, jakou potřebujeme/4: Příčiny problémů	8
Vize, jakou potřebujeme/5: K výzvě manažerů	10
Vize, jakou potřebujeme/6: Otázky k vizi	11
Vize, jakou potřebujeme/7: Mertl a další ohlasy	12
Vize, jakou potřebujeme/8: Subjekt vize (adresát a realizátor)	13
Vize, jakou potřebujeme/9: Význam teorie	14
Vize, jakou potřebujeme/10: Struktura vize dle monografie	15
Vize, jakou potřebujeme/11: Struktura vize podrobně	18
Vize, jakou potřebujeme/12: Jaroslav Tichý a Mart'ani	19
Vize, jakou potřebujeme/13: Jaroslav Tichý a Mart'ani - pokračování	24
Vize, jakou potřebujeme/14: Karel Hais - Komunitarismus	26
Vize, jakou potřebujeme/15: Ladislav Žák	28
Vize, jakou potřebujeme/16: S trochou fantazie – everettovský svět + kaje knížka	30
Vize, jakou potřebujeme/17: Umělá a naše lidská inteligence	30
Vize, jakou potřebujeme/18: Martin Hofer	33
Vize, jakou potřebujeme/19: Martin Hofer - dokončení	34
Vize, jakou potřebujeme/20: Jaroslav Šulce a rekapitulace + další ohlasy	36
Vize, jakou potřebujeme/21: Pěstování vize, dopis P. Hampla, hodnoty M. Seemana	38
Vize, jakou potřebujeme/22: Vize musí sjednocovat	40

Vize, jakou potřebujeme/23: Kdy skončíš? Až budu hotov	41
Vize, jakou potřebujeme/24: Vladimír Rudolf	42
Vize, jakou potřebujeme/25: Štěpán Forgač a demokratické osvobození	44
Vize, jakou potřebujeme/26: Jaroslav Štefec - Jaká musí být vize	46
Vize, jakou potřebujeme/27: Michael Kroh o strategii a taktice tvorby vize	47
Vize, jakou potřebujeme/28: Skepse Jiřího Benesche	49
Vize, jakou potřebujeme/29: Karel Hais - Pojmosloví	51
Vize, jakou potřebujeme/30: První report	54
Vize, jakou potřebujeme/31: Druhá část prvního reportu	55
Vize, jakou potřebujeme/32: První nástřel vize	56
Vize, jakou potřebujeme/33: K prvnímu nástřelu vize	59
Vize, jakou potřebujeme/34: Vyvadil, Pavlák, Hais	59
Vize, jakou potřebujeme/35: Radovan Příkryl - 1. část	61
Vize, jakou potřebujeme/36: Radovan Příkryl - 2. část	62
Vize, jakou potřebujeme/37: Radovan Příkryl - 3. část	64
Vize, jakou potřebujeme/38: Radovan Příkryl - 4. část	65
Vize, jakou potřebujeme/39: Radovan Příkryl - 4. část	66
Vize, jakou potřebujeme/40: SUBJEKT-ZMĚNA-POLARITA	68
Vize, jakou potřebujeme/41: Tady můžeme diskutovat	69
Vize, jakou potřebujeme/42: Tibor Ganzer - Poznámky k vizi 1	69
Vize, jakou potřebujeme/43: Tibor Ganzer - poznámky k vizi 2	71
Vize, jakou potřebujeme/44: Miloš Vaňák + z Parlamentních listů	74
Vize, jakou potřebujeme/45: Co nestačí?!	75
Vize, jakou potřebujeme/46: Michael Kroh	76
Vize, jakou potřebujeme/47: K Nové dohodě - 1. část	77
Vize, jakou potřebujeme/48: K Nové dohodě - 2. část:	79
Vize, jakou potřebujeme/49: K Nové dohodě - 3. část	80
Vize, jakou potřebujeme/50: Jan Schneider – poučení rabi Šamaje	82
Vize, jakou potřebujeme/51: Chtít od ekonomiky, aby sloužila lidem, je špatně?	84
Vize, jakou potřebujeme/52: Štefec ke Schneiderovi	85
Vize, jakou potřebujeme/53: Karel Mayer k Michaelu Krohovi	87
Vize, jakou potřebujeme/54: Marian Světlík - poznámky	89
Vize, jakou potřebujeme/55: Marian Světlík - poznámky	92
Vize, jakou potřebujeme/56: Proč a jak pěstujeme vizi	94
Vize, jakou potřebujeme/57: Michael Kroh o základním rozporu	95
Vize, jakou potřebujeme/58: Osvobozování dle Štěpána Forgače	96
Vize, jakou potřebujeme/59: Trochu z klasika - o podstatě změny	99
Vize, jakou potřebujeme/60: Druhý report	100
Vize, jakou potřebujeme/61: Jak si vedou naši manažeři a co je čeká	101
Vize, jakou potřebujeme/62: Jana Simonová – vize Česka pro 21. století	104
Vize, jakou potřebujeme/63: Jaké trumfy máme v rukou?	106
Vize, jakou potřebujeme/64: Karel Hais - Největším nepřítelem naší společnosti je naše konzervativní mysl	108
Vize, jakou potřebujeme/65: Přehled prvních 60 dílů	110
Vize, jakou potřebujeme/66: Inteligence lidská a umělá: možnosti substituce	112
Vize, jakou potřebujeme/67: Poznámky od Maxima	113
Vize, jakou potřebujeme/68: Marian Světlík - Role laiků v diskusi	114
Vize, jakou potřebujeme/69: Jaroslav Šulc - Únorové úvahy nad dalším (ne)směřováním KUDY Z KRIZE	116
Vize, jakou potřebujeme/70: Z rozhovoru v Parlamentních listech	117
Vize, jakou potřebujeme/71: Série o moci – 1. část	118
Vize, jakou potřebujeme/72: Série o moci – 2. část	118
Vize, jakou potřebujeme/73: Série o moci – 3. část	120
Vize, jakou potřebujeme/74: Série o moci – 4. část	121
Vize, jakou potřebujeme/75: Série o moci – 5. část	122
Vize, jakou potřebujeme/76: Série o moci – 6. část	123
Vize, jakou potřebujeme/77: Série o moci – 7. část	125
Vize, jakou potřebujeme/78: Série o moci – 8. část	127
Vize, jakou potřebujeme/79: Série o moci – 9. část	129
Vize, jakou potřebujeme/80: Série o moci – 10. část	131

Vize, jakou potřebujeme/81 Série o moci – 11. část	133	
Vize, jakou potřebujeme/82 Série o moci – 12. část	134	
Vize, jakou potřebujeme/83 Série o moci – 13. část	136	
Vize, jakou potřebujeme/84 Série o moci – 14. část	138	
Vize, jakou potřebujeme/85 Série o moci – 15. část	139	
Vize, jakou potřebujeme/86 Vize Marka Řezanky - 1. část	141	
Vize, jakou potřebujeme/87 Vize Marka Řezanky - 2. část	142	
Vize, jakou potřebujeme/88 Vize Marka Řezanky - 3. část	144	
Vize, jakou potřebujeme/89 Vize Marka Řezanky - 4. část	145	
Vize, jakou potřebujeme/90 Třetí report	146	
Vize, jakou potřebujeme/91 Vize Marka Řezanky - 5. část	147	
Vize, jakou potřebujeme/92 Vize Marka Řezanky - 6. část	149	
Vize, jakou potřebujeme/93 Vize Marka Řezanky - 7. část	150	
Vize, jakou potřebujeme/94 Vize Marka Řezanky - 8. část	151	
Vize, jakou potřebujeme/95 Vize Marka Řezanky - 9. část	153	
Vize, jakou potřebujeme/96 Vize Marka Řezanky - 10. část	154	
Vize, jakou potřebujeme/97 Co nestačí	156	
Vize, jakou potřebujeme/98 Vize a národní kořeny podle Z. Červeného	157	
Vize, jakou potřebujeme/99 Nová vize Karla Haise	158	
Vize, jakou potřebujeme/100 Sté pokračování – poděkování	159	
Vize, jakou potřebujeme/101 Ještě jednou Marek Řezanka	160	
Vize, jakou potřebujeme/102 Poznámky Harryho Bauera – 1. část	162	
Vize, jakou potřebujeme/103 Poznámky Harryho Bauera – 2. část	164	
Vize, jakou potřebujeme/104 Myšlenka liberalismu a doktrína liberalismu	166	
Vize, jakou potřebujeme/105 K roli vědy a vzdělání	167	
Vize, jakou potřebujeme/106 Diskuse o roli vědy v návaznosti na vzdělání	168	
Vize, jakou potřebujeme/107 Rozšířená definice pojmu vize	169	
Vize, jakou potřebujeme/108 K otázce změny vlastnických vztahů	171	
Vize, jakou potřebujeme/109 K monografii o tvůrčích mezigeneračních týmech	172	
Vize, jakou potřebujeme/110 Mezigenerační spolupráce 1. část	173	
Vize, jakou potřebujeme/111 Mezigenerační spolupráce – 2. část	174	
Vize, jakou potřebujeme/112 Mezigenerační spolupráce – 3. část	176	
Vize, jakou potřebujeme/113 Jaroslav Šulce: Poznámky k vizi 1. část	178	
Ad doc. Michael Kroh (Vize, jakou potřebujeme/46)	180	
Vize, jakou potřebujeme/114 Jaroslav Šulce: Poznámky k vizi 2. část	180	
Vize, jakou potřebujeme/115 Jaroslav Šulce: Poznámky k vizi 3. část	182	
Vize, jakou potřebujeme/116 Jaroslav Šulce: Poznámky k vizi 4. část	184	
Vize, jakou potřebujeme/117 Tibor Ganzer – rozdíly ve vizích přehledně	187	
Vize, jakou potřebujeme/118 Marian Světlík: Až na dřev	191	
Vize, jakou potřebujeme/119 Evoluce, nebo revoluce?	193	
Vize, jakou potřebujeme/120 Čtvrtý report	194	
Vize, jakou potřebujeme/121- Přehled 61-120	196	
Vize, jakou potřebujeme/122 – Světlík k otázce vlastnických vztahů	197	
Vize, jakou potřebujeme/123 – Vize jako naděje	199	
Vize, jakou potřebujeme/124 – První online setkání k pěstování vize	199	
Vize, jakou potřebujeme/125 – Šance na odstartování vize (ad Jurečka)	200	
Vize, jakou potřebujeme/126 Vize R. Richty – 1. část	203	
Vize, jakou potřebujeme/127 Vize R. Richty – 2. část	205	
Vize, jakou potřebujeme/128 Vize R. Richty – 3. část	207	
Vize, jakou potřebujeme/129 K Pjakinovi	210	
Vize, jakou potřebujeme/130 Vize R. Richty – 4. část	212	
Vize, jakou potřebujeme/131 Vize R. Richty – 5. část	213	
Vize, jakou potřebujeme/132 Vize R. Richty – 6. část	214	
Vize, jakou potřebujeme/133 Druhé online setkání k pěstování vize	216	
Vize, jakou potřebujeme/134 Vize R. Richty – 7. část	218	
Vize, jakou potřebujeme/135 Vize R. Richty – 8. část	220	
Vize, jakou potřebujeme/136 Přikryl a Hais k vizi	222	
Vize, jakou potřebujeme/137 Kalenda a Černík k vizi	224	
Vize, jakou potřebujeme/138 Světlík, Forgač a Felix k vizi	225	
Vize, jakou potřebujeme/139 Hais a Pilmaier k vizi	226	

Vize, jakou potřebujeme/140 Vize a teorie (mezi Skyllou a Charybdou)	228
Vize, jakou potřebujeme/141 Laická představa o změně	229
Vize, jakou potřebujeme/142 Vize a využitelnost výsledků vědy – 1. část	231
Vize, jakou potřebujeme/143 Vize a využitelnost výsledků vědy – 2. část	232
Vize, jakou potřebujeme/144 Vize a využitelnost výsledků vědy – 3. část	233
Vize, jakou potřebujeme/145 Vize a využitelnost výsledků vědy – 4. část	235
Vize, jakou potřebujeme/146 Vize a využitelnost výsledků vědy – 5. část	237
Vize, jakou potřebujeme/147 Vize a využitelnost výsledků vědy – 6. část	239
Vize, jakou potřebujeme/148 J. Šulc o „Druhé transformaci“ – 1. část	242
Vize, jakou potřebujeme/149 J. Šulc o „Druhé transformaci“ – 2. část	243
Vize, jakou potřebujeme/150 Pátý report	244
Vize, jakou potřebujeme/151 S Kapalem ve Svobodném rádiu o vizi	245
Vize, jakou potřebujeme/152 J. Šulc o „Druhé transformaci“ – 3. část	245
Vize, jakou potřebujeme/153 J. Šulc o „Druhé transformaci“ – 4. část	247
Vize, jakou potřebujeme/154 J. Šulc o „Druhé transformaci“ – 5. část	249
Vize, jakou potřebujeme/155 J. Šulc o „Druhé transformaci“ – 6. část	250
Vize, jakou potřebujeme/156 Marie Neudorfová k vizi	251
Vize, jakou potřebujeme/157 P. Kalenda o Overtonových oknech	253
Vize, jakou potřebujeme/158 J. Šulc o „Druhé transformaci“ – 7. část	254
Vize, jakou potřebujeme/159 J. Šulc o „Druhé transformaci“ – 8. část	255
Vize, jakou potřebujeme/160 R. Příkryl – reflexe vize	256
Vize, jakou potřebujeme/161 J. Pokorný: Ještě k pozičnímu investování – 1. část	258
Vize, jakou potřebujeme/162 J. Pokorný: Ještě k pozičnímu investování – 2. část	259
Vize, jakou potřebujeme/163 J. Pokorný: Ještě k pozičnímu investování – 3. část	260
Vize, jakou potřebujeme/164 J. Pokorný: Ještě k pozičnímu investování – 4. část	262
Vize, jakou potřebujeme/165 J. Pokorný: Ještě k pozičnímu investování – 5. část	264
Vize, jakou potřebujeme/166 Ze čtvrtého setkání k vizi	265
Vize, jakou potřebujeme/167 J. Suk – jsme obětí cizí vize – 1. část	268
Vize, jakou potřebujeme/168 J. Suk – jsme obětí cizí vize – 2. část	269
Vize, jakou potřebujeme/169 J. Suk – jsme obětí cizí vize – 3. část	271
Vize, jakou potřebujeme/170 J. Suk – jsme obětí cizí vize – 4. část	272
Vize, jakou potřebujeme/171 J. Suk – jsme obětí cizí vize – 5. část	273
Vize, jakou potřebujeme/172 J. Suk – jsme obětí cizí vize – 6. část	275
Vize, jakou potřebujeme/173 J. Suk – jsme obětí cizí vize – 7. část	276
Vize, jakou potřebujeme/174 J. Suk – jsme obětí cizí vize – 8. část	279
Vize, jakou potřebujeme/175 Rozhovor pro Petr Bureš TV	280
Vize, jakou potřebujeme/176 Bárta a Flegr k příčinám úpadku civilizací (endoparazitě)	281
Vize, jakou potřebujeme/177 Příspěvek Rudolfa Hegenbarta	282
Vize, jakou potřebujeme/178 Skutečná bezpečnostní rizika	284
Vize, jakou potřebujeme/179 Program RETRO-REFLEXE	285
Vize, jakou potřebujeme/180 Pátý report	287

Technická poznámka:

Čísla stránek jsou z verze prvních 180 příspěvků ve wordu, kterou případnému zájemci zašlu na požádání mailem.

Vize, jakou potřebujeme/86-97 Vize Marka Řezanky

Vstoupili jsme do doby turbulencí, které tak brzy neskončí. O to víc mě potěšil fundovaně a komplexně pojatý příspěvek **Marka Řezanky** k pěstování vize. Uveřejnil jsem ho ve třech částech paralelně s hlavní linií seriálu, viz:

<https://radimvalencik.pise.cz/10134-podnetna-vize-marka-rezanky-1.html>

<https://radimvalencik.pise.cz/10135-podnetna-vize-marka-rezanky-2.html>

<https://radimvalencik.pise.cz/10136-podnetna-vize-marka-rezanky-3.html>

Jak jsem přislíbil, rozeberu některá klíčová místa příspěvku Marka Řezanky. Doufám, že to umožní posunout pěstování vize o dost dál. Nepretenduji ani na úplnost, ani na neomylnost, uvítám kritické připomínky a doplnění. O tom pěstování vize je. Od svého textu a od svých poznámek odlišuji text M. Řezanky barevně.

Vize alternativního systému a společnosti – 1. část

Marek Řezanka

V jaké situaci je žádoucí přemýšlet o vizi alternativního fungování společnosti? Když je zřejmé, že **stávající ekonomický, sociální a politický řád procházejí kolapsem, z něhož v rámci současného systému není cesty ven.**

K tomu:

Tady je potřeba nastolit otázku: **Co je příčinou kolapsu?**

Moje odpověď: Nazrál historický zlom (změna srovnatelná s průmyslovou revolucí), ale pokračuje setrvačný vývoj. Staré, udržující si svá privilegia, se brání tím, že v celé struktuře institucionální moci **upřednostňuje dosazování poslušných před kompetentními, tím zvyšuje neefektivnost systému, vyvolává stále větší krize, vytváří bariéry přípravy a realizace nezbytných reforem.**

Dokud u většiny lidí převažuje pocit, že jim aktuální systém víc dává, než bere, nebo se jenom **bojí, že jakákoli změna by jim přinesla více negativního, budou se alternativě bránit, jakkoli by mohla být v jejich skutečném zájmu.** A budou nadále volit v příkrém rozporu se svými vlastními zájmy.

K tomu:

Ano. Tady řeší lidé typické dilema, které lze v nejjednodušší podobě zformulovat jako:

- sloužit nadále systému, který se v důsledku výše zmíněného mechanismu nedokáže vymanit ze slepé uličky,
- nebo se tomuto systému **vzepřít formou vypěstování, šíření, sdílení a prosazování efektivnější alternativy vyplývající z pochopení toho, jaká hádanka dějin se řeší?**

Mj. zde se k vyjádření tohoto dilematu nabízí dvoumaticová hra. Když to uděláme, můžeme formou výčtu (nejlépe na základě expertní diskuse více osob) identifikovat a přehledně uspořádat různé faktory, které rozhodování každého člověka ovlivní. K tomu je ovšem nutné, pokud hovoříme o "většině lidí", vhodně strukturovat rozdělení společnosti na různé skupiny, protože na jejich rozhodování působí různé vlivy.

Reakce na společnost v krizi a kolapsu

Nacházíme se v době, kdy krizí prochází a kolabuje to, co je pro chod jakékoli společnosti zásadní. **Určujícím hlediskem je zisk čím dál užší a bohatší skupiny lidí, což vede k chudnutí (pauperizaci) čím dál početnější vrstvy občanů.**

K tomu:

Toto je jedním z klíčových míst. Zde je potřeba podstatným způsobem zvýšit přesnost analýzy. Pokusím se naznačit v bodech jak:

1. Po dlouhou dobu **chudnutí bylo pouze relativní** (bohatli oproti předcházejícímu stavu všichni a po dlouhá desetiletí). Ale jen relativně, chudší pomalu, bohatší rychleji. I ty nůžky se rozevíraly stále rychleji.

2. Jakmile začala být systematicky rostoucí majetková převaha jedněch využívána (zneužívána) k vytváření výsad, privilegií a nástrojů udržování moci a potlačování reforem umožňujících omezit zneužívání majetkové převahy, umožňujících vytvářet vyšší míru rovnosti, **začal systém degenerovat, možnost reforem byla zablokována, vývoj se dostal do slepé uličky rostoucích konfliktů.**

3. Z toho vyplývá, že cesta řešení musí uvažovat:

- Jak **formy správy majetku, které jsou schopné obstát v konkurenci s formami vlastnictví založenými na koncentraci majetku (hlavně na neomezené dispozici s ním),** kdy je většine upíráno právo se na rozhodování podílet. (To je příčinou spuštění pekelného mechanismu upřednostňování stále poslušnějších, ale omezenější slouhů závislých na moci pocházející z koncentrace majetku.) ///Mám o takových formách konkurenceschopné správy majetku určitou představu, ale o tom až někdy jindy.///

- Tak – a to je zvláště důležité, podrobněji se k tomu dostanu v připomínkách k části nazvané "*Ekonomika jako základ*" – **vytváření podmínek pro tzv. vertikální mobilitu, tj. společenský vzestup (nabývání, uchování a uplatnění schopností) nezávisle na výchozím společenském (zejména majetkovém) postavení člověka.** Tj. cestu omezení dysfunkcí vznikajících v důsledku možnosti přeměny majetkové výhody ve výsadu. **Dokud si "odpor zdola" (chcete-li levice) tuto cestu řešení neosvojí, dokud bude snít jen o nějakých kouzelných formách lepší správy majetku (od přístipkaření různého typu až po recidivu administrativního vyvlastnění, nikam se nedostane)!**

- Je zde **zdravotnictví, které přestává být pro čím dál víc lidí dostupné** – prostorově a zejména finančně. Zdravotnictví, jež ovládá farmaceutická lobby, která je v příkrém rozporu se zájmy občanů a jejich zdraví.

- Je zde **školství, které nevychová k všeobecnému rozhledu, ale k ideologickým postojům a hájení "jediného správného názoru".** Školství, které zejména v humanitní oblasti vynechává a zkresluje historické události. Vytváří tak politruky jako oporu současného systému, ale ne přemýšlející vzdělané elity.

- Je zde **sociální systém, který přestává být schopen zajistit důchodcům důstojnou penzi.**

- Je zde **trh práce**, který se čím dál víc potýká s **následky nevyvážené zahraniční politiky**. Hrozí **zdražení energií**, výroby, nutnost propouštění a výrazně se snižující koupěschopnost obyvatelstva. Válka je ukázkovým katalyzátorem tohoto procesu.

- Máme zde **výzvy k ochraně životního prostředí, ale všechny tyto apely končí na potřebě jistých kruhů z této politiky vytěžit pro sebe co možná nejvyšší zisk**. Takováto politika je potom v příkrém rozporu jak se skutečnou ochranou životního prostředí, tak se zájmy zaměstnanců.

- Máme zde **zahraniční politiku, která nepřispívá vzájemnému porozumění a ekonomickému rozvoji, ale která opakovaně vede k válečným konfliktům**, utrpení a chudobě mas.

- Máme zde **kulturu**, která je povrchní a úzkoprsá – a která **slouží toliko oficiální propagandě**. Ale z principu nedokáže mířit hloub.

- Máme zde **koncepti hodnot**, která je **pokrytecká**, neboť neklade rovnítko mezi mrtvými ve válkách a nedokáže stavět na principu univerzality. Jedněm povoluje takřka vše – a jiné za to samé hodlá postihovat.

- Máme zde **rozklad rodiny a absenci čehokoli, co bychom mohli nazvat "smyslem života"**. Nic totiž nesmí narušit mantru, že svoboda znamená svobodu zisku pro někoho – a nutnost omezení všech ostatních.

- Máme zde **stranický systém, který není schopen pokrýt poptávku voličů**. Proto vidíme, že i v parlamentních volbách cca 30-40 % oprávněných voličů k urnám nedorazí (v případě druhého kola senátních voleb je to až 80-85 % oprávněných voličů). Není snad toto zřejmým projevem politické krize? Jednotlivé **strany jsou si programově čím dál víc podobné** – a všechny se **brání témuž: Prosazování prvků přímé demokracie v oblasti politiky i ekonomiky**.

- Máme zde **média**, která ani **objektivně neinformují** o tom, co se děje, ani nám nepřinášejí penzum informací nutné pro svobodnou volbu. České média byla nejprve často v německých rukou – nyní jsou po hříchu ovládána různými oligarchy a za nimi stojícími zájmovými skupinami. Ani veřejnoprávní televize dlouhodobě neplní roli, kterou by z titulu své funkce plnit měla.

Nemáme-li povědomí o společné historii, ztrácíme jeden z hlavních atributů národa. Nemáme-li nestranná média, je ohrožena svobodná volba. Bez dostatku informací se nelze kompetentně rozhodovat.

K tomu ode mne:

Velmi výstižný popis problémů. Snad by se ještě dal rozšířit o popis situace ve vědě, ale to je detail. Důležitá jsou tyto otázky:

1. Co spustilo mechanismus ovládnutí a degenerace segmentů, které Marek Řezanka zvedl?

2. Kdo je nyní kontroluje, ovládá tím společnost, je tou "žabou na prameni", která způsobuje dysfunkce celého společenského systému?

Navazující otázkou, která přesahuje tuto část diskuse k vizi, je: Jak se z této situace dostat? (Přesahuje, protože odpověď lze dát jen v triádě "ZMĚNA-SUBJEKT-POLARITA".)

Moje odpověď vychází z popisu toho, **jak vznikla, jak funguje a jak degeneruje současná globální moc**. Tady se mně to podařilo nejlépe:

<https://radimvalencik.pise.cz/4432-pred-jihlavou-o-degeneraci-soucasne-moci.html>

Z jejího popisu také vyplývá, že ten, kdo nepochopí, jak funguje, jakými nástroji disponuje, může mít velký problém, když se do něčeho pustí. Stojí totiž proti obrovské síle, která má jen jedno jediné zranitelné místo: Vlastní degeneraci. S tím budou muset něco dělat i ti, kteří jí slouží. Je dobré co nejdříve vědět, co ti přemýšlivější z nich budou muset dělat, aby se naše civilizace vymanila ze slepé uličky. Vědět to dřív, než si to postupně začnou uvědomovat oni sami.

V pozici kolonie

Abychom pochopili, kde se nyní nalézáme, je důležité rozumět našemu vývoji po listopadu 1989.

Tento vývoj nebyl samozřejmým. Nebyla zde jediná vize transformace v kapitalistickou společnost s klasickým stranickým systémem. Byly zde i vize jiné – vize počítající s větší úlohou přímé demokracie, a to jak na poli politického, tak ekonomického rozhodování.

Vedle Václava Havla tu byla ještě osobnost Alexandra Dubčeka.

Ten byl ovšem vyřazen na vedlejší kolej, aby zanedlouho za dosud nevyjasněných okolností opustil tento svět nadobro.

Vznikl stranický systém, který razil "jedinou možnou" ekonomickou doktrínu – a to tržní. Konec devadesátých let se nesl ve znamení souboje pravice s levicí, aby se tento boj počátkem 21. století změnil v cosi jiného. **Deklarované levicové i pravicové strany se stále více programově sblížovaly, až volič ztratil rozlišovací schopnost k jejich posuzování.**

K tomu ode mne:

Zde Marek Řezanka velmi dobře vystihl jev, který se v teorii veřejné volby nazývá "paradox středového voliče" a názorně se ilustruje na dvou prodavačích zmrzliny na pláži. Pokud jeden z nich umístí svůj stánek

uprostřed, aby součet vzdáleností k němu byl co nejmenší, musí druhý umístit svůj stánek co nejbližší k němu, aby nebyl v nevýhodě. V praxi to vidíme například na tom, že větší supermarkety obsazují místa s nejmenší sumou předpokládaných dojezdových vzdáleností (nejlépe je to vidět v Rakousku). Z hlediska politických stran to znamená, že se všechny snaží co nejvíce přiblížit středovému voliči, aby neztratily příznivce. V důsledku toho stranický systém degeneruje. Přesně tak, jak popisuje Marek Řezanka. Labourista Corbyn tento efekt experimentálně ověřil, viz: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jeremy_Corbyn Pokusil se svou stranu více levicově vyhranit a skončil...

Podle mě je však hlavní příčina jinde. Nejde o "větší levicovost", "autentičtější levicovost" apod. Jde o to, že **strany, které ze své podstaty nemohou nebyť programové (v našem případě ČSSD a KSČM), přestaly programovými být. Převzaly pozici "marketingových" stran a místo reálné cesty k řešení problémů (v logice ZMĚNA-SUBJEKT-POLARITA, tj. o jakou dějinnou změnu jde, kdo je jejím hegemonem, jaký střet je nutné vybojovat) nabídly marketingově upravené nevázně míněné sliby.**

Pokusila se některá z uvedených stran, alespoň náznakově, alespoň v rovině ideových diskusí vytvořit něco jako perspektivní, realistickou a srozumitelnou vizi? – Nikoli. Nejen nepokusila, ale v důsledku svého složení, ideového vyprázdňení personálních skořápek, které byly dosazovány do jejich vedení (nejen u nás, ale i v dalších zemích), vypudila všechny pokusy překročit práh "marketingové" strany. Podle toho to dopadlo...

Ze sovětského vlivu jsme okamžitě přešli pod vliv nově sjednoceného Německa a Spojených států amerických. V podstatě žádná vláda pak nedokázala bránit zájmy občanů před nadřazenými zájmy představitelů zmíněných zemí. A tak nyní čelíme sudetoněmecké agendě, kdy jsme vyzýváni k prepisování výsledků druhé světové války – a agendě rozdmýchávání protiruských nálad a verbování do zničujícího konfliktu.

K tomu ode mne:

Proces podřízení neproběhl tak snadno. Po té, co Havel **prodemonstroval krajní servilitu vůči globální moci**, nastoupil **Klaus a Zeman**, kteří na dlouhou dobu **vrátili České republice tradiční pozici svéprávného chování**. Pod obrovským tlakem nakonec došlo ke zhroucení toho, co jsem nazval "svéprávností" **politické reprezentace. Z nestabilního lavírování nyní spadla do žumpy politické "nesvéprávnosti"**.

Alternativa marginální?

Proč se dosud nepodařilo vybudovat silnou alternativní sílu, která by čelila systémovým stranám?

Důvodů je samozřejmě více. **Je třeba začít ekonomickou závislostí většiny občanů. Dokud si mohou udržet určitý životní standard, nebudou chtít riskovat. Navíc se stali závislími. Závislími na těch, kdo je platí.** Rostou s nimi – i padají – a uvědomují si to.

K tomu ode mne:

To je velmi důležitý postřeh. Všichni jsme v určité míře **závislí**. A to i na té moci, kterou setrvačný vývoj dělá neudržitelnou. Z tohoto hlediska lze zformulovat další otázku:

Co bude nejdůležitějším podnětem k tomu, aby se lidé (jejich dostatečný potenciál nutný k vyvedení společnosti z krize) z této závislosti vymanili?

Moje odpověď: Nestačí jen bezvýhodná situace, naštvaní, zoufalost. To může naopak sehrát negativní roli při dezorientaci odporu. Proto neplatí "čím hůř, tím líp". Naopak – odpor musí být založen na permanentním předkládání pozitivních alternativ ve všech oblastech. Tak jak se o to snaží sdružení *Kudy z krize*.

Důležité je, aby se ze závislosti na systému vymanili hlavně ti, kteří k tomu mají předpoklady v oblasti **racionality a morality (umí myslet a nemají žaludek na to, aby sloužili za každou cenu)**. Pro ně bude nejsilnějším motivem to, že způsob fungování současné globální moci je bude stále upozadovat až diskriminovat oproti těm, kteří budou mnohem méně schopní pozitivních výkonů, za to však schopni všeho.

Druhým faktorem je, že snad nikdo nechce být ve společnosti renegátem – outsiderem. V podstatě od školky je dětem vštěpováno, že největší zlo je komunismus. Nevyučuje se historie dělnického hnutí, ale o to víc se do dětských hlav vštěpuje, že vše sociální je zlo. Že kdo toto podporuje, je sobecký, hloupý, nezodpovědný a líný. Že je takzvaně "socka". Kdežto mladí touží být "in". Ti, kdo udávají tón. A reklama a propaganda jim denně ne našeptávají, ale silně rozkazují, jak se mají chovat, aby si zasloužili pochvalu.

Došlo k **rozbití mezigeneračních vazeb**, což je jedna z příčin rozpadu rodiny. Staří a mladí byli ideologicky postaveni proti sobě jako nositelé minulosti na straně jedné – a budoucnosti na té druhé.

Kromě vytvoření univerzálního strašidla v podobě čehokoli onálepkovaného jako levicové bez ohledu na obsah je zde patrná ještě jedna fobie – a to namířená proti všemu ruskému a čínskému s tím, že demokratické je pouze to, co vychází z USA a Evropské unie.

Tím vzniklo další tabu, které se výrazně promítlo jak v naší zahraniční politice, tak v ekonomice. **Jsme jednostranně ekonomicky závislí na Německu a dalších zemích EU.** S nimi se držíme, s nimi padáme. Došlo-li by zde ke krachu, **nemáme záložní plán.** Nemáme alternativu.

K tomu ode mne:

To, že nemáme alternativu, je obrovské selhání levice. Levice zničila sebe sama. Nelze to svádit na pravici. V levici se do předních postů prosadili (ve všech zemích a pod dlouhou dobu) lidé ambiciózní, ale omezení, aniž by sami svou vlastní omezenost reflektovali. Postupně byli vytlačováni. Partajní verchušky ztratili vztah k teorii, dokonce ztratili i představu o tom, jakou roli by teorie mohla sehrát. To nahrálo těm, kteří si mysleli, že stačí mít "to správné přesvědčení", že není nutné promýšlet, co se děje. Tím ztratili i schopnost vytvořit si vazbu na další generace. Vždyť jim často neměli co předat. (Samozřejmě existuje řada výjimek, ale těch je zoufale málo.)

Oficiální propaganda se postarala, aby cokoli alternativního bylo okamžitě spojeno se symboly "největšího zla", tedy s komunismem, Ruskem a Čínou (Nově je zde pokus, jak vše proruské spojit s antivaxerskou scénou a dát tak obojímu punc něčeho zcela nesmyslného). A aby toto spojení každého odradilo od jakéhokoli zkoumání obsahu toho, s čím daný alternativní subjekt přichází.

Čím více slyšíme o naší svobodě, tím více můžeme pozorovat boj s takzvanými dezinformacemi, pod něž se ve skutečnosti schovává cenzura. *"Dezinformacemi" je totiž nazýváno vše, co nespadá pod oficiální přípustnou jedinou pravdu.*

K tomu ode mne:

Také mám pocit, že boj proti dezinformacím probíhá přesně ve stylu "zloděj volá – chyťte zloděje!" Zrovna jsem napsal na FB v reakci na Rakušanův výrok, že jsou proti nám používány "dezinformační bomby": **ČT a celý mediální mainstream provádějí kobercové nálety dezinformačním napalmem na vlastní obyvatelstvo.**

Ale vše výše uvedené dokladuje, jak moc potřebujeme perspektivní, realistickou a srozumitelnou (tj. živou, společně sdílenou) vizi.

Domácí píseček nestačí

Martin Hofer mimo jiné klade důraz na *mezioborovou komunikaci a globální spolupráci* s lidmi řešícími podobné zadání. Obojí pokládám pro naplnění alternativní vize za nezbytné. Vize pro alternativní fungování zdravotního systému musí být provázána se systémem sociálním a hlavně ekonomickým. Vše se bude odvíjet od **nového přerozdělení zdrojů a zisků, chcete-li, nadhodnoty.**

Navíc nemůžeme jakoukoli vizi budovat izolovaně na svém písečku. Potřebujeme mezinárodní kontext a součinnost. *Jakmile tedy vznikne akceschopná síť domácích, dalším krokem by mělo být hledání kontaktů pro spolupráci na scéně mezinárodní, hlavně evropské.* Jako memento bych dal reformu socialismu v šedesátých letech s vyvrcholením v roce 1968. Sebelepší vize neměly nárok na uplatnění z prostého důvodu – stály proti nim představitelé obou tehdejších velmocí. Za takové konstelace neměla jakákoli alternativa šanci na úspěch.

K tomu ode mne:

1. Méně podstatné: Mezinárodní spolupráce (až na globální úrovni) je nezbytná. Ale je velmi náročná na prostředky a čas. Proto potřebujeme nejdříve "odstartovat" pěstování vize u nás, abychom měli co nabídnout. Tady a teď je nutné začít pěstovat vizi. Jakmile začne žít jakožto sdílená a společným úsilím rozvíjená v řadě konkrétních směrů, najdou se i cesty mezinárodní spolupráce.

2. Více podstatné: Pokud se týká **"nového přerozdělení zdrojů a zisků, chcete-li, nadhodnoty"**. – Zde je naprosto zásadní rozlišit dva aspekty, což ve většině koncepcí i v běžném uvažování chybí. Takže teď všichni, kteří čtete tyto řádky, zapněte mozek na plné obrátky:

- Lze uvažovat rozdělení **"ex post"**, tj. po té, co se uskuteční společná akce (např. zaměstnanecký poměr).

- Ale také lze uvažovat rozdělení **"ex ante"**, tj. před tím, než se uskuteční nějaká výdělečná akce (například vzdělávání či preventivní péče o zdraví, což obojí zvyšuje hodnotu vstupů do ekonomického procesu).

Podle mě **efektivnost "ex ante" rozdělení je významnější a bohužel zůstává přehlížena.** Všichni se upínají až k problematice spravedlivého rozdělování "ex post". Musíme pozornost obrátit opačným směrem – nastolit a řešit otázku **vytvoření podmínek pro plné rozvinutí a uplatnění individuálního potenciálu, který získává svým narozením každý člověk tak, aby toto plné rozvinutí a uplatnění individuálního potenciálu nezáviselo na výchozích poměrech, do nichž byl člověk osudem situován.** Tj. jde o vytvoření podmínek pro to, aby společenský vzestup a uplatnění člověka nebylo blokováno bariérami, které mají svůj původ v privilegích vycházejících z majetkové převahy a její přeměny v privilegia, v segregaci, kdy rozhodují nikoli individuální schopnosti, ale společenské kontakty, přístup k informacím apod. A to cestou reforem, které vedou k plnějším využívání investičních příležitostí spojených s nabýváním, uchováním a uplatněním lidských schopností. Bez konkrétní představy o těchto reformách nezíská jakákoli vize dostatečnou oporu.

Základem je návrat ke kvalitnímu vzdělání. **Současný rozklad vzdělávacího systému je dnes jedním z hlavních nástrojů ekonomické segregace.** Nerozhodují schopnosti, ale ochota sloužit moci. Kdo to nevidí, tak je slepý.

Poznání jako základní kámen skutečného hodnotového systému

Má-li mít alternativní vize fungování společnosti šanci většinu lidí oslovit, potřebuje rovněž *jasně definované hodnoty, které na rozdíl od současně proklamovaných nebudou toliko vyprázdněnou slupkou.*

M. Seeman klade hlavní důraz na poznání. Poznání je bezesporu nezbytnou nutností pro rozvoj jakýchkoli smysluplných a obrany hodných hodnot. Jak již bylo výše v tomto textu uvedeno, kdo nemá dostatečné vzdělání a především komu se nedostalo poznání, nemůže být člověkem svobodným. Vždy bude v zajetí něčeho – nějaké víry, ideologie, propagandy.

Tady bych vyzdvihl *přínos husitského hnutí, který spatřuji zejména v nabádání ke znalosti (čtení) a schopnosti utvářet si vlastní výklad (názor).*

Dnes si mnozí lidé zvykli na to, že za svůj názor předkládají jim předanou a vštípenou propagandu. Lidé se ze strachu před vystoupením z řady uchylují k víře v něco. K víře ve všeobecně šířený postoj. K víře v instituce a mainstreamová média, tedy v novodobé kněží.

Budeme-li stavět na poznání, teprve potom se můžeme nazývat svobodnými, a to i kdybychom byli toho času za mřížemi. Nejde totiž primárně o svobodu fyzickou – ale svobodu ducha.

Teprve na základě poznání můžeme rozvíjet svůj specifický talent. Teprve tehdy mohou naplno fungovat hodnoty jako mír, solidarita či ohleduplnost. Teprve tehdy nebudou tyto hodnoty zneužity ve prospěch maximalizace zisku nějaké zájmové skupiny.

Souhlasím rovněž s J. Štefcem, že se při vytváření vize neobejdeme bez hluboké analýzy reálného stavu klíčových segmentů státu. To jsou, metaforicky řečeno, základy, jež je nutné vykopat, než přejdeme k samotné stavbě naší alternativy.

K tomu ode mne:

Na význam hodnot a sdílených hodnot se upozorňuje ve většině přístupů a komentářů k pěstování vize, resp. pokusů vizi vytvořit. Zdůrazňuje se mj. i národní rozměr hodnot.

Hodnoty jsou fenomén mnohodatezný a hierarchický. Maslowova pyramida hodnot je patrně jen jedním z mnoha možných modelů.

Podle mého názoru míst různých sporů o to, co je důležitější a co je méně důležité, je vhodné vyjít z představy, že **přírozený základ prožitkového a prožívaného bohatství lidského života** (bez které nemohou existovat potřebné individuální motivace a volní vlastnosti) **je orientace na rozvoj a uplatňování vlastních schopností**, a to tak, aby tento rozvoj a uplatňování vlastních schopností:

1. Byl co nejvíce vyvážený, aby nebyl deformován jednostranností.

2. Byl realizován v kontaktu s druhými lidmi, rodinných, profesionálních, zájmových i politických komunitách, kde se lidé vzájemně obohacují, kde převažuje komplementarita nad rivalitou.

Takovýto rozvoj schopností spojených s jejich uplatňováním v oblasti rodinného života (napomáhání potomků postavit se na vlastní nohy a nalézt smysl svého života), profesního života, zájmové oblasti i politické angažovanosti (při obraně proti tomu, co deformuje společnost, při obraně národních zájmů, při prosazování toho, co je potřebné, při podpoře těch osob, které jsou důvěryhodné) je základem pro uchování a podporu celého spektra hodnot, o které jde. Přitom rozvoj schopností je cestou k efektivnosti, ale i potřebného nadhledu a odolnosti vůči manipulaci.

Takže závěrem této části: **Když hovoříme o hodnotách, dávejme je vždy do souvislosti s apelem na rozvoj a uplatnění schopností vlastních i schopností těch lidí, kteří jsou součástí některé komunity, ve**

Rozpory k alternativě vedoucí

Mimo jiné se nalézáme v krizi plynoucí z *nesouladu technického pokroku a stavu společnosti v oblasti vzdělávání a vůbec fungování.*

Na jedné straně se hovoří o potřebě čím dál méně početné pracovní síly, což by znamenalo, že by lidé mohli pracovat méně a mohlo se jim dařit lépe. To je ovšem neslučitelné s filosofií kapitalismu, kdy zisk má putovat hrstce vyvolených – a většina musí trpět. Technický pokrok v rukou stávajícího systému tak plní spíše roli negativní, jež se proti většině občanů obrací, místo, aby jim pomáhala.

K tomu ode mne:

Podle mě je to trochu jinak. Moderní technologie a zejména tzv. umělá inteligence umožňují nahradit některé lidské schopnosti. Ale jen některé. Některé specificky lidské schopnosti jsou principiálně nenahraditelné. To bude mít následující dopad:

- **Cena (a to i v tržním smyslu) specificky lidských schopností bude dramaticky růst.**
- **Cena (a to i v tržním smyslu) nahraditelných lidských schopností bude klesat.**

Rozpoznat, které schopnosti specificky lidské a nenahraditelné, má strategický význam. Země, které na tuto otázku odpoví a budou se orientovat na rozvoj specificky lidských schopností, dramaticky urychlí nárůst svého inovačního potenciálu a tím urychlí i "ekonomicky nezávadný" ekonomický růst.

Specificky lidské schopností jsou spojeny především s lidskou představivostí, která má několik komponentů:

- Reprodukci prožitého a zažitého na základě jeho uchování v paměti.
- Reprodukci vizuálních zážitků.
- Prožitkové a hodnotové ocenění představovaného.
- Spojení představ s abstraktními symboly a modely.
- Spojení představ s pojmovým vyjádřením reality.

Lidská představivost pracuje s jiným pojetím současnosti (Dasein, přítomného bytí) než sekvenční počítač (byť i paralelní, byť i organizovaný jako tzv. neuronová síť) a je základní formou racionálního myšlení.

Umělá inteligence se stane nástrojem znásobené lidských schopností.

Není potřeba se bát umělé inteligence samotné. Může být zneužita omezení, pokud získají nkontrolovatelnou moc. Ti ji pak zneužití právě proti lidem, kteří jsou nositeli toho nejcennějšího, tj. specificky lidských schopností.

Vznikají tak rozpory, kdy sice lékařská věda už umí v mnohých případech pomoci, ale to si většina lidí dovolit nemůže, takže jako kdyby k žádnému pokroku nedošlo. Dál uvidíme lidi na africkém kontinentu hladovět a umírat v nelidských podmínkách. Systém to jinak zařídít neumí – a ideologie humanismu si zde musí zalepit oči a zakrýt ústa.

Budeme tak jenom bezmocně přihlížet, jak se fatálně znečišťuje ovzduší, plasty se zamořují oceány, mizí jeden rostlinný i živočišný druh za druhým, dochází k bestiálnímu zacházení se skotem, drůbeží, prasaty, ovci, s rybami atp. Abychom dostali vůbec nějakou práci, budeme vyrábět zbraně, jež nás potom dříve či později zabijí.

Budeme sledováni na každém kroku, aby bylo předejito našemu "neuváženému" jednání – tedy, aby bylo vyloučeno, že se někdo systému postaví, natož nějak úspěšněji.

Stáváme se tak bezmocnými loutkami, které nemají svou vůli – a tudíž svobodu.

Ztráta identity

Tím se dostáváme ke zjištění, že často nevíme, kým jsme a kam kráčíme. **Je nám upřena jakákoli vize, kdy máme pouze konzumovat a být poslušní.** Médii předžvýkané názory máme přebírat jako své vlastní – a dávat pozor, aby se od nich nikdo v našem okolí nedistancoval. Tím, že neznáme svou historii, rezignujeme na nějaké národní uvědomění. Chodíme k volbám, aniž mnohdy víme, koho a proč volíme. Jenom všude slyšíme, koho je volit správné – a koho bychom volit rozhodně neměli, chceme-li být vnímání jako "chytří", "zodpovědní" a "slušní".

Stírají se nám vzorce mužského a ženského chování, abychom byli ve vztazích bezradní a závislí na reklamě a módních vlnách.

Je zřejmé, že toto vše jsou projevy totální systémové krize.

Nejedná se o nějakou chřipku, která se do týdne vykurčuje. **Jde o trvalý kolaps, kdy je potřeba vytvořit něco nového – s tím, že to staré se již oživit nedá.**

K tomu ode mne:

Pokud nenajdeme účinnou protihru. Těžko může být jejím základem něco jiného než perspektivní, realistická a společně pěstovaná a sdílená vize. A pokud na ní začneme pracovat, nemůže nám ji nikdo upřít. Upřít si ji můžeme jen my sami, svým nepochopením, svou leností, svou tendencí uzavírat se ve vlastních ztrnulých názorech.

Ekonomika jako základ

Aby jakákoli alternativní vize měla šanci na životaschopnost, musí stát primárně **na pevných ekonomických základech**. Jestliže připustíme, že stávající ekonomický systém se vyčerpal – a vede toliko k podpoře válečných projektů, je nezbytné dodat, co má nadnárodní korporace odvádějící zisky ven ze země nahradit.

Nabízí se diskuse o přechod na průmyslová a zemědělská družstva s tím, že hlavním hlediskem zde nebude zisk – ale lidská práce a její hodnota a rozvoj každého zaměstnance. To samo o sobě ovšem vyžaduje propojení se vzdělávacím systémem. Nejde například výrazně daňově zatížit nadnárodní korporace dříve, než k nim vznikne funkční alternativa. V opačném případě by došlo toliko k přesunu nadnárodních korporací jinam a k vysoké nezaměstnanosti.

Jedním z problémů dneška je odcizení a ztráta lidí z radosti z práce. To je zapotřebí změnit. Mnoho z nás žije ve strachu ze ztráty ze zaměstnání, v němž málokdy můžeme uplatnit své přednosti. Pracujeme, abychom přežili – s bičem nad hlavou, že již zítra nemusíme mít na placení nájmu a dalších složenek.

Člověku je třeba vrátit důstojnost a radost z jeho činnosti. Ne, že udělá cokoli, jen aby přežil.

Jedna ze základních otázek, jež se při formování alternativní vize neustále vrací, zní: **Jakou silou disponuje současná globální moc, a co postavit proti ní?**

Vrátíme-li se k roku 1968, tam jsme právě byli svědky, že obě tehdejší mocnosti byly vůči podobné změně nastaveny krajně zamítavě.

Dnes už je rozklad globální moci více než patrný. Respektive, **jak Spojené státy americké, tak Evropská unie se potýkají s výraznými sociálními a ekonomickými problémy, jež jsou doprovázeny krizí hodnot, rodiny a politiky.** Do vrcholných pozic jsou instalovány **stále méně vzdělané a schopné kádry, o to ale poslušnější a ovladatelnější.**

Toto je moment, kdy je změna možná, neboť stávající systém se rozpadá. Ale současně nelze spoléhat na to, že se rozpadne samočinně. Že se něco staré hroutí, automaticky neznamená, že nastoupí něco kvalitativně lepšího. **To právě musí být vybudováno.**

K tomu ode mne:

Zastavím se jen u otázky: **"Jakou silou disponuje současná globální moc, a co postavit proti ní?"**

Podle mě rozhodující roli sehrají ani ne tak družstva a podobné typy uspořádání komunit, ale tvůrčí mezigenerační týmy, které mají v naší ekonomice tradici. Ale to je otázka která si zaslouží samostatnou pozornost.

Ke vztahu ekonomiky a humanity proběhla v souvislosti s vizí stručná diskuse, kterou stojí za to připomenout:

K Markovi Řezankovi: Ekonomika a humanita

Co je základem?

Marie Neudorflová: "Velmi Ti děkuji za poslání Markových textů, je to výborné a potřebné. **Nemohu souhlasit, že ekonomika je základem. Základem je humanitní filosofie, jako bylo křesťanství, které se šířilo v podstatě samo, a nakonec bylo v podhoubí celého pozitivního vývoje, ale krutě bržděno církevní politikou, zlomenou částečně reformací a nakonec osvícenstvím, které přineslo do křesťanství cenné doplňky týkající se hodnoty člověka.** Je potřeba obhájit morální a duchovní hodnoty, které by vrátily lidem důstojnost a vědomí, že na nich, jen na nich, na jejich životní, politické a humanitní filosofii záleží udržení obecného pokroku, a to v přítomnosti i v budoucnosti. A také na jejich vůli se angažovat ve prospěch lidství a ne zisků a vlastního zotročení. To samozřejmě předpokládá vzdělanou a demokraticky angažovanou inteligenci. Posílit vědomí, že na síle této dimenzi spojené s iniciativou, vždy závisel obecný lidský pokrok - duševní, mravní, sociálního, intelektuální, proti kterému se dnes vede opět boj se strany globalistů, tak jako tomu bylo u katolické církve (také globalistická) od vrcholného středověku do reformace a osvícenství. Jinými slovy, chce to napřed vypracovat jednoduchý systém hodnot, mravních principů a vize, který bude postaven do konfrontace s tím, co se na nás valí. A zároveň pracovat na principech ekonomiky, která by byla službou lidem a ne 2 % veřejností a lidstvem pohrdajících kořistnických globalistů."

Marek Řezanka: Souhlasím s Marií Neudorflovou, že potřebujeme jasně dané a platné hodnoty, jejichž obsah bude universální a nezpochybnitelný. A že lze vycházet jak z hodnot křesťanských, tak humanismu a následně osvícenství. Za sebe bych doplnil odkaz husitství a reformace.

Nemohu si ale nepoložit otázku: **Co je třeba, aby bylo dříve? Funkční hodnoty, nebo funkční ekonomika?**

Představme si na chvíli, že bychom sebelepší hodnoty hodlali naroubovat na stávající kolabující ekonomický systém. Jak tyto hodnoty asi budou moct naplňovat lidé bez práce, bez bydlení, zato o hladu?

Proto se domnívám, že nejprve **potřebujeme alternativní fungující ekonomiku, abychom byli schopni rozvinout novou filosofii a implementovat nový hodnotový systém.**

Souhlasím však, že i na něm je třeba v teoretické rovině začít pracovat souběžně s ekonomickou alternativou s tím, že pouze jeho aplikace do praxe bude možná až tehdy, kdy lidé nebudou muset řešit existenční starosti.

K tomu ode mne:

Počátečný hybný impuls musí dát **racionální** humanitní (a patrně i kritická) filozofie, ze které musí vycházet **orientace i metodologie tvorby ekonomické koncepce zvyšující efektivnost založenou na rozvoji, uchování a uplatnění lidských schopností** (to je ten humanistický prvek). Tak mocný impuls, aby se na jeho základě dala vypěstovat perspektivní, realistická a srozumitelná vize.

Shrnu-li, co jsme si na předchozích stránkách textu nastínili, **vize alternativní společnosti by v první řadě měla:**

1) Poukázat na **neudržitelnost stávajícího systému** v jeho nejruznějších oblastech (školství, zdravotnictví, atd.)

K tomu ode mne:

A prezentovat alternativu nikoli jen jako něco lepšího, ale jako logický výsledek realizaci přirozených vývojových tendencí společnosti, jako něco, co je v souladu s logickou dění. V rámci toho objasnit i to, proč došlo k současnému historickému excesu či zádrhelu.

2) **Rozebrat vývoj po roce 1989** zasazený do celosvětového kontextu a zabývat se čím dál větším napojení politiků na vlády a vlivné kruhy Německa a USA.

K tomu ode mne:

Je více "zlomových" událostí. Za sebe bych uvedl jednu, na kterou doposud nikdo neupozornil. Přibližně do konce minulého století se hledaly cesty (v teorii i její praktické realizaci prostřednictvím hospodářských politik) **k vytváření podmínek pro rovnost příležitostí ve smyslu nezávislosti přístupu ke špičkovému vzdělání a zdravotní péči na majetkových a sociálních poměrech domácností**. Všude na světě. I u nás. Pak došlo k tichému obratu, kdy se nabídlo **falešné pojetí odstranění diskriminací** (byly nabídnuty falešné cíle). Skutečná diskriminace začala prudce narůstat a místo reformem se začaly nabízet pseudoreformy. Současně na bázi relativizace a použití dvojího metru začala manipulace s lidmi, manipulace nebývalých rozměrů. Manipulace, která mj. zasévá do hlav lidí různé animozity, vyvolává nenávistná nepřátelství téměř ve všech zemích světa. Chtělo by to zpracovat pod tímto zorným úhlem něco jako **historiografii nejnovějších hospodářských politik**.

3) Přijít s alternativní **funkční a srozumitelnou ekonomickou koncepcí**, na jejímž základě bude možné reformovat ostatní oblasti. Měla by jasně definovat, kdo (ne)má vlastnit přírodní zdroje (vodu, nerostného bohatství, lesy...).

K tomu ode mne:

Ekonomická koncepce musí vycházet z pochopení logiky dějin, té historické změny (srovnatelné s průmyslovou revolucí), o kterou jde.

4) Pojmenovat **zájmy většiny občanů**, které by se měly stát tmelem pro nesmírně rozdělenou společnost (postoji ke komunismu, k migraci, k Rusku a Číně, k očkování, k tzv. církevním restitucím, atd. atd.).

K tomu ode mne:

Tady bych se nebál **zájmy většiny občanů** dát do přímé souvislosti s vytvořením podmínek pro plný a svobodný rozvoj každého člověka. Je to současně i hlavní cesta k posílení národa jako takového.

5) **Komunikovat s lidmi**. Pořádat pro ně besedy proložené kulturními vložkami.

6) **Vytvořit silné médium** (tištěné i rozhlasové, televizní a internetové), které bude financováno samotnými lidmi na principu "Národ sobě" či "Národní obrození sobě".

K tomu ode mne:

Vidím to spíše jako horizontální spolupráci jednotlivých médií sjednocovaných společně pěstovanou vizí.

7) **Vytvořit vzdělávací centra ve všech částech naší republiky**, a to primárně ve venkovském prostředí. Lidé by měli opět poznat svou společnou historii a být schopni o ní přemýšlet v souvislostech.

K tomu ode mne:

Zkušenost ukazuje, že to není tak jednoduché. Ale každá místní aktivita je vítána a měla by dostat podporu ze strany horizontálně spolupracujících aktivit.

8) **Financovat a vytvářet síť funkčních průmyslových družstev** – pro začátek nejlépe v oblasti textilního a sklářského průmyslu.

K tomu ode mne:

To nemůže uškodit, ale také moc nepomůže. Pozornost bude nutné zaměřit na fenomén **tvůrčích mezigeneračních týmů** jako nositele inovačního potenciálu spolenosti i spolurealizátora nezbytných změn na cestě k efektivní, spolupracující a solidární společnosti.

9) **Vytvářet podmínky k soběstačnému zemědělství**.

10) **Produkovat vzdělané a znalé, kteří budou svobodní** – a budou moct v přímých volbách volit ty nejlepší, ne ty nejhnutější a nejtvárnější.

K tomu ode mne:

Pěstování perspektivní, realistické, srozumitelné a společně sdílené vize je k tomu nejlepší půdou.

Soudě dle ohlasů, poskytlo komentované zveřejnění poměrně komplexní a dost rozpracované vize z pera Marka Řezanky v rámci seriálu "*Vize, jakou potřebujeme*" mnoha lidem dost podnětů k uvažování. Připravuji formulování alternativ formulování jádra vize, ale podmínky k tomu musí ještě vyzrát. V tomto pokračování se chci věnovat trochu jiné otázce, přesněji otázkám, které chci položit těm, kteří seriál o vizi sledují.

Kritérium toho, zda vize začne žít jako společně pěstovaná a společně sdílená je následující: **Co přináší každému, kdo se s ní seznamuje?**

Pro větší srozumitelnost to, co tímto chci říci, uvedu, co nestačí:

- **Nestačí** si vizi jen přečíst s pocitem "není to tak špatné", případně "líbí se mně, jak jsou tam některé věci formulovány", či "s většinou věcí souhlasím" apod.

- **Nestačí** práci na vizi více či méně pravidelně sledovat s pocitem, že je to užitečná činnost a něco z toho může být.

- **Nestačí** dávat podněty k tomu, jak vizi vylepšit, kam směřovat práce na ní.

Jde o něco jiného. S výše uvedeným se mohou spokojit vize, jejichž rozbor jsem uvedl dříve, tj. například "Nová transformace" či "Nová dohoda". Jejich cílem je získat co nejvíce příznivců pro podporu toho, co navrhují. Zdálo by se, že to stačí, ale nestačí to.

Vize, o jejíž pěstování se snažím, je založena na jiném principu. Snaží se využít podněty každého, kdo k jejímu pěstování přispívá, k tomu, aby ti, kteří ji sledují:

- **měli pocit, že se dozvídají něco nového,**

- **začali si klást otázky, které si nekladli,**

- **začali uvažovat nad tím, co dříve považovali za samozřejmé, ale co jim bránilo v nadhledu a širším rozhledu,**

- **odhalili pro sebe to, jak spolu věci či události souvisejí,**

- **měli potřebu vyjádřit nový poznatek, ke kterému došli a sdělit ho druhým.**

Tj. cílem pěstování vize tohoto typu není vnutit někomu nějaký názor, ale **podnítit jeho samostatné uvažování o současnosti z hlediska perspektivy změn**. Takové samostatné uvažování, které jemu samotnému přináší uspokojení, ale jehož výsledky jsou sdělitelné a mohou přinést něco nového i dalším.

Pěstování vize, pokud se k němu kdokoli přidá, je zkrátka **obohacení běžného života každého z nás**. Pokud takto začne vize žít, **ubráníme se před všemi nástrahami i zlem současnosti a prosadíme perspektivu, jejíž obrysy budou průběžně získávat konkrétní podobu**.

V této souvislosti bych chtěl všechny, kteří chtějí k pěstování vize přispět, požádat o zpětnou vazbu, konkrétně (třeba i pod pseudonymem, doba není jednoduchá) odpověděli na otázky:

- **Co vám sledování vize přineslo?**

- **Našli jste v seriálu něco, co pro vás bylo nové, užitečné či přínosné?**

- **Jaké otázky v návaznosti na sledování seriálu vás napadly?**

- **Kterým směrem by měla probíhat další práce?**

- **Co vám v dosavadní práci na vizi, tak jak je prezentována v seriálu, nejvíce chybí?**

- **Jaká otázka v návaznosti na seriál by měla být položena a jakou odpověď byste na ni dali.**

Ti, kteří se seriálem nesetkali či setkali jen zřídka, si o něm mohou udělat představu na základě třetího reportu uveřejněného po třech měsících práce. Zde jsou i odkazy na vše důležité, včetně diskusí, které při pěstování vize probíhají:

<https://radimvalencik.pise.cz/10141-vize-jakou-potrebujeme-90.html>

K tomu:

Měl jsem příležitost poskytnout delší rozhovor k současnosti pro jedno nezávislé soukromé televizní studio, zde je ke stažení:

<https://www.youtube.com/watch?v=oncezF15MiY>

Dostal jsem na ně více ohlasů než na běžně publikované texty. Asi žijeme v době, kdy jsou videa více působivá. Dávám přednost textovému vyjádření, protože to vede k systematictějšímu přemýšlení. Ale pokud bude zájem, mohu část vystupů zveřejňovat i formou rozhovorů. Potřeboval bych ovšem toho, kdo se ptá. Na cokoli,

Vize, jakou potřebujeme/99 Nová vize Karla Haise

(Uveřejňuji i vzhledem k uctění památky K. Haise, který nedávno zemřel.)

V rámci seriálu k vizi uveřejňuji příspěvek Karla Haise:

Nová vize

JUDr. Karel Hais

Ve své úvaze se budu zabírat otázkami týkající zejména:

- **V jaké globální situaci se nacházíme?**

- **Proč potřebujeme "novou vizi"?**

- **Pro koho taková vize je? Co, nebo kdo je naším protivníkem?**

Je evidentní, že se nacházíme v postmoderní době, která odhaluje současný ideologický kolaps. Modernismus přinesl mnoho nového, zejména liberalismus, který se stal dominantní ideologií zejména západních států, které svou agresivní politikou tento systém vnucovaly a v podstatě vnutily celému globalizujícímu světu. Došlo to tak daleko, že se z něj vytratila ideologická platforma a zbyl z něho jen individualismus, materialismus a odduševnělá stránka lidství. Dnes je liberalismus bráný spíše jako způsob života sobectví, chamtivosti, drancování nerostného bohatství, zánik mezigenerační spolupráce atd., než ideologická platforma.

V rámci tohoto systému v průběhu času vznikaly další ideologie. Jedna jako forma boje proti liberálům. Tím byla komunistická ideologie (komunismus) a tou druhou byl fašismus jako forma podpory liberalismu a rozšíření jeho vlivu do zbytku světa. Všechny tři ideologie bojovaly mezi sebou o nadvládu nad světem.

Při vytváření nové vize je nutné brát v úvahu, že tato vize stojí proti liberalismu, protože komunismus a fašismus odumřel a zbyl pouze liberalismus. Tato nová vize bojuje proti liberalismu úplně z nových pozic než komunismus nebo fašismus a tak neodvratně smazává dělení politického spektra na levici a pravici. Připusťme, že komunismus a fašismus v různých modifikacích v některých částech světa se ještě snaží ukázat svou ideologickou sílu. Podle mého názoru je to jen poslední záchvěv odeznívající doby, avšak o to nebezpečnější, protože tendencí umným způsobem využívají liberálové jako opodstatnění své existence. Tento jev je velice dobře vidět na současné situaci na Ukrajině, kdy zoufalí lidé utíkají z prostoru postkomunistického a fašistického do států, kde ještě vládne liberalismus. Pochopitelně to je voda na mlýn liberálům, kteří mohou tvrdit, že jedině liberalismus je schopný zabezpečit lidem hodnotný život.

Liberalismus potřebuje vnějšího nepřítele, vždy bojuje proti něčemu. V tom hledá svůj smysl. Proto při generování nové vize nesmíme bojovat jen proti něčemu, ale bojovat za něco. Nesmíme se nechat vmanipulovat do škatulek levá, pravá. Nehledáme svou existenci v boji proti něčemu, ale za něco. To je největší naše zbraň.

Dalším nebezpečím pro budování nové vize je, kdybychom připustili názor liberálů, že vznikající vize vytváří systém předliberální společnosti. Poukazují na tuto skutečnost proto, že v současné době je v tak zvané mimoparlamentní opozice několik myšlenkových proudů, které čerpají inspiraci z dávné minulosti. Odvolávají se na původ Slovanů z prostředí Tartárie a odvozují z toho výjimečnost Slovanů, někdy až nadřazenost nad ostatními národy. Navrhují zavést systém občin, tedy základních jednotek v organizaci společnosti, které jsou vedeny představiteli, kteří jsou obdarováni duchovními až mystickými vlastnostmi. Jsou voleni celým kolektivem obcí. Tyto a podobné názory vytvářejí podhoubí pro rasismus, separatismus a nacionalismus a jdou přímo proti základním principům nového uspořádání lidské společnosti.

Nesmíme dovolit liberálům, aby takto oddalovali svůj konec. Místo toho musíme uspišit jejich skon. Abychom toho dosáhli, musíme představit novou vizi jako postliberální revoluční sílu, která bojuje za alternativní budoucnost všech národů světa. Nebojovat jen ve prospěch jednoho národa (např. Čechů), nýbrž ve jménu spravedlivého multipolárního světa, ve jménu skutečné důstojnosti a skutečné pozitivní svobody. Nikoliv nihilistické "svody od" nýbrž "svobody k". Nová vize musí být obhájcem Tradice, organických konzervativních hodnot a vůle představovat skutečné osvobození, a to osvobození od tzv. otevřené společnosti a jejich sponzorů, globální finanční oligarchie.

Největší "bitva" současnosti je "bitva" o novou vizi, bojující proti nihilistickému liberalismu ve jménu skutečně otevřené, multipolární a skutečně svobodné budoucnosti.

Bezpochyby jsme na konci moderny, která byla bezpochyby, ve své podstatě omylem od samého prvopočátku. Pro ty, kteří považovali osud moderny za svůj vlastní, anebo kdo zastával podobné postoje nevědomě, to bude znamenat velké zklamání a jejich konec. Pro ty, kdo stojí na straně přirozené pravdy a Tradice, víry, duchovní a nesmrtelné lidskosti, pro ty to bude nový začátek a budoucnost.

K tomu ode mne:

Řadu věcí v článku považuji za přínosných, ale liberální myšlenka (ne účelová doktrína liberalismu) si vyžaduje "slušnější zacházení". Pokusím se v nejbližší době napsat něco jako "Obrana liberální myšlenky, aneb proč a jak se liberalismus zvrhnul". Neměli bychom vylévat vaničku i s dítětem (liberální myšlenka je možná spíše v plenkách než nad hrobem).

Zemřel přítel a kolega JUDr. Karel Hais + (7. červen 2022)

Dostal jsem smutnou zprávu. Zemřel můj dlouholetý kamarád Karel Hais. Znali jsme se třicet let. Byl jeden z prvních, kdo se zapojil do pěstování perspektivní, realistické a přitažlivé vize. Ještě v neděli se s námi zúčastnil 5. online setkání. V úterý se mu udělalo špatně a odešel mimo náš svět. Nečekaně. Patrně srdíčko.

Napsal řadu cenných příspěvků, které v rámci uctění jeho památky připomenu:

O ekonomice založené na lidské sounáležitosti 30.12.1921:

<https://radimvalencik.pise.cz/10013-vize-jakou-potrebujeme-14.html>

Z tohoto příspěvku uvedu malou ukázkou, která Karla charakterizuje nejlépe:

Zásadním rozhodnutím je opustit individualismus a začít prosazovat kolektivní zájmy. Budovat funkční, tvůrčí skupiny (komuny), které by teoretické předpoklady změn převáděly do reálného, praktického života. Tato iniciativa zdola je v dnešní době jedinou alternativou pro společenské změny. Uvedené kolektivy však nemohou

stát osamoceně a musí získávat pro tyto myšlenky členy z řad establishmentu. Čím větší počet členů stávající moci a jejich přísluhovačů se podaří přesvědčit o následující teorii, tím rychleji a snáze změny proběhnou.

Praktické podmínky pro vyjednávání s členy stávající moci (systému) tu jsou. Oni si dobře uvědomují, že nad vývojem situace již nemají kontrolu a společenská krize se neustále zhoršuje a nástroje, kterými do současné doby zmírňovali, oddalovali nebo odstraňovali krizové situace, již nestačí a nefungují. Proto, docela logicky uvažují o tom, jak se zachránit a co nejméně zmírnit dopady (tresty, ztráty společenských pozic atd.) na své osoby.

K takovému prosazování svých názorů na budoucnost a možnost vyjednat je nutné mít dobrou teorii. Tu spatřuji v komunitarismu, který by se měl stát výchozí a základní myšlenkou ve všech prostředích lidstva.

Základní předpoklad vytvořit takovou teorii je nutnost sjednotit pojmy a základní stanoviska, jak na historické, současné a budoucí jevy.

O horizontu poznání a tvůrčích skupinách 14.1.2022:

<https://radimvalencik.pise.cz/10039-vize-jakou-potrebujeme-29.html>

O ekonomice pro lidi 19.1.2022:

<https://radimvalencik.pise.cz/10048-vize-jakou-potrebujeme-34.html>

Filipika proti konzervativnímu myšlení 18.2.2022:

<https://radimvalencik.pise.cz/10087-vize-jakou-potrebujeme-64.html>

V jaké situaci se nacházíme a proč potřebujeme vizi 25.3.2022:

<https://radimvalencik.pise.cz/10160-vize-jakou-potrebujeme-99.html>

K reflexi pěstování vize 4.5.2022:

<https://radimvalencik.pise.cz/10231-vize-jakou-potrebujeme-139.html>

Poslední krátkou poznámku mě Karel poslal 29.5.2022 reakci na otázku, kam až vláda hodlá zajít (zveřejňuji poprvé):

"Nastartování tvorby vize? Mezi kým? Společnost je jako v hypnóze. Musí se vytvořit akceschopná skupina, která svou "politikou" provede změnu a nabídku - cestu. V téhle chvílce nějaké přesvědčování, intelektuální přemítání a vytváření modelů moc nepomůže. Došlo to daleko. Už není cesty zpět. Jsme ve válce a ve fašismu. Nad čím chceš přemýšlet? Jasně, nikomu se do toho nechce. Já taky nejsem hrrrr. Ale, co jiného. V 30-tých letech taky mudrovali až domudrovali. Hlavně neříkej, že rychlá řešení jsou špatná. Když se připleteš do rvačky, tak zkus jim vykládat něco o Nashově teorii. To ji chytíš, že tě bude brnět hlava ještě týden. V tom lepším případě."

V online diskusích jsme si pak ještě leccos vysvětlili...

Karel bude moc chybět, ale doufám, že jeho aktivitu nahradí další. Tím nejlépe uctíme a uchováme jeho památku. Zaslouží si to.

Vize, jakou potřebujeme/104 Myšlenka liberalismu a doktrína liberalismu

Myšlenka liberalismu a doktrína liberalismu

V poznámce k příspěvku **Karla Haise** jsem přislíbil, že zveřejním něco jako obhajobu liberalismu či přesněji jaký typ liberalismu a proč selhal.

Podstatou liberalismu je důraz na individuální svobodu. Považuji za nepřipustné, abychom individuální svobodu podřizovali nějaké autoritě, které by ji omezovala. Proto také svoboda každého z nás končí tam, kde začíná svoboda druhého. To není vyčpělá fráze, ale základní pravidlo.

V tomto smyslu byl významným liberálem, liberálem, který předběhl dobu, Karel Havlíček Borovský. A to i svými ekonomickými pracemi, které jsou méně známé. Docentka Ilona Bažantová (v současné době, po smrti Milana Sojky, asi nejlepší znalec dějin ekonomického myšlení, nesmírně poctivá badatelka a skvělý člověk) to ve svých pracech dost přesně doložila. Předběhl a přesáhl například i Bastiata, viz:

https://polek.vse.cz/artkey/pol-199905-0005_Zapomenuty-ekonom-Karel-Havlicek-Borovsky.php?back=/magno/pol/1999/mn5.php?secid=1

<https://katalog.kfbz.cz/records/9ef8f4aa-ff70-4fe2-b7a8-4b1fa1218198>

Dokonce i Karel Marx se vždy k principu individuální svobody a jeho neporušitelnosti hlásil. Prvek sounáležitosti se mu podařilo s principem neporušitelnosti individuální svobody sloučit takto: **"Místo staré buržoazní společnosti s jejími třídami a třídními protiklady nastoupí sdružení, v němž *svobodný rozvoj každého je podmínkou svobodného rozvoje všech.*"**

Viz: <https://www.marxists.org/cestina/marx-engels/1848/manifest/ch02.htm>

Jedná se o závěr II. kapitoly *Komunistického manifestu* nazvané *Proletáři a komunisté*.

Mj. – je to jediná podrobnější definice pojmu "komunismus" v Marxově díle.

Otázkou tedy není, zda má liberální myšlenka právo na život, ale proč selhala? Proč musel Francis Fukuyama revidovat závěry své první velké knihy *Konec dějiny*? Viz:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Francis_Fukuyama

S kolegy jsme k tomu napsali článek uveřejněný v časopisu *Politická ekonomie*, plné znění lze stáhnout zde:

https://polek.vse.cz/artkey/pol-201602-0007_Politicko-ekonomicka-reflexe-soucasneho-stavu-globalni-spolecnosti.php?back=%2Fjel.php

Jak to tedy je?

Především musíme **důsledně odlišit myšlenku liberalismus a doktrínu liberalismu.**

(Příklady, kdy je skvělá myšlenka obohacující náš pohled na mnohostrannost společenské reality zprzněna a zneužita, je víc než dost, vlastně se to týká každé skvělé myšlenky.)

Problém liberalismu není ani v tom, že se hlásí k nedotknutelnosti soukromého vlastnictví. **Problém liberalismu a jeho přeměna z obohacující ideje v účelovou doktrínu začíná tam, kde nejenže nereflektuju, ale záměrně přehlíží možnost přeměny majetkové výhody ve výsadu omezující práva druhého, toho, který je obětí přeměny majetkové výhody ve výsadu, tj. pozičního investování.**

Tím se myšlenka liberalismu zpronevřuje sama sobě.

Přeměna majetkové výhody ve výsadu (privilegium) diskriminující méně majetného má velké množství podob. Současná **doktrína liberalismu zneužila myšlenku svobody k tomu, aby přeměnou ideje v agitku tuto skutečnost kamuflovala**, místo toho, aby fenomén přeměny majetkové výhody v různé možnosti omezovat svobodu druhého, diskriminovat jej identifikovala jako problém. Problém, se kterým se ten, kdo se hlásí k nedotknutelnosti osobní svobody, musí poctivě vrovnat, tj. najít způsob (nástroje, cesty), jak tento fenomén (nazývám ho investování do společenské pozice, resp. poziční investování) co nejvíce omezit a postupně zcela vyloučit z vlivu na chod lidských dějin, tím dějny učinit skutečně lidskými. A o tom to je.

Vize, jakou potřebujeme/106 Diskuse o roli vědy v návaznosti na vzdělání

Pokračování diskuse o roli vědy v návaznosti na vzdělání:

Pavel Kalenda: *Mohu potvrdit z vlastní zkušenosti - ve školách všech stupňů se dnes učí jednostranný politicky definovaný "výuc" z vědomostí lidstva a absolventi jsou politicky indoktrinováni jak tím, jak jsou jim zatajovány relevantní informace "z druhé strany", tak tím, že nejsou vedeni ke kritickému myšlení, ale jen k politickým heslům. Snad nejhorší je situace v klimatologii, kdy vzorem může být Greta, která sice nemá znalosti, ale dostává granty k tomu, aby propagovala hesla a zejména odmítala učení a vědecké poznatky (Fridays for Future) a ukazovala tak cestu mládeži k lepšímu (osobnímu) životu.*

Ve vědě, bohužel, probíhá ještě větší destrukce tím, jak je celá věda směřována pomocí různých pobídek (i postavením) a grantů k pouhé propagaci politických tezí. Opět největší destrukce již proběhla v oblasti klimatologie s cílem "vědecky" obhájit Green Deal. Jen u nás za tímto účelem vznikl samostatný ústav Akademie věd s naprosto nevědeckými cíli již danými do vínku (obhájit tezi o zásadním vlivu lidstva na klima). Bohužel, i z dalších ústavů se postupně stávají jen popularizační a propagandistické instituce, spolupracující s ČT a ČRo. Z vlastní praxe mohu ukázat například na kauzu D8, kdy trasa byla vedena v úseku č. 805 sesuvným územím a "odborné posudky" měly pouze odborně zakrýt politické zadání (nezapojovat do stavby Metrostav stavbou tunelové varianty). Následný sesuv se škodou několik miliard, byl jen zákonitým důsledkem politiky "poručíme větru, dešti". Celá kauza bude mít v budoucnu ještě další pokračování s dalšími škodami, ale to bude až na konci dalšího pluvialu za pár let.

Opět, bohužel, politické zadání proniklo i do takového špičkového oboru jako je astronomie, kdy se už například nezkoumá vliv sluneční aktivity na klima a fyzikální příčiny změn sluneční aktivity, ale propaguje se Green Deal, na což se dostávají granty a vytvářejí pracovní místa.

Tomáš Fürst: *Nikoliv zcela vlastní hlavou, ale prece, dospěl jsem k jedinému návrhu řešení: Je třeba oddělit vědu od státu. Tak, jak to před lety zachránilo náboženství, tak je to teď jediná cesta k zachráně Vedy. Ted jde o to, kdo a jak to udela.*

Pavel Kalenda: *Myslím, že to není možné a že se mýlíš s tím odtržením Vědy od státu. Minulý týden řekl Petr Robješek u Xavera, že věda je placena státem proto, aby dodávala kvalitní a pravdivé informace tak, aby se bylo možno správně rozhodovat (za celou společnost), co dělat dále a byla zde nějaká predikce budoucnosti (vědecky podložená). Pokud je ale u nás (a nejenom u nás) věda nastavena tak, aby potvrzovala (zdánlivě vědecky) nějaké politické teze případně politický program, tak je to špatně a jako výsledek (objednaného) výzkumu je buď zdánlivá podpora politickým tezím (s nulovou validitou) nebo alespoň zavádějící neutrální výsledky, na základě kterých se není možno nijak věrohodně rozhodnout. O základním výzkumu ani nemluvě, protože ten jakýmkoli současným vládám "nic" nepřináší a kdoví kdo bude využívat patenty například kontaktních čoček za 100 let.*

Já sám jsem otestoval náš patentový systém (měl by být podporován státem, protože jednoznačně chrání duševní vlastnictví zdejších výzkumníků) a dospěl jsem k hrůznému poznání (zde je celé popsáno):

<https://www.novarepublika.online/2021/05/jak-jsem-prihlasoval-patent-v-bananove-republice>

Stát nemá zájem na patentové ochraně výsledků výzkumu svých občanů, ale že tu jde pouze o kšeft patentových kanceláří. Naše 2 patenty byly podány v letech 2007 a 2009 a byly přijaty až v roce 2021 dokonce s tím, že za jeden z nich bychom měli zaplatit za patentovou ochranu od doby uveřejnění ve Věstníku, přičemž žádná ochrana zde nebyla a až do roku 2021 byly oba patenty pouze ve stádiu podání a úplného průzkumu.

Na školách je situace s odtržením vědy od státu a-priori nemožná, protože školy by měly primárně předávat dalším pokolením výsledky vědy a výzkumu (za to jsou placeny) a výzkum by měl být až na druhém místě, zejména sloužit jako nadstavba přednášek a praktická cvičení pro postdoky a aspiranty.

K tomu ode mě:

P. Kalenda popisuje situaci dost přesně a bez přehánění. Otázka je, jak vrátit vědě její místo ve společnosti. Můžeme to zatím brát jako hypotézu, ale myslím, že se potvrdí:

1. Řešení musí být komplexní, a i z hlediska triády ZMĚNA-SUBJEKT-POLARITA (tj. o jakou zásadní změnu jde, kdo ji provede a kdo tomu bude bránit).

2. Obnovení role vědy ve společnosti není možné vně pěstování vize.